

O'ZBEKISTAN RESPUBLIKASI LIY V O'RT M XUSUS T 'LIM
V ZIRLIGI

ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR NOMLI
ANDIJON DAVLAT UNIVERSITETI

O'ZBEK ADABIYOTI KAFEDRASI

Hozirgi adabiy jarayon

fanid n m 'ruz m tnl ri

andijon – 2012

“H zirgi d biy j r yon” kursid n t yyorl ng n m ‘ruz m tnl ri
ndij n d vl t univ rsit ti O’zb k d biyoti k f dr sining

_____s nli yig’ilishid

t sdiql ng n.

Tuzuvchil r: *f.f.d. S.Mirz y v ,Z.Esh n v*
T qrizchi: *f.f.n. M.T jib y v*

SO’Z B ShI

Must qillikning qo'lg kiritilishi, tilimizg d vl t m q mi b rilishi, o'zb k tili v d biyotini o'qitish ishl rini sh rt qilib qo'ydi. liy o'quv yurtl rid gi o'zb k tili v d biyoti fanlari d sturl ri q yt tuzildi. D rslkl r q yt dan, yangicha talablar asosida yozilm qd . Nih yat, bu b sqich h zirgi d biy j r yon f nining ldig h m k tt v zif l r qo'yayotir.

O'zb kist n R spublik si x lq t 'limi v liy o'quv yurtl ri tizimi o'quv r j l rid h m d biyot m shg'ul tl rig k ng o'rin b rilg n. Jumld n, fil l giya f kul't ti t l b l rig «H zirgi d biy j r yon» kursi o'qitilib k linmoqda, bund ul rg shu kunl rd d biy h yot va ad biy jarayonda yuz b r yotg n yangilikl r, eng so'nggi adabiy-b diiy s rl rni munt z m o'qib b rishg o'rg tish h md ul rni t hlil et bilish v zif l ri qo'yil di.

D sturd gi k yingi m vzul r h zirgi d biyotd gi l hid tur v j nrl r o'zb k r m nchiligid gi z m n viy pr bl m tik m s l l rini yoritishg b g'ishl ng n.

«H zirgi d biy j r yon» kursini b diiy s rl rining sist m li t hlil m t di s sig qurish m qs dg muv fiq his bl n di.

«H zirgi- d biy j r yon» kursining k tt m vzul rid n biri « d biy t nqid t r qqiyot m s l l ri» d b n ml ng n. Und , s s n, h zirgi d biy-b diiy t nqid t r qqiyotining s siy t nd nsiyal ri bugungi o'zb k t nqidchiligid ilg ri n h q b dn m etilg n yozuvchil r, xusus n, Cho'lp n, Fitr t, bdull Q diriy ij dining o'rg nilishi kuch ytiril di. Xususan, ushbu ma'ruza matnida z d Sh r fiddin vning «Cho'lp n» v N.K rim vning xuddi shu nomd gi kit bi h md D.Qur n vning «Istiql l d rdi» kit bl ri t hlil etil di.

**MAVZU: KIRISH. H ZIRGI D BIYJ R YON VA IJODIY JARAYON
TUSHUNCHALARI, KURSNING M QS D V V ZIF L RI
(2 s t)**

R j :

1. d biyot mill t ruhiyatining ko'zgusi.
2. H zirgi d biy j r yon v ij diy j r yon tushunch l ri.
3. H zirgi d biy j r yon kursining m qs d v v zif l ri.
4. H zirgi d biy j r yonning d biyotshun slikt tutg n o'rni.

1991 yil 1 s ntyabr. Bu kun x lqimizning t rix z rv r ql rig l tin h rfl r il yozildi. Istiql l! H , j nd n ziz V t nimiz o'z must qilligini butun dunyog j r s ldi. Dunyo x rit sid O'zb kist n o'z must qil o'rnig eg bo'ldi. Milliy istiq l imiz o'zligimizni ngl shg , o'zligimizni tikl shg , o'zimizning yo'limizni t nl shg s siy z min bo'ldi. Milliy istiq l sh r f ti il mudr q q lbl rg ili q nur yugurdi. Ko'zl rimiz tiyr k, q d ml rimiz d dil, yur kl rd j s r t, yangil nish, p kl nish jo'sh urdi.

d biyot mill t ruhiyati, m 'n viyatining ko'zgusi hisobl n di. Und butun mill t rzu-umidl ri, ilg' r g' yal ri muj ss ml shg ndir.

d biyot xalqning m d niy qiyof si v s viyasini n m yon et di. Xo'sh, istiq l q lbimizning eng liy tushunch sig yl ng n ushbu kunl rd d biyotimizning, milliy d biyotimizning hv li q nd y? Q dimd n b y m d niy, d biy m r sg eg bo'lg n x lqimiz m 'lum mudd t ul rd n ko'r-ko'r n v z k chishg m jbur bo'ldi. O'zining eng sl f rz ndl rini unutishg , ul rning s rl ri v ishl rini n to'g'ri b h l shg m jbur qilindi. st -s kin milliy d biyotd s xt lik, bir xillik, sun'iy sist m l r p yd bo'ldi.

d biyot mill tning em s, yrim sinf, hokimiyatning m dd hig yl nib q ldi. L kin ko'zg st -s kin t shl nib b r yotg n yuks k ist 'd dl r q lbl rd h li h yaj n, chin k m tug'yon ur yotg nini ko'rs tdi.

XX sr b shl rid mill timizning eng sl f rz ndl ri his bl nmish Abdulhamid Sulaymon o'g'li Cho'lp n, Abdurauf Fitr t, B tu, bdulla Q diriy, Elb kl r endigina o'z yo'li va yo'nalishini topib borayotgan yangi o'zbek adabiyotiga l vd k yonib kirib k ldil r. Ul r o'zb k degan mill tining yo'q lg n q driyat l rini tikl sh, must qilligimizni s ql b q lishg h r k t qildil r. O'zb kist nning - zim Turkist nning k l j gi p rl q d vl t bo'lishini rzu qildil r.

mm bu sa'y-harakatlar h mm si yovuz kuchl r t m nid n bo'g'ib t shl ndi. Eng s r s trl r, yoniq misr l r uni tushung n q lbl rd q lib k tdi. Ul rning s rl rini t hlil qilish, k ng mm g yoyish t 'qiq l b qo'yildi.

Shukrl r bo'lsinkim, istiq l ol sharofati ila ul rning p k n ml ri yan tikl ndi, yan mill t uchun xizm t qilm qd . Ul r bizning chin k m iftix rimiz ek nini ngl b b r yotirmiz.

Kirzun to'r istiq l ni t rq tibdur b m l l,

Shuning uchun bilm q k r k, u q nd g'i istiq l l.

U shund q bir istiq l kim, Turkiyag b rilmish,

Uni lg n Turkiyani ko'r mizkim, hur emish.

H , q ysi d biy d vr l rg qul q s lm ng, Cho'lp nning jo'shqin qudr tli misr l rini eshit siz, Usm n N sir sh 'riyatid n s hrl ng n ko'zl rni ko'r siz. Qul ql ringizd ul rning v zl ri yangr b k tg nd k bo'l di. Endilikd gi bizning birinchi v zif miz ul r ij dining o'rg nilib y tilm g n, chilm g n qirr l rini chish, ul rg to'g'ri x lis n baho b r lishdir. Yetuk d biyotshun s va tanqidchil r Um r li N rm t v, Naim K rim v, z d Sh r fiddin v, Matyoqub Qo'shj n v, Norboy Xud yb rg n v, Dilmurod Qur n v kabi olimlar ko'pl b ana shunday siymolar hayoti va ijodi bilan bog'liq ilmiy tadqiqotlar, ris l l r e'l n qilm qd . Ul rning, jumladan hozirgi adabiy jarayon bilan bog'liq o'ziga xos tanqidiy qarashlari, s rl ri kit b h lid jud ko'pl b n shr qilinm qd . Bizg m 'lum bo'lm g n jud ko'p s rl r, ilmiy-t nqidiy m q l l r, t rjim l r e'l n qilinib d biyotimizning t b r yuks lib b rishig xizm t qilm qd . F q tgin XX sr b shl rid d biyotimizg kirib k lg n n fis so'z s n' ti s hibl ri h qid em s,

butun t rix k chmishi ldid dunyog m shhur f rz ndl rimizning n mini b r v z bil n ytish p yti k ldi. D im ul rni esl r ek nmiz, shund y buyuk mill tning vl di ek nligimizd n yur gimizd chuqur hurm t f hr uyg' ng nligini s z miz. Ch ksiz g'ururd n ko'zl rimizg yosh quyilib k l di.

Istiq l d biyoti bu o'zid eng ilg' r g' yal rni muj ss m qilg n, ilg' r n' n l rni riv jl ntir lg n, o'zig x s milliy xarakterg eg bo'lg n d biyot bo'lishi k r k. S trl rimizd , misr l rimizd h d b istiq l so'zini t kr rl yv rish, uni jud jo'n va ddiy n rs l r il t 'rifl sh bu chin k m d biyot em s. Chin k m d biyotg biz ytm qchi bo'l yotg n fikr s trl r singdirilib yub rilishi z rur, toki kit bx nning yur gi buni tushunib y tsin. Endilikd kit bx nni chin k m quym s trl r, n f s tli, h yaj nli jo'shqin misr l r o'zig j lb qil di. G rchi o'zl ri q t g' n qiling n bo'ls h m Cho'lp n, Fitr t, bdull Q diriy v b shq so'z s n' tk rl ri erk va ozodlikni kuylovchi t gd r misr l r yar tishg mush rr f bo'lg nl r.

d biyot muq dd s d rg h his bl n di. Shuning uchun d biyotg xiyon t mill tg xiyon t his bl n di. Xusus n, adabiyotshunos olim Ibr him H qqul shund y d ydi: " d biy j r yon – erkin fikr lm shish v b v sit d biyot, ist 'd d qism tig t gishli eng d lz rb mu mm l r ustid bahs-mun z r l r o'tk zishni t l b qil di... d biyotimiz bugun shund y bir h l td ki, uni z d m ml k tning mutl q z d d biyoti m q mig ko't rish uchun b rech ist 'd d s hibl ri bir y lk d n b sh chiq rishl ri, n ch o'n yill r m b ynid d v m t pib k lg n d styorchilik v t shviq tb zlik xizm tid n butunl y x l s etishl ri l zim. B 'z n jud h yr n q l siz, hissiz b yond n ib r t ek nligig . Q ni bu y rd yur kni "jiz" etk z dig n tuyg'u, x r kt r.

Chin k m yur kd n chiqq n mill tning x r kt rini to'l if d l y lg n misr l r d im m 'lum bo'lg n. Birgin bdulla rip vning "O'zb kist n v t nim m nim", Erkin V hid vning "O'zb gim" q sid l rini l dig n bo'ls k, ul r yur gimizg yaqin, x lq r sid jud m sh'hur ij d n mun l ridir. O'zini o'zb km n d ya t b yuruvchi kishil r bul rni yur gig j qil di, tilid , dilid d im t kr rl b yur di.

Bugungi kunga kelib adabiyotshunoshligimizdagi o'zgarishlar qatori n srimizd , dr m turgiyamizd h m s zil rli o'zg rishl r, yangilanishlar p yd bo'lm qd . J h n d biyoti durd n l ri q t rig kira oladigan saviya va darajadagi s rl r yar tilm qd . Ul rd d vrimizning eng ktu l mu mm l ri, r l h yotiylik, chin k m h qiq tl r yaqq l ko'zg t shl n di.

d biyotimizg endilikd chin k m iqtidor egalari bo'lgan dibl r, d biyotd o'zig x s ovozga, yo'lig eg bo'lg n yoshl r kirib k lm qd . Ul r ij did gi j yib x r kt rl r, o'zig x s chizgil r, go'z l t svirl r bizni h yr tg s l di.

Dr mm turgiyamizd h m t m sh binl r q lbini l rz g s l dig n s rl r p yd bo'lm qd . Bu es , t m sh binl r n z rid n biroz ch td q lib k t yotg ndek bo'layotgan t trl r endilikd ul rning s vimli m sk nl rig yl nib b rishiga sabab bo'lm qd

Fil l giya so'zi yun nch – Phileo – "s v m n", l g s – "so'zni" m 'n sini bildir di. Yozm m nb l rni, m tnl rni o'qish, o'rg nish rq li bir n x lqning tili v d biyoti haqida to'liq m 'lum t b ruvchi f nl r m jmu si. Fil l giya s s n d biyotshun slik v tilshun slik qisml rid n t shkil t p di. "Lingvistik " so'zi fransuzcha so'z bo'lib (linguis – tigue) s sini yun nch Lingua (lingu) b lgil ydi. Lit r tur v d ni – d biyotshun slikdir. L tinch Lit r (litera) h rf d g ni. Q dimd m t ll, yog' ch v pl stm ss d n silliq bo'l kech bo'l rdi, uning ustig q b riq h rfl r t ril rdi. Biz fil l giya f kul't tid yozm v b sm b diiy m tnl rni yohud s n' t turini o'rg n miz.

S n' t turl rini Abdurauf Fitr t " d biyot q id l ri" kit bid bund y if d l ydi: Go'z l s n' tl r t v r (m t ri l) t vush, h ng bo'ls , go'z l s n' t musiq bo'l dir; t sh, yog' ch, g nch, tupr q, bo'ls , m 'm rchilik bo'l dir; t sh v turli m 'd nl r es , h yk lchilik bo'l dir; t n, yuz h r k tl ri es o'yin bo'l dir; g p, so'z es d biyot bo'l dir. D m k, s n' t turl ri: 1) musiqiy, 2) r sm, 3) h yk lchilik, 4) m 'm rchilik, 5) o'yin (t ns), 6) d biyot..."

B diiy d biyot s n' tning b shq turl rid gi h mm xususiyatl rni o'zid ks ettir di. Ij dk r j nli, h r k td gi so'z bil n ishl ydi. S n' tk r b diiy s r yoz r ek n, vv l h ngini t pib l di. B diiy s rd gi b rech so'z, tuyg'ul rni yag n , umumiy h ng birl shtir di. Ij dk r so'zl rd n qurilm – k mp zisiya yas ydi. Ij dk r so'zl rni r ngin qilib if d l ydi. Nih yat, b diiy

s rd gi h r bir so'z o'z r ngi, mug' (x tti-h r k tig)sig eg .

d biyotshun slikning s sini b diiy d biyot t rixi, d biyot n z riyasi v d biy t nqid b lgil ydi. Biz o'rganmoqchi bo'lgan kursimiz "H zirgi d biy j r yon" d yil di.

O'zb k d biyoti t rixi, bizning bilishimizch , ikki yarim ming yild n k m em s. Shir q , To'm ris, Spit m n h qid gi riv yat l r mil dd n ldingi 400-300 yill rd yozilg n.

M 'lumki, d biyot v s n' t s rl ri j miyat t r qqiyotining mu yyan b sqichl rid uning ehtiyojl ri tuf yli yuz g k lib m zkur j miyat h yotini if d l b, mu yyan est tik t rbiyaviy v zif ni b j r di, yni p ytd k yingi vl dl r uchun h m m 'n viy b ylik sif tid xizm t qil di. M 'lum bir ijtim iy tuzum o'rnig yangi ijtim iy tuzum m yd ng k lishi mumkin, mm d biyot v s n' t s rl ri yo'q lib k tm ydi, b lki ul r umumins niy id ll rni ks ettirib, mu yyan d vrg , m ml k tg , x lqq m nsub bo'lg ni uchun u t rixiy v d biydir. Z r , tuzuml r yo'q lib k tishi mumkin, l kin o'sh sh r itd yar tilg n eng yaxshi s rl r m ngu q l di.

d biyot v s n' tning uzluksiz t r qqiyoti, riv jl nishi, b yib b rishi, yangi - yangi d biy sh kll mning m yd ng k lishi, turli ij diy, d biy qiml r p yd bo'lishi v o'z r kur shl r d biy j r yonni t shkil et di.

d biy j r yon d yilg nd m 'lum bir d vrd gi d biyotning t r qqiyot d vri, uning s siy xususiyatl ri, und gi ij dk rl r, shu d vrd gi d biy qiml r, ul r o'rt sid gi kur shl r tushunil di.

d biy j r yon tushunch si t r v k ng m 'n d qo'll nil di. T r m 'n d qo'll nilg n h l td m zkur t m bugungi d biyot bil n b g'liq b rch n rs -h dis l rni ngl t di. K ng m 'n d ishl tg nimizd d biy j r yon eng q dimgi d vrl rd n t shu kunl rg q d r uzluksiz riv jl nib k l yotg n d biyotni, u bil n b g'liq b rch n rs -h dis l rni n z rd tut di.

d biy j r yonniig h l ti v riv jig t 'sir ko'rs tuvchi mill r h qid g pirg nd vv l shuni ytish k r kki, d biyotning t r qqiyot d r j si j miyatning ijtim iy, iqtis diy, m d niy t r qqiyot d r j sig ko'p jih td n b g'liq bo'l di.

O'zb k d biyoti t r qqiyoti d v mid turli d biy j r yonl r m vjud bo'lib ul r o'z xususiyati, t r qqiyoti d r j sig ko'r biri ikkinchisid n f rq qil di.

H zirgi d biy j r yon d yilg nd o'zb k d biyoti t r qqiyotining O'zb kist n must qillikni qo'lg kiritg n d vrd n b shl b, bugungi kung ch bo'lg n d biy j r yon tushunil di.

d biy j r yon v ij diy j r yon tushunch l ri l hid tushuich l rdir. Ij diy j r yon d yilg nda m 'lum bir s rning yar tilishi h qid gi niyatning p yd bo'lg nid n t rtib, o'sh s r n shr qilingung q d r bo'lg n d vr tushunil di. Ij diy j r yon h r bir ij dk rd turlich k chishi mumkin.

d biy j r yond kishil r f q t o'zl rid n vv lgi d biy t r qqiyotning n tij l rini o'zl shtirib q lm sd n, b lki ung o'z ulushl rini qo'sh dil r. Bu n rs d biy j r yonning riv jl nishini b lgil ydi. d biyot t r qqiyotining muhim q nunl rid n biri shund ki, u yangi-yangi s rl r his big to'xt vsiz b yib b r di.

d biy j r yond (br z v h yotiy m nz r yar tish, t sviriy v sit l rd n f yd l nish k bil r) bo'l diki, bu n' n l rni q nd y bo'ls shund yligich d v m ettirish mumkin em s. Ij dk r d biy m r s t jrib l rini ij diy riv jl ntirishi z rur.

H zirgi d biy j r yonning muhim xususiyati milliy m fkur g t yanishi, ij dk rl rning turli nd z l rd n h li ek ni, j did d biyoti, sho'r d biyotid n f rqli o'l r q, istiql l davri d biyotining m yd ng k lishi bil n x r kt rl n di. H zirgi d biy j r yond eski tushunch l r chilp rchin bo'lib, yangich sh kll r, yangich q r shl r yuz g k lm qd . X lqimiz t rixid muhim r l' o'yn g n mir T mur, B bur, Im m Bux riy, Ho'j hr r k bi kishil r h yoti v ij dig dil n b h b rilm qd .

H zirgi d vrd yar til yotg n s rl rd din hli vakillariga yangich mun s b t sh kll nm qd . Ilg ri b sm chi d b t lg n milliy istiql l kur shchil rig mun s b t o'zg rm qd .

H zirgi d biy j r yond ij di q t g' n etilg n Cho'lp n, Fitr t, vl niy sing ri ij dk rl r s rl ri n shr etilm qd , o'rg nilm qd .

T rixiy t r qqiyot d v mid d biyotd s dir bo'l yotg n o'zg rishl r xilm -xil bo'lib, ul rni b diiy s rning g' yaviy-t m tik m zmunid niq s zish mumkin. Chun nchi, h r bir d vr

b diiy d biyotd o'z izini q ldir di, to'g'rir g'i h r bir d vrning d biyot ldig qo'yadig n t l bl ri t m tik si bo'l di.

B diiy d biyotd g' yaviy-t m tik m zmunning d im o'zg rib turishi v kishilik j miyatining m d niy t r qqiyoti n tij sid b diiy t svirl sh usull ri h m, v sit l ri h m o'zg rib b r di. Shuning uchun h m b diiy d biyotd xilm -xil turl r, j nrl r, turli usull r, qiml r, yo'n lishl r kl ssisizm, s ntim nt lizm, r m ntizm r lizm v b shq l r), turli m t dl r (h yotni ks ettirish prinsipl ri) p yd bo'l di. B diiy nutqni yrim usull ri yangil n di, yangi l ksik , sh 'r tuzilishining yangi f rm l ri yar til di.

D m k, d biy j r yon, s s n ikki yo'n lish bo'yich d v m et di. Birinchid n, b diiy s rl rning g' yaviy-t m tik m zmuni o'zg rib tur di, ikkinchid n, shung muv fiq, b diiy t svir usull ri h m yangil n di.

H zirgi d biy j r yon kursining m qs di t l b l rni istiq l yill ri d biy h yotid ro'y b r yotg n yangilikl rd n x b rd r qilish, eng so'nggi b diiy s rl rni munt z m o'qib b rishg o'rg tish his bl n di. Shund y bo'ls d , kursd h zirgi d biy j r yonni XXI sr ins niyat b diiy t f kkurid gi so'z s n' tining eng go'z l n' n l rid n, s m r d r t m yill rid n uzib lg n h ld em s, b lki uzviy l q d rlikd , b g'liqlikd t lqin etil di.

M zkur kurs " d biyotshun slikk kirish", "O'zb k mumt z d biyoti t rixi", "Yangi o'zbek d biyoti" k bi f nl r bil n b g'liq h ld o'rg til di.

d biy t nqid h zirgi d biy j r yon bil n h mn f slikd shidd t bil n riv jl nib b r yotg nligini yar til yotg n ilmiy ris l l r, d biy t nqidiy m q l l r, d biy p rtr tl r v t dqiq tlr rq li ko'rishimiz mumkin. H zirgi o'zb k sh 'riyati, n sri v dr m turgiyasining t r qqiyot t nd nsiyal ri, y t kchi t m yill ri q t r o'zb k mun qqidl ri t m nid n h r t m nl m chuqur o'rg nil yotg nligini Umarali N rm t v, Baxtiyor N z r v, Norboy Xud yb rg n v, bdug'afur R sul v, Qozoqboy Yo'ld sh v sing ri liml rning yar tg n q t r ris l l ri rq li kuz t miz.

Ust z mun qqidl rd n zod Sh r fiddin vning «Ij dni ngl sh b xti» (2004), «D v nd gi o'yl r» (2004) k bi ris l l ri; pr f ss r Umarali N rm t vning «Q diriy b g'i» (1994), «Q hh rni ngl sh m sh qq ti» (2000), «Umiddahsh t m yill r» (2001), pr f ss r .R sul vning «T nqid, t lqin, b h l sh» (2006), «Ilmu g' rib ni qo'ms b» (1998), «Ist 'd d v e'tiq d» (2000); pr f ss r Bahodir S rims q vning «B diiylik s sl ri v m z nl ri» (2004); I.H qqul vning «B diiy so'z shukuhi», «Z njirb nd Sh r q shid », «Sh 'riyat – ruhiy mun s b t», «T s vvuf v sh 'riyat», « b diyat f rz ndl ri», «Irf n v idr k», «T s vvuf s b ql ri», « hm d Yass viy», «Kim nim g t yan di» (2006) k bi q t r ilmiy ris l l ri must qillik d vrid yar tildi. d biyotshun s liml r N.R himj n v, B.K rim v, I.Mirz v, S.S diq v, .Ulug' v h m h zirgi d biy j r yonning d lz rb mu mm l rini o'rg nuvchi ilmiy t dqiq t ishl ri, m n gr fiya, d biy t nqidiy m q l l ri bil n h zirgi o'zb k t nqidchiligi r vn qig hiss qo'shib k l yotir. Xusus n, d biyotshun s I.G' ni v «Fitr t v fitr tshun sli» m s l l rini o'rg nib, bu s h d s zil rli n tij l rg erish yotg n bo'ls , lim D.Qur n v Cho'lp nning p etik m h r tini o'rg nuvchi fund m nt l t dqiq tl rini yar tdi; I.Mirz v «H zirgi o'zb k pr z sid yangi b diiy t f kkur v t r qqiyot t m yill ri» (1991); .R him v «O'zb k r m ni p etik si» (1993); H.B lt b v «XX sr b shl ri o'zb k d biyotshun sligi v Fitr tning ilmiy m r si» (1996); S.S diq v « bdull Q hh r ij di v d biy t nqid» (1997); B.Yo'ld sh v «O'zb k d biyotshun sligi v d biy t nqidchiligid uslub v m h r t mu mm l ri» (2000); B.K rim v «XX sr o'zb k d biyotshun sligid t lqin mu mm si» (2002) k bi yirik t dqiq t ishl rini yar tdil r.

H zirgi d biy t nqid diqq t m rk zid yozuvchi sh xsi v ij dk rning burchi m s l l ri t hlil qilinm qd . R spublik m tbu tid Erkin V hid v, bdulla rip v, Xurshid Do'stmuh mm d, Pirmqul Q dir v, N z r Esh nqul, B hr m Ro'zimuh mm d, Isl m H mr k bi ij dk rl r h zirgi d biy j r yonda yuz berayotgan b hsl rd ishtir k etib, o'z mul h z l rini bildirg nlikl ri quv n rli h ldir. «O'zb kist n d biyoti v s n' ti» g z t si s hif l rid munt z m r vishd yoshl r sh 'riyati, n sri mu mm l ri, h zirgi o'zb k hik ya v qiss l rig x s uslubiy yo'n lishl r to'g'risid «D vr suhb tl ri» o'tk zildiki, bund y bahsl r natijasid h zirgi d biy j r yon mu mm l ri u yoki bu d r j d t hlil qilindi, xul s l r chiq rildi.

Pr f ss r Umarali N rm t v t m nid n yar tilg n «Umidbahsh t m yill r» n mli ilmiy v d biy t nqidiy ris l d o'zb k n srig x s o'sish-o'zg rishl r chuqur t hlil qiling n.

Xurshid Do'stmuh mm d d biy j m tchilik diqq tini ij dk r sh xsig , uning bugungi j miyatimizd tutg n o'rnig , m vq ig q r tg nligi b jiz em s. Isl m H mr es z m n miz q hr m nl ri br zl ri publisistik s rl rd , ch rkl rd h qq niy, h yotiy bo'lishi, «s xt p f sl rg o'r lm y» tirik ins nl rd y t svirl nishi, ul rning ichki dunyosi, ruhiyati t r n b diiy t hlild n o'tk zilishi z rurligini o'rinni t 'kidl g n edi.

Yaxshi bil mizki, d biy t nqidning t qriz, d biy sh rh, d biy bi gr fik ch rk, d biy p rtr t, b di , mu mm li m q l sing ri j nrl ri m vjud. yni ch g'd , t nqidd q dimd n ucht uslubiy yo'n lish bo'lg n: f ls fiy, ilmiy publisistik v sh ir n . Bugungi kund n shu b rch uslubiy yo'n lishl r o'zb k t nqidchiligi t v r gid d biy j r yonning muhim mu mm l rini t hlil v t lqin qilishg yo'n ltirilg nligi bil n diqq tg s z v r.

T niqli t nqidchi, pr f ss r N rb y Hud yb rg n v must qillik d vri o'zb k d biyoti, xusus n, t nqidchiligi t r qqiyoti bil n b g'liq mu mm l rini t hlil qilib: «T nqidchi h ch q ch n yozuvchi v b diiy ij d s viyasini shirishg q dir em s, bund y v zif ni b j rishg s f rb r etilm ydi, f q t t 'sir ko'rs tishi mumkin», - d g n fikrni ilg ri surib, must qillik d vri o'zb k t nqidchiligining d biy j r yong , b diiy ij d r vn qig t 'siri s zil rli d r j d em sligini kuyunib yoz di. Bugungi d biy t nqid «h r yili bir n ch yuzl b em s, mingl b sh 'rl ru d st nl r, hik yal r, qiss l r, h tt r m nl rni do'ndirib, ul rning ks riyatini h m p yt xtd gi h m vil yat rd gi n shriyot rd ; shuningd k, h zir r spublik mizd chiq yotg n s kkiz yuzg yaqin g z t l r, jurn ll rd ch p etiyotg ni-yu, pir v rdid bu b r d gi sif tni em s, f q t s nu miqd rni riv jl ntir yotg ni...» k bi s lbiy h l tg t 'sir ko'rs t l yaptimi? – d g n h qli s v lni ko'nd l ng qo'yib, bu b r d jiddiy mul h z yuritish v qti ll q ch n y tg nligini to'g'ri t 'kidl ydi¹.

Shung q r m y, d biy t nqid d biy j r yon mu mm l rin b h li qudr t t dqiqu t hlil qilishg intilib k l yotg nligini O'z S g z t sining 2005 yil m y s nid gi, «J h n d biyoti» jurn li s hif l rid 2005-2006 yill rd bo'lib o'tg n bahs-mun z r l r mis lid kuz tish mumkin.

H zirgi o'zb k n sri bil n b g'liq mu mm l rini t hlil qilib mun qqid Umarali N rm t v quyid gi q r shl rini b yon qildi: «H zirgi n srimiz riv ji bil n b g'liq mun z r li m s l l r ko'p. yniqs , n srd gi n' n viylik v m d rnizm mu mm si qizg'in t rtishuvl rg s s bo'lm qd . So'nggi yill rd pr z g b g'ishl ng n bir rt muh k m , d vr suhb tl rid bu m vzu ch tl b o'tilg nini bilm ym n... Shunisi quv n rliki, bu b hs-mun z r l rd must bid tuzum d vrid bo'lg ni k bi m s l g g' yaviy-siyosiy tus b rish h ll ri yo'q endi! B diiy s r qimm ti q ysi yo'n lish – n' n viy yoki m d rnizm sh klid yar tilg nid em s, b lki u chin k m s n' t n mun si d r j sig ko't rilg n yoki ko't rilm g nligi bil n b lgil n di... An' n viy r lizm imk niyat ri h li tug g n em s, q l v rs , r lizm hududl ri ch ksiz, uning b g'ri j miki yangilikl rg , d dil izl nishl rg k ng chiq»¹.

Yuq rid gi fikrl rd n m 'lum bo'l yotirki, istiql l d vri o'zb k t nqidchiligid b diiy s rl rning s n' t s ri sif tid gi q dr-qimm tini yuks ltirish; ij dk rl rning bu b r d gi m s'uliyatl rini shirish; r lizm b g'rid unib o's yotg n yangi yo'n lishd gi uslubiy izl nishl rni h qq niy t hlilu t dqiq qilib, qo'll b-quvv tl sh; o'zb k sh 'riyati v n srig x s yangil nish j r yonl rini t hlil qilib, yar til yotg n s rl rning f zil tl ri bil n bir q t rd k mchilikl rini h m yoritish t nd nsiyasi y t kchilik qilm qd ². yni ch g'd o'zb k mun qqidl ri yosh ist 'd dl rni sr b- v yl sh, uslubining t k mill shuvig t 'sir ko'rs t yotg n ij biy v s lbiy h l tl rni h m h qq niy v s sli t rzd chib b r yotirl rki, bu h m h zirgi d biy j r yon v butun o'zb k d biyoti r vn qig o'z t 'sirini o'tk zm qd .

T yanch ib r l r

fil l giya tushunch si

1. Xud yb rg n v N. M hru-muh bb t yo'll rid . –T., Yangi sr vl di, 2001. 30-31-b tl r.

¹ N rm t v U. Umidb xsh t m yill r. –T., M 'n viyat. 2000. 62-66-b tl r.

2 Q z qb y Yo'ld shev. Yoniq so'z. d biy o'yl r. –T., Yangi sr vl di. 2006.

j r yon tushunch si
d biy j r yon
ij diy j r yon
h zirgi d biy j r yon

S v l v t pshiriql r

1. H zirgi d biy j r yon v ij diy j r yon h qid o'z fikringizni bildiring.
2. H zirgi d biy j r yond f l ishtir k et yott n ij dk rl rd n kiml rni bil siz?
3. H zirgi d biy j r yonning m qs d v v zif l ri.

D BIYOTL R RO'YX TI

1. K rim v I.A. O'zb kist n buyuk k l j k s ri. T., "O'zb kist n", 1999 y.
2. K mil v N. T f kkur k rv nl ri. T., "M 'n viyat", 1999 y.
3. Sult n I. d biyot n z riyasi. T., "O'qituvchi", 1980 y.
4. V lix n v B. O'zb k d biyoti t rixi. T., "O'zb kist n", 1993 y.
5. B b y v T. d biyotshun slikk kirish. T., "O'qituvchi", 1980 y.
6. Sh r fiddin v O. S rd ft r s hif l ri. T., "Yozuvchi", 1999 y.
7. "O'zb kist n d biyoti v s n' ti" g z t si, 2001 yil 20 pr.
8. d biyotimizning yarim sri. T., B diiy d biyot n shriyoti 1968 y.
9. d biyotimizning yarim sri. Ikkinchi kit b. T., d biyot v s n' t n shriyoti. 1975 yil.
10. H yot ko'z gusi. T., d biyot v s n' t n shriyoti, 1994 y.

MAVZU: ENG YANGI D BIY J R YOND F LS FIY Q R SHL RNING KS
ETISHI YOHUD D BIY M T DNI IZL SH YO'LID

(2 s t)

R J :

1. Istiqloq davri adabiyotidagi yangi tendensiyalar.
2. Modern adabiyoti.
3. Adabiy bahslar haqida

Sin rg tik – b rliqni, ins nni, m ddiy v m 'n viy qiym tl rni yaxlitlikd o'rg nishni t q z et di.

P stm d rizm nim ? H m nki k ch gi o'tmishni ink r etish mumkin em s ek n, u h qd k s tiq, piching, h r xil g' yrit biyy h ll rd s r yar til di. Mis l t riq sid Mur d Muh mm d Do'stning "L l z r", Erkin 'z mning " t yining tug'ilg n yili", Sh r f B shb k vning "T mir x tin" s rini lish mumkin.

Sin rg tik – tizimning n chiziq, t rtibsiz t bi ti. T rtibsiz t bi t (x s) y mirilishi, buzilishi h l tid o'zini-o'zi tuzish (q yt tikl sh)dir.

H qiqiy sh 'riyat sin rg tik g o'xsh ydi. yniqs , bu n rs s n td ko'rin di. S n t 14 misr sh 'r: uning intih sid b sh g p fikr ytil di. M n , bir s n tdan namuna:

Sh ir h mm v qt h m erkin v uysiz,

V qtning q nunl ri ung h kimm s,

Xud ning qudr ti eng b xtli n f s

Suv, h v , sh irni yar tdi tuyqus.

Sidir r q lbig ins q tr g' m,

Yuks kl rg ch rl r h yr t m 'v si.

(D s nk M ksim vich — XX sr s rb d biyoti).

Sh ir – ddiy d m em s. U xud ning s vg n b nd si, yurib turg n mo' 'jiz , go'z llik.

H qiqiy p eziya zinh r eskirm ydi. U d im h zirgi d biy j r yonning n mun si sif tid ko'zg yarqir b t shl n v r di. Rus shoiri B ris P st rn k (1890-1960). U umri d v mid , ij di j r yonid sh irlik sh r fig zinh r xiyon t qilm di. P st rn k umr bo'yi h qiqiy ziyoli bo'lib q ldi. Q lbid gi tuyg'u, k yfiyatl rni ks ettirdi. Past rn k 1958 yild "D kt r Jiv g " r m nini yozdi. Bu s ri uchun u Sho'r l r hukum ti, k mfiqr r hb rl ri g' z big uchr di. l m n ung

q rshi kur sh b shl di. Shu p ytd u “N b l’ muk f ti” sh ‘rini yozdi.

Kunim bitdi - yo‘lin yo‘q tg n
Yirtqich k bi yozg‘irdim n l n.
Tinm y urh s lib h r yoqd n
M ni o‘r b k l r l m n.

N q bihlik qildim, ytingiz,
N ish qildim m n r zil, tub n?
Yo dunyoni yig‘l tg nimmi
Tuqq n y rim n f s tid n?

Sh irlik ezgu ruhdur. Sh ir Usm n zim sh irlik q id sini q nuniyatl rini m n bund y if d l ydi:

g r qiyn ls ng.

Ushbu s trl rni o‘qi:

Umr - f q t t q t,
Umr - f q t t q t,
Umr - f q t t q tdir...

g r n ch r q ls ng.

Ushbu s trl rni o‘qi:

Yash sh - bu j s r t
Yash sh - bu j s r t
Yash sh - bu j s r tdir...

g r xiyon t b shingg tushs ,

Ushbu s trl rni o‘qi:

Sh ‘riyat – bu m rdlik
Sh ‘riyat – bu m rdlik
Sh ‘riyat – bu m rdlikdir...

g r yolg‘iz q ls ng.

Ushbu s trl rni o‘qi:

M n bil n ll h b r,
M n bil n ll h b r,
M n bil n ll h b rdir...

Sh vk t R hm n h zirgi d biy j r yonning o‘tli bulbull rid n biri, Sh vk t j yib sh ir edi. U f q t 47 yil umr ko‘rdi (1950-1996 yill r). Uning xirgi sh ‘rl rid mung, ins niy q yg‘u ks etg n:

N dir j n, Sh ir j n,
T n m qimir etm ydi,
lis- lis v h l rd n
T g‘l rimni ch qiring,
sm n to‘l h v l r
F q t m ng y tm ydi...

U “Mun j t” sh ‘rid m n bund y yoz di. D rv q , R uf P rfi h m “Mun j t” sh ‘rini yozg n. Mun j td f q t yar tg ng q r t yur k so‘zl ri ytil di:

Bu dunyo nim dir?
B rini ko‘rdim.
Sult nu g d ning q hrini ko‘rdim,
G‘ zz liy sig‘m g n tub n l md .
Sh yt nd n to‘r lg n g‘ yirni ko‘rdim.

H zirgi o'zb k p eziyasid Erkin V hid v, bdull rip v H lim Xud yb rdi v, m n M tj n, Mir ziz 'z m, O'kt m 'z m sing ri sh irl r ij d etm qd l r. H r bir sh ir sh 'riyat m zmunini b yitishg, s hrini shirishg imk niyati q d r xizm t qilm qd . Sh 'riyat – n f s t, go'z llik. Sh 'riyat – sh ir q lbinig ko'z gusi. Sh 'riyat – h yot m xiyatini tiniq ko'rm q, sh ir n idr k etm q, niq-tiniq if d l m q. Sh 'riyat – yash sh uchun kur shning ko'rinishi.

J h n d biyotig x s «m d rnizm» v syurr lizm h qid so'z yuritib, d biyotshun s ndr Br t n quyid gil rni l hid t 'kidl ydi: «Uning m qs di g'z ki, yozm yoki ist g n b shq bir yo'l bil n fikrning r l m l qilishini if d l shdir. Syurr lizm mu yyan ss si tiv sh kll rning liy r lligig ish nishg s sl n di. Syurr lizm q d r bu sh kll rg b p rv q r b k lishg n. Syurr lizm x yol tning qudr tig, fikrning b g' r z o'yinig, ish nchig t yan di. U b shq h r q nd y psixik m x nizml rni uzil-k sil b rb d qilib, h yotning s siy mu mm l rini h l qilishd ul rning o'rnini eg ll shg intil di»¹.

«D m k, - d b yoz di pr f ss r, H kimj n K rim v ndr Br t na q r shl rig t yanib: - syurr listl r qlg suyan di, uning qudr ti bil n ish ko'r di. Chunki ql kuchigin d m v l m m hiyatini to'g'ri ngl shg imk n b r di. M d rnizmning yo'n lishi v m qs di h m shund »².

Sh ir B hr m Ro'zimuh mm d es m s l m hiyatig yan d chuqurr q kirib b rib, m d rnizmni r lizm q rshi qo'yib bo'lm sligini s sli t rzd t 'kidl ydi: «M d rnizmni r lizm q rshi qo'yib bo'lm ydi. M d rnizm r lizm suvr tid gi s sr lizm qimigin q rshi qo'yilg n. Endilikd st -s kin d biyot siyos td n h li bo'lm qd . Chun nchi, d biyotning o'z «siyos ti» m vjud. d biyot ins n ruhiy l mi uzr siyos t yurgiz di, ruh l mid gi jisml r r sid intiz m o'rn t di, q dim-q dimd n shund y bo'lib k lg n. So'fiyl rning ko'ngil p rv rishi t 'lim ti b jiz kun t rtibig chiqm g n, bir m h ll r. Biz shu yo'ld n yurm g'imiz l zim. Bu yo'l m 'n viyatimizni yuks klikk lib chiq di, bu yo'l mill timiz yur gini, sh rq n k chinm l rini b b l rimiz m 'n viyatig muht etg n h ld j h n ilm hlig ko'z-ko'z qil di»³.

D rh qiq t, sh ir t 'kidl g nid k, ins n ruhiy h l tini t ftish etuvchi, uning o'zligini, «m n»ini k shf etishg q r tilg n v bugungi kund m d rn d biyoti d b n ml n yotg n uslubiy yo'n lish Sh rqning ulk n t f kkur qudr ti bil n yar tilg nligig ish nch h sil qil miz.

Bu h qd yozuvchi N z r Esh nqul fikr bildir r ek n, x lqimizning q dimiy ij d n mun l rini yuq ri b h l b: «Turkiy x lql r s tir v ep sining t 'sir ko'l mi shu d r j d k ngki, biz h tt buni t s vvur h m qil lm ymiz. g r biz n shu m r sni o'zl shtir ls k, G' rb d biyoti nim d n ib r tek nligini h m t zd tushunib y t miz»¹, - d ydi.

T niqli mun qqid v lim .R sul v es so'nggi yill r o'zb k p eziyasining biz t hlil qilg n t m yill ri h qid so'z yuritib, shunday deydi: «so'nggi yill r o'zb k p eziyasid ins nning o'zini-o'zi ngl sh mu mm si jiddiy t lqin etilm qd . Ins n ruhiyatid gi h yot, ziddiyat, f ls fiy-ruh niy t lqin h ch kimni b f rq q ldirm ydi. bdull rip vning «Bir q r s m» sh 'rid h m o'zini-o'zi ngl sh, ruhiy h l t, ichki kur sh ks et diki, u s rning umrib qiyligini t 'minl g n...

O'zb k d biyotid «m n» - «yar tg n h mm n rs miz» q tl mi yohud ins n f rz ndining t bi t v j miyat b g'rig to'l kirib b rishi, «m n» - «k in t» q tl mi yoki ilmiy-diniy-f ls fiy q r shl rni yaxlitlikd ks ettirg n mur kk b s rl r h li ko'p em s... R uf P rfi, bduv li Qutbiddin, F xriyor sing ri sh irl r s rl rid t rixiy n ml r, s rl r, diniy t riq tl rg ish r l r b rki, ul rni o'zl shtirish uchun m 'lum t yyorg rlik b sqichini o't sh j iz»².

yni fikrni bugungi o'zb k sh 'riyatining «m d rn» yo'n lishid ij d qil yotg n b rch sh irl r s rl rig t dbiq etish mumkin, d b o'yl ymiz. Chunki bund y uslubd gi sh 'rl r kit bx nd n sh 'rshun slik ilmini v mu yyan d biy t yyorg rlikni t l b etishi niq. Z t n, sh 'rni h r bir kit bx n o'z ko'ngli, his-tuyg'ul ri v t f kkur t rzig m n nd his qilib ngl ydi.

H zirgi o'zb k sh 'riyati n mun l rini t hlil qilib, quyid gi xul s l rg k lish mumkin:

¹ Andre Bretona. Syurrealizm manifesti // Jahon adabiyoti. – 2000 y. 5-son. 179-bet.

² H.Karimov. Istiqloq davri she'riyai. 42-bet.

³ B.Ro'zimuhhammad. Nazariyaga befarq qarayapmizmi? // O'z S. -2001y. 7 dekabr.

¹ Nazar Eshonqul. Yoshlar nasri o'z yo'lidan boradi // O'z S. – 2000 y. 4 avgust.

² A.Rasulov. Tanqid, talqin, baholash. – .: Fan. 2006 y. 105-106-betlar.

- must qillik d vri o'zb k sh 'riyati tims lid sirli-s hrli v r ng-b r ng ins n l mini sh ir yoki lirik q hr m n q nd y ngl yotg nligini t svirl shd n b t kr r ins n dunyosining turf h l tl rini o'z idr kl ri-yu his-tuyg'ul rig t yanib, ko'ngill rig o'zl ri yo'l t pishl rig und sh, ins nni ngl shg intilishd n uning q lbini o'zig ngl tish t m n q d m t shl ng nligini ko'rs tuvchi yo'n lish p yd bo'lg nligid n d l l t b r di. H zirgi o'zb k sh 'riyatig x s bu t nd nsiya q nd y ij diy-est tik t m yill rd o'z ksini t pm qd ?

O'zb k sh irl rining o'zb k kl ssik sh 'riyati v x lq g'z ki ij dig x s n' n l rni d v m ettirib, p etik nutq xususiyatl rid n m hir n f yd l nib, ijtim iy-f ls fiy m 'n t shuvchi b diiy umuml shm l rni yar tishg intilishl rid ko'rin di;

- z m nd shimiz ngid , x yol ti, ruhiyatid s dir bo'l yotg n j r yonl rni b r ko'l mi v turf r ngl ri bil n t svirl sh t nd nsiyasi yozuvchil rg ins n ngi v dunyosining b t kr r, ziddiyatli h l tl rini h yotning o'zid gi k bi t biyiligi bil n b diiy g vd l ntirish imk nini b r yotg nligini ko'rs t di;

- sh irl r f vqul dd yar tilg n if d l r rq li r mziy br zl rni kit bx n ko'z o'ngid j nl ntirishg erishib, p etik g' yani to'l q nli ngl tishg muv ff q bo'l yotirl rki, bu xususiyat h zirgi o'zb k sh 'riyatig x s t nd nsiya sif tid o'rg nilishi l zim. R ngl rni r mzl shtirish h zirgi o'zb k d biyotid o'zig x s n' n t rzid d v m etm qd , b diiy-est tik t m yil sif tid yash m qd ;

- o'zb k sh 'riyatid isl m s tirl ri v g' yal ri bil n sug' rilg n sh 'rl r p yd bo'ldi. H zirgi o'zb k sh 'riyatig x s t m yill rd n yan biri sh irl rning p etik nutqning xit b, mur j t k bi sh kll rid n, so'z t kr ri, rit rik so'r q k bi unsurl rd n f yd l nib, l mni uning bir bo'l gi bo'lmish ins n dunyosini p kl sh rq li mun vv r etish h qid gi dunyo liml ri, f yl suf-u sh irl ri q r shl rig h m h nglikd yar til yotg n p etik g' yal ri, b t kr r t shb hl rg yukl ng n s lm qli fikr v tuyg'ul rd n ngl shilishini l hid t 'kidl ymiz;

- must qillik d vri o'zb k sh 'riyatig x s xususiyat: ruhiy t hlilning t r nligi; s rg x s p etik t f kkur t rzining s r h nligi; v q l rning n' n viy r listik s rl rd n f rqli h yotiy m nz r l rd g vd l ntirish; h dis l r, k chinm l r «m n» rq li his qilinishi yangilik sif tid q bul qilindi, b hs mun z r l rg s b b bo'ldi. Bu xususiyat r listik t svir uslubi b g'rid yuz g k lg n «yangilik» sif tid e'tir f etil yotg n «o'zb k m d rn sh 'riyati» l hid v o'zig x s est tik t m yil sif tid yuz g k lg nligi h md riv jl n yotg nligini s sl ydi.

K yingi yill rd m d rnizm v bsurd d biyot h qid gi b hs-mun z r l r vj ldi. M d rn — yangilik d g ni bo'ls , h r q nd y b diiy s r m zmun-m hiyatig ko'r yangilik bo'lishi k r k. Bin b rin, u m d rn d g n yorliqq muht j em s. g rd bu t m g' rbd gi mu yyan qimg nisb t n qo'll n yotg n bo'ls , o'zb k d biyotid bu n rs b r-yo'qligini o'yl b ko'rish l zim bo'l di. M 'nisizlikd n m 'ni qidir dig n bsurd d biyoti es isl m dinining h yots v rlik g' yal ri bil n yo'g'rilg n Sh rq so'z s n' ti uchun yot.

B 'zi bir izl nishl rni his bg lm g nd , bizd m d rn v bsurd d biyot m vjudligi to'g'risid yyuh nn s s lishg h li ert . o'tmishni q r l b, s v t d vrini f sh qilib yozilg n s rl rni bsurd sif tid b h l sh — bsurd d biyotini b rib turg n d r j d jo'n tushunishd n b shq n rs em s. Pirmqul Q dir vning «O'zb kist n d biyoti v s n' ti» h ft n m sid b silg n «M 'n viyat, m d rnizm v bsurd» (2004, 26 m rt) m q l sid n m 'lum bo'lishich , yangich yo'n lishd ij d qil yotg n sh iru yozuvchil rning ko'pi h li m d rnizm v bsurd d biyotini y t rlich o'zl shtirib lg n em s. M d rn sif tid b h l n yotg n sh 'rl rning ko'pi m d rn em sligi — buning isb ti. H r q nd y sh kliy o'zg ch lik m d rn bo'l v rm ydi-ku? Xusus n, yosh sh irl rning izl nishl rini sinchikl b kuz ts ngiz, ul r yangilik sif tid t qdim et yotg n usull r, b diiy-t sviriy v sit l rning ko'pi q dim turkiy d biyot v mumt z sh 'riyatimizd m vjudligini ko'r miz.

«M d rnd h tt h rfl rg l hid e'tib r b ril di», — d b yoz di B hr m Ro'zimuh mm d (B.Ro'zimuh mm d. Dunyo b ych ch k r ngid «o'z S», 2000, 15 d k br'). Bu xususiyat n f q t m d rn sh 'rl r, umum n sh 'riyatg x s. Mumt z Sh rq sh 'riyatid n bung x hl g nch mis l k ltirish mumkin. Bin b rin, yangi sh 'riyatning ildizl rini f q t g' rbd n em s, b lki Sh rqd n h m izl sh k r k. yt ylik, llit r siya turkiy sh 'riyatning t m l t shini qo'yg n

bo'ls, t jnis und m r mig y tk zib ishl ng n; n f r h m, h rf o'yinl ri h m, so'zl rning turli qirr l rid n f yd l nish h m — Sh rq sh 'riyatining y t kchi xususiyatl rid n. M 'lum bo'l diki, bu n rs l rni yosh sh irl riiig b diiy k shfiyoti em s, b lki n' n ning yangich sh kld q yt tug'ilishi yoki d v m etishi d b b h l sh k r k -bu bil n z m n viy sh 'riyatning q dri p s yib, sh irl riing bro'si to'kilib q lm ydi. Z r , h r q nd y yangilik slid eskilikning t kr ri ek nligini unutm g n m 'qul.

R sul H mz t v yt di: «... m n uchun s vimli bo'lg n d biy m kt bl r v qiml r yo'q. M n uchun rd qli bo'lg n dibl r, s n' tk rl r, o'z ishining ust l ri b r, x l s. Ul r s rl ri, ishl ri m n uchun ibr t» (R. H mz t v. Sh ir — dunyo sirl rini chuvchi // «O'z S», 1993, 17 s ntyabr'). R. H mz t v-ku n' n viy yo'ld ij d qilg n, l kin yangich , h zirgi nuqt i n z rd n q r g nd , m d rnch ij d qil yotg n yozuvchi N z r Esh nql h m: «M n t m l rni t n lm ym n, so'z s n' tini t n l m n. H zr t N v iy z vq b rg ni k bi, bizning t s vvurimizd m d rnchi bo'lg n K fk , K myu, B kk tl r h m m ng s n' t nuqt i n z rid n z vq b r di», — d ydi v yan qo'shib qo'yadi: «M ng t m l rning muql q qizig'i yo'q. t m l r d biyotshun sl r uchun k r k, bir-birl ri bil n b hsl shib turishl ri uchun» (N.Esh nql. S m viy z vq l zz ti // «o'z S», 2003, 14 f vr l').

T r qqiyot inqil biy yo'l bil n em s, b lki t drijiy r vishd bo'lishini bugungi kund butun dunyo t n lib turibdi. Chunki inqil bl r o'zining v yr n g rchilik xususiyati bil n j miyat t r qqiyotini slid bir i ch o'n yill r rq g surib yub r di. d biyotd h m, m nimch , t drijiy riv jl nish yo'lid n b rg n m 'qul. Yangi d biyot yar t m n, d b o'tmish so'z s n' tini ink r qilish, qdimd n d v m etib k l yotg n n' n l rni m nsim slik yaxshilikk lib k lm ydi. Q l v rs , h ch n rs yo'q y rd n p yd bo'lm ydi — x xl s -x hl m s , m d rnizm h m o'sh sriy t jrib l r m hsuli. Shund y ek n, n' n viy j nr v uslubl rg go'r q zish em s, b lki n' n b grid yaxshilik qilish rq li d biyotg yangi n f s b g'ishl b turish k r k. So'z s n' ti shu t rzd riv jl n di. n' n viy d biyot b r imk niyatl rini n m yon etib bo'ldi, d g n kishi x t qil di — uning h m h li chilm g n qirr l ri, k shf etilm g n qo'riql ri ko'p. H mm si ist 'd dg b g'liq. yt ylik, bdull rip v n' n viy yo'ld ij d qilib ko't rilg n cho'qqig z m n viy m d rn sh irl rd n bir rt si yaqinl sh lg ni yo'q v yaqinl sh lm s h m k r k. d biyotni h r turli qiml r em s, ist 'd dl r yangil ydi v riv jl ntir di.

Xull s, h m d biyot n z riyasi mut x ssisi, h m m zkur b hs-mun z r l rning f l ishtir kchisi sif tid m d rn v bsurd tushunch l rig ydinlik kiritib, bu b r d gi d biyotshun s liml r B.S rims q v, E. chil vl rning “O'zb k tili v d biyoti” jurn lid b rilg n suhb ti quyid gich . E. chil v: Siz bsurd d biyoti xususid gi b hsl rg k skin mun s b t bildirdingiz. N tij d ko'pchilik sizg q rshi e'tir zl r bildir b shl di. Ul rning ks s d sini h lig ch eshit yapmiz. Chun nchi, U.N rm t v B.S rims q v m d rnizm, niqr g'i, bsurd v ekzist nsi lizm d biyotini t nqid qilishd h tt Sho'r d vrining eng j ng ri mun qqidl rini h m yo'ld q ldirib k tdi», — d b yoz di (U.N rm t v, U.H md m. Dunyoni yangich ko'rish ehtiyoji // «J h n d biyoti», 2002 y, 12-s n, 146-b t). limning e'tir fich , sizning « bsurd v ekzist nsi lizimg b rg n b h »igiz «o't mun z r li» (o'sh y rd , 147-b t). .Q sim v v I.X j li vl r es « bsurd s r m 'n viy- xl qiy k ns psiyasiz, mu yyan g' ya t shim ydig n, h yotg l q yd v m 'nisiz mun s b tni if d l ydi. Bu uning b lgil vchi m z ni», — d g n fikrl ringizg q rshi chiqshidi (.Q sim v. I.X j li v. yrim xul s l r mun z r li // «o'z S», 2003, 21 f vr l'). o'zingiz bu h qd nim d ysiz?

Ko'pchilik «m d rn» v «m d rnizm» t rminl rining m hiyatini tushunm y yozm qd l r. Tushunm y yoz yotg nl r bil n t rtishib o'tirish es , es yotg n sh m lg pichirl b g p ytishg o'xsh ydi. H lbuki, «m d rn» so'zig s sl ng n «m d rnizm» t rmini v q likk est tik mun s b t bildiruvchi o'nd n rtiq d biy qiml rning yig'indisini ngl t di. Shu b is z m n viy, yangi m 'n l rini bildiruvchi «m d rn» so'zining «m d rnizm»g muql q l q si yo'q.

M d rn h r q nd y z m n viy s rg nisb t n qo'll s bo'l dig n t m . mm h r q nd y m d rn m d rnizm d b t sh mumkin em s. M s l n, bugungi sh 'riyatd v rlibr, ya'ni erkin sh 'r y t kchilik m vq ini eg ll m qd , mm bund y sh 'riy sh kl m d rnizm d g ni

em s. O'zlarini m d rnist d b his bl vchi sh irl rning ks riyati must qil est tik k ns ps yag eg em s, mm ul rd n biri o'zini v ng rdizm v kli, yan b shq si es syurr lizm v kili his bl shm qd . H lbuki, ul r m d rnizm t rkibid gi bu qimch l rning g' yaviy-est tik prinsipl rig e'tib r b rm g n h ld , ushbu n ml rg erg shm qd l r.

slid g' rb m d rnizmi r lizm q rshi yo'n lish sif tid m yd ng chiqdi. Bir q m d rnizm d biy qimch l r sif tid q lib k tdi, u d biy yo'n lish m q mini l lm di. M d rnizm t r fd rl rining q r shl rich , r lizm o'z ij diy imk niyat l rni s rfl b bo'lg n v bu yo'n lish b diiy ij dg endilikd h ch n rs b r lm semish. V h l nki, h zir h m, bund n k yin h m eng s r , ins ng huzur b xsh etuvchi n dir s rl rni r listik ij d tipi b r yotibdi. Chunki r lizm b diiy ij dg h m t rixiy yond shuv, h m ruhiy t svir v t hlilni lib kirdi. n shu prinsipl res h mm v qt b diiy ij d m hsulid n q niqish hissini tug'dir di.

Umum n, m d rn z m n viy d biyot h mm v qt bo'lg n v bo'lishi k r k, mm m d rnizm d biy qim sif tid bizd yo'q. O'zlarini m d rnist his bl yotg n uch-to'rt ij dk rning es r listik ij d tipid n f rq qiluvchi must qil est tik k ns psiyasi yo'q.

Shu o'rind bir n rs ni l hid t 'kidl b o'tshni ist r edim. d biyotning istiqb li, t qdiri h r bir kishini qiziqtir s k r k. Chunki d biyotiig t qdiri, uning k l j gi mill t t qdiri d m kdir. Shu m 'n d m n O'zb kist n x lq yozuvchisi Pirimqul Q dir v, Sh.X lmirz v, d biyotshun sl rd n o'zingiz v S. M lil rning m tbu td gi chiqishl rini qo'll b-quvv tl ym n. Bu chiqishl rd ilmiy prinsipi llik, milliy d biyot k l j gi h qid q ygurish yotibdi. H qiqiy ist 'd d n' n viy sh kld h m o'zligini ko'rs t l di. Jud h m zo'r ist 'd d bo'ls , yangi-yangi t pilm l rni — n' n bo'lib q l dig n t pilm l rni k shf et di.

D m k, eng vv l «m d rn» d biyoti bil n «m d rnizm» d biyotini f rql b, k yin b hsg kirish ylik. Bizd m d rn d biyoti b r v u h mm v qt bo'lg n, mm m d rnizm, ekzist nsi lizm, xusus n, bsurd d biyot yo'q v bo'lishi h m mumkin em s. lb tt , yrim dib-u sh irl r g' rb m d rnizmig t qlid qilib s rl r yozishm qd , mm ul rning umri ch p etilishi bil n tug m qd . M nimch , miyani rtiqch zo'riqtirib, r ng-tussiz, kit bx ng z vq b rm ydig n s rl r yar tish bil n d biyotd gi t r qqiyotni t 'minl b bo'lm ydi. G' rb b shl b b rg n v bugungi kund ul rning o'z l ri tupurib t shl g n n rs ni t b rruk d b q bul qilish o't kulgili, m sx r lidir.

Xul s shuki, ij dk rni und q yozm gin – bund q yoz d b cheg r l b bo'lm ydi. Uning erki o'z qo'lid . L kin muxlisl r ldid , k l j k ldid m s'ullik hissi h r bir ij dk r q lbid yash shi k r k. Yuzt sh 'r yozs ng-u, l kin sh 'rx n x tir sid bir r misr muhrl nib q lm s , l q l bir r tuyg'u uning dilid gi d rdg m lh m bo'lm s , bu - d hsh t. Bu t l bni, bu m s'uliyatni ij dk r his qilm s , u bil n t rtishib o'tirishning mugl q h j ti yo'q, d b o'yl ym n.

S v l v t pshiriql r

1. M d rnizm v bsurd h qid g pirib b ring.
2. d biyotd t drijiy riv jl nish h qid nim l r bil siz?
3. d biyotshun s lim B.S rims q vning q r shl ri yuz sid n fikringiz.
4. d biyotshun s lim E. chil vning q r shl ri q nd y?

d biyotl r

D.Qur n v. “ d biyotshun slikk kirish”, ndij n “H yot”, 2002 y

.Sh r fiddin v. “Ij dni ngl sh b xti”, T., “Sh rq”, 2004 y

B.S rims q v. “B diiylik s sl ri v m z nl ri”, T., 2004 y

S.S rims q v. “ d biyot turl ri h qid mul h z l r”, T., “o'zb k tili v d biyoti”, 1993 y, 5.

H.K rim v. “B diiy d biyotd br z v br zlilik”. T., “O'zb kist n”, 1984 y.

. rip v. T nl ng n s rl r d biyot v s n' t n shriyoti T., 2000 y.

D.B gimqul v. Ezgulikk ch rl vchi sh 'riyat. Mul q t jurn li, 1998 y. 3-s n.

M.Yusuf. sm nimg lib k t m n. “Yozuvchi” n shriyoti, T., 1998 y.

E.V hid v «Muh bb tn m » T., d biyot v s n' t n shriyoti. 1986 yil.

T yanch ib r l r

1. ijtim iy q driyat
2. sin rg tik
3. p stm dernizm
4. p eziya

S v l v t pshiriql r

1. Ijtim iy q driyat h qid g piring.
2. Sh vk t v R uf P rfi sh 'rl rid n yodl ng.

D BIYOTL R RO'YXATI

1. Sh.R xm n. "S yl nm ". NMK-97.
2. J h n d biyoti. 1- s n -1998 yil, 136 - b t.
3. H qiq t b yr g'i. T. d biyot v s n' t n shriyoti. 1986y.
4. H zirgi d biy j r yon. M 'ruz l r m tni. T., 2000y. D s. .R sul v

MAVZU: ISTIQL L V D BIYOT.

(2 s t)

RE J :

1. H zirgi d biy j r yon v d biyotshun slik
2. Bugungi tanqidchilik haqida
3. H zirgi d biy j r yonda tasavvuf ta'limoti

“T f kkur z d bo'lm s , ng v shuur
t zyiqd n, qullikd n qutulm s , ins n to'l z d bo'l
lm ydi”.

I. .K rim v

Istiq l d biyoti bizd n yangich yo'n lish, yangich ruhd gi m vzul rni yoritishni t l b qilm qd . Turli xil adabiy t nl vl r, ko'rik-k nkursl r o'tk zilm qd . M s l n, istiq l, yangi d vr, yangi q hr m n ko'rik t nl vini l dig n bo'ls k, und k nkursg yozuvchi v jurn listl rni, ij dk r ziyolil rni V t nimiz must qilligi uchun kur shg n qahramonl rimiz ul rning b qiyos j s r tl rini, m ml k timizni must hk ml sh v riv jl ntirishg hiss qo'sh yotg n fid yi z m nd shl rimizning rzu-o'yl ri, intilishl rini yorqin ks ettiruvchi s rl r yar tishi d 'v t etil di. Must qillik tuf yli o'z o'rnini t p yotg n ezgu q driyatl rimiz muq dd s urf- d tl rimiz, milliy o'zligimiz h qid m 'lum tl r b ruvchi yoshl rni istiq l limizg s d q t, V t ng muh bb t, ins np rv rlik, m rdlik v h l llik ruhid t rbiyal shg xizm t qil dig n b diiy b rk m l qiss v r m nl r, o'tkir, d lz rb, publisistik m q l v ch rkl rni t nl b kit b h lid ch p etish ko'rik t nl vning s siy m qs didir. Bund n t shq ri, yilning eng yaxshi jurn listi t nl vi h m o'tk zilm qd . Xul s qilib ytg nd o'zb k d biyoti, milliy d biyot yan j h n miqyosid o'z o'rnini tikl b lishi, o'zining nim l rg q dir ek nligini ko'rs tishi l zim.

1990-2000 yill r d biyotid V t np rv rlik ruhi bil n birg likd d ml rni s br-b rd shg und sh hissi h m s zilib turadi. Ij dk rl r ij did yuks k ehtir sni o'tkir fikrl rg esh qilish

h yotd gi ddiy h dis l rd n m 'n t p lish, shu rq li z m nd sh his-tuyg'ul rini t rbiyal sh t m yill ri d v m etm qd . Bul rning h mm si d biy j r yonning yash shd , kur shd h lq bil r k m rb st ek nligini, u yoshl rni istiq l ruhid t rbiyal shg s f rb r etilg nid n d l l tdir.

Shukrki, d biyot ilmining k rv nini d nishm ndlik bil n b shq rib b r dig n s rb nl rimiz yo'q em s. Ust z d biyotshun sl r Um r li N rm t v, bdug' fur R sul v, Ibr him G' fur vning birin-k tin n shr etilg n "B diiylik b z v l yangilik", "H yo – h l sk r" kit bl rini so'nggi yill r o'zb k d biyotshun sligining qimm tli t dqiq tl ri d b hisoblash mumkin. Ul rd b diiyat q nuniyatlig , ij dning labor t riyasig yangich nuqt i n z r bil n q r sh s zil di. Bu f n l mig kirishni ist g n yosh vl d uchun o'zig x s s b qdir.

J nkuyar d biyotshun sl r H midull B lt b v bil n B h dir K rim vning q dimgi d biy yodg rlikl ri h md o'tg n srning birinchi yarmid sho'r h kimiyatining q tt l siyos ti tuf yli ziyat ch kk n Fitr t, Q diriy v Cho'lp n ij di h qid gi bugungi o'quvchig n 'm lum m q l l rni to'pl b, l hid kit b h lid n shr qilish yotg ni h yrli ishdir, albatta. Ul rning h r k ti bil n f nimiz x zin si b yim qd .

Yangi srd o'zb k d biyotshun sligi v d biy t nqidchiligi ldid g' yat jiddiy v zif l r turibdi. d biyot ilmig kirib k l yotg n vl dd n umidimiz k tt . Ul rni m yd , o'tkinchi m s l l r bil n shug'ull nib q lm y, f nning gl b l mu mm l rini t dqiq etishg yo'n ltrishimiz l zim. Buning uchun, birinchid n, d biy t nqid uchur b tur dig n t r fk shlik qusurig b rh m b rish k r k. Bo'l r-bo'lm s s rl rni m tbu td ko'kl rg ko't rib m qt sh kit bx nning didini o'tm sl shtiribgin q lm y, yni ch g'd , d biyot ilmining s viyasini h m p s ytirib qo'yadi. d biy t nqidchil r bir yoq d n b sh chiq rib, x lislik dillik, d l t, h qq niylik m z nl rini b yr q qilib lish k r k.

Ikkinchid n, d biyotshun slik f nining s h l ri v t rm ql ri t b r ko'p yib, d ir si k ng yib b rm qd . Bund vil yat l rd yash b, f n riv jiga b h li qudr t hiss qo'shib k l yotg n liml rni h m his bg lish l zim. H zir, es vil yat l rd gi liml r e'tib rid n bir q d r ch td q l yotir. M s l n, r spublik miz must qilligining 15 yilligiga b g'ishl b n shr etilg n "Must qillik d vri d biyoti" n mli ilmiy m q l l r to'pl mig poytaxtdan t shq rid ishl yotg n liml rd n bir nt si h m kiritilm g n.

Uchunchid n, ilmiy-t nqidiy s rl r v m q l l rd b diiy s rni umumiy t svirl shd n ch kinib, mikr n lizg o'tish p yti k ldi. Umumiylikd n xususiylikk , t vsifd n t hlilg , ytib b rishd n ko'rs tish h md ilmiy isb tl shg erishish yo'll rini qidirish h m uslubni yangil b, r ng-b r ng qil di, h m b yit di. Bu b r d «O'zbekiston adabiyoti va san'ati» g z t sid munt z m chiqib turg n "Yoshl r v zi" s hif sining ishtir kchil ri – yosh t dqiq tchil rd n umid k tt .

To'rtinchid n, k yingi yill rd yar til yotg n t dqiq tl rd qiyosiy-tip l gik, t hlilg e'tib r kuch yg nligini l hid q yd etish z rur. Bu usul yaxshi s m r l r b r di, d biyotimizni j h n ar n sig lib chiq di. H r bir q l mk shning o'z dunyoq r shi, nuqt i n z ri, d m v l mg mun s b ti o'zig x s bo'l di. Shuni unitm slik v n shu o'zig x slikni chish v zif miz bo'lishi sh rt. ¹

Must qillikd n so'ng d biy t nqid uchun hurfirkilik, plyur lizm z m ni k ldi. d biyotshun slik ilmi siyosiy m fkur hukmr nligi, nd z p r stlik (sx m tizm), isk nj sid n b t m m z d bo'ldi. Bir q r shd , bund y imk niyat l r erishg n t nqid v d biyotshun slik gurkir b, r vn q t pib k tishi k r k edi. L kin, fsuski, h zirch shund y bo'ldi, d yishg s s t pish qiyin. Xusus n, XXI srning d stl bki y tti yilid gi t nqid v d biyotshun slikd s zil rli, jiddiy o'zg rishl r ko'zg t shl nm ydi. Shu b isd n, ikkinchi m s l yuz sid n ko'pr q mul h z yuritishg to'g'ri k l di.

T nqid v d biyotshun slik ilmining t qdirini h l qiluvchi kuch k drl rdir. mm , sr b shid h yotd n ko'z yung n liml r f liyatini uzluksiz d v m ettirishg t yyor, mun sib v risl r milliy ilm-f n z hir mizd jud k m. M 'n viyatg s sl ng n t nqid v d biyotshun slik ilmi uchun es bund y q nuniyat o'ng' y em s. Erkin b z r iqtis diyoti h m t nqid v

¹ Y.Solijonov. Yangi asr adabiyot ilmi: o'zgarishlar, muammolar // O'zbekiston adabiyoti va san'ati. 2008-yil, 2-may, 18-son, 4-bet.

d biyotshun slik ilmi mut x ssisl ri z hir sini mu yyan d r j d t l f tg uchr tdi. Bu s h d f liyat ko'rs t yotg n bir sir t yyor mut x ssisl r ilm l mini t rk etdil r v b z rd n o'rin eg ll dil r. Ul r r sid r sm n f n n mz dl ri v , h tt ki, ris l d gid k b sh-o'nt kit b e'l n etg n t niqli f n d kt rl ri h m b r. D m k, bund y mut x ssisl rni ilm-f n, m 'rif t d rg hl rig q yt rish, jud bo'lm s , m vjud mut x ssisl rni o'z o'rnid s ql b q lish, ul r s l hiyatining ilm-f n t r qqiyoti uchun to'l s f rb r etilishig sh r it yar tish birl mchi d lz rb v zif dir.

H zir t nqid v d biyotshun slik ilmining int ll ktu l kuchl ri p r k nd h l td f liyat ko'rs tm qd . S lm qli yutuql rg erishish uchun es kuchl rni jipsl shtirish z rur. O'tg n srning so'nggi ch r gid b sh jildli "O'zb k d biyoti t rixi" yohud ikki jildli " d biyot n z riyasi" ilmiy t dqiq tl ri O'zb kist n R spublik sid gi ellikd n rtiq s r l ng n qliy s l hiyat n m yand l rining b shini q vushtirish, ul rning yuks k m qs d yo'lid gi hil ij diy h mk rligini t shkil etish n tij sid vujudg k ltirilg n.

Bir m h ll r m tshun slik sohasidagi b hslar uzoq yill r d v m etg n. H zirda esa ilmiy b hs-mun z r qizg'in, j ng v r tus lishid n cho'chish k yfiyati b rg o'xsh ydi. J ng v rlik bil n j ng rilik, j nj lk shlik, k jb hslk tushunch l ri ch lk shtirilm sligi k r k. J ng v rlik z rur f zil t bo'lib, t nqid v d biyotshun slikning r vn qini uningsiz t s vvur etib bo'lm ydi. M tyoqub Qo'shij n v, z d Sh r fiddin v, Um r li N rm t v, Ibr him G' fur v k bi siym l rimizning mun qqidlik qiyof sini h m m zkur f zil tsiz t s vvur etish qiyin. d biy t nqid h zirgi d biy j r yond p yd bo'l yotg n s rl rni eld n burun s rhis b etish, s r l sh, t hlil v t qdim qilish k bi o'zig x s h zirj v blik v zif sini unutib qo'yg n ko'rin di. Bund y f liyat yniqs , h zir, b z r o'pq nid "ho'lu quruq b r v r yon yotg n" bir z m nd jud -jud z rur. "B hs", "Nuqt i n z r", "Sh xsiy mul h z l r", "Bir s r h qid ikki fikr", "T nqidni t nqid" k bi ruknl r d yarli ko'rinm y q ldi.

Bir m h ll ri t nqid v d biyotshun slik bo'yich his b t m 'ruz l ri muh k m si k tt b hs-mun z r g yl nib k t rdi. B hsl r q nch lik j ng v r, t nqidl r n ch g'li k skin bo'lm sin, buning uchun bir r ziyoli sh xsiy xusum tg b rg nini yohud j nj lk sh d ya n m chiq rg nini ko'rm g nmiz. ksinch , ana shu mubohasalardan faqat n fis d biyotgina em s, b lki b shq s h v kill ri ddiy d ml r h m b hr m nd bo'l rdi. M n shu 'n n l rni yangid n yo'lg qo'yish m qs dg muv fiq bo'l di.

vv ll ri d vr ruhi, j miyatning int ll ktu l ngi s n' tining b shq s h l rig q r g nd d biyotd ko'pr q ks etg n bo'ls , h zir s n' tning turli s h l ri h yr t muz t rzd bir-biri bil n birl shib, chirm shib k tdi. Shu b isd n yni p ytd d vr ruhi s n' tning q ysi s h sid yorqinr q n m yon bo'l yotg nini niq ytish mushkul bo'lib q ldi. xb r t sri shit b bil n diml moqda, kin , t l vid ni s n' ti mislsiz tarzda riv jl nib k tdi. Ekr nl r d ml rning v qti, fikru zikrini butkul b nd qilib ldi. d biyot endi kishil rning e'tib rini vv lgi z m nl rd gid k j lb et lm y q ldi. d biyotning sl s rl ri badiyatga d hld rligi h zir yan d niqr q yon bo'lm qd . O'tg n XX srd bo'lg ni k bi, yangi srd h m d biyotshun sl r, mun qqidl r s s n mumt z s rl rg mur j t qilm qd l r. Bu jih td n, yniqs , N jmiddin K mil v, Ibr him H qqul v, Sult nmur d lim v, Nusr tull Jum xo'j ning mumt z d biyotimiz to'g'risid gi t dqiq tl ri e'tib rg l yiq.. Ul r t s vvuf d biyoti, m 'n viy ulg' yishning m sh qq tli yo'li to'g'risid gi t s vvurimizni k ng ytir di. H miduul B lt b y vning "Sharq mumt z p etik si", "Fitrt v j didjilik" kit bl ri qiyosiy t hlilg s sl nishi, h dis g yangich nuqt i n z rd n yond shilg ni, yangi f kt, d lill r ilmiy istif d etilg ni bil n diqq tni t rt di.

Umum n, o'tg n qisq mudd t o'zb k d biyotshunoslik ilmi jud k tt imk niyatlg eg ek nligi, und t jrib li t dqiq tchil r bil n birg iqtid rli yosh d biyotshun s, mun qqidl r h m d dil izl nishl r lib b r yotg nini n m yon etdi. Jumld n, J bb r Esh nqulning x lq g'z ki ij dig d ir t dqiq tl rid ert k, d st nl rd ins n h yotig d hld rjud ko'p sir-sin tl rg ish r qiling ni chib ko'rs tils , Murt z Q rshib v, Erg sh chil v, Ulug'b k H md mning m tbu td gi chiqishl ri qiziqish bil n o'qil di, kishid mu yyan fikr uyg' t di...

d biyotshun slik, t nqidchilik ldid vv ll ri q nd y v zif l r turg n bo'ls , o'sh l r bugun h m xuddi o'tg n z m nl rd bo'lg nid k, ins n br zini o'rg nish eng s siy v zif bo'lib q l v r di. Chunki ins n d biyotining s siy b'ekti, d biy q hr m n es so'z s ' tining b diy

mu mm si s n l di. d biy q hr m n mu mm sini o'rg nish d biyot ilmi q nd y d r j g erishg nini ko'rs t di. Mumt z s rl r to'g'risid ko'p t dqiq tl r e'l n qiling n bo'ls -d , h nuz ul rd gi q hr m nl r l mi niq-tiniq yoritilm g n. xir m ml k tl r h qid g p k ts , d stl b h lisi ytil di. K yin uning t bi ti, iqtis diyoti to'g'risid so'z yuritil di. d biy s rl r h m o'zig x s m ml k tl rdir. Shund y ek n, vv l s rl rning "fuq r " l rini niql b, so'ng ul rning hv lini o'rg nishg kirishish k r k. J miyatd kishil r turli t b q l rg bo'ling ni sing ri, adabiy-badiiy s rl rd h m p rs n jl r h r xil t if l rg jr l di.

Ularning biri s siy q hr m n sif tid h r k t qils , biri uning yonid tur di, b shq l ri es , "s hn "d k m ko'rin di. Ul rning o'z r l q -mun s b tl ri sinchikl b t hlil etils , s rning m vzu mohiyati, mu llifning m qs di, g' yasi niq ko'rin di. d biyotning sl s rl rid gi q hr m nl rg turli nuqt i n z rd n yond shils , lb tt , ul rning yangi jih tl ri n m yon bo'l v r di. Umum n, q hr m nl rning qiyof si, x tti-h r k ti, o'y-k chinm l ri, o'z r mun s b tl ri to'g'risid so'z yuritish s r m hiyatini to'l ngl shning eng s m r li usulidir.

d biyotd s siy m hiyatni q hr m nl rning miqd ri b lgil m ydi, lb tt . mm d biyotning sl s rl rid h r bir q hr m n o'zig x s o'rin tut di. Shu b isd n ij dk rl rning d biyot t rixid gi, d biy j r yond gi o'rni, m vq i, vv l ul r yar tg n d biy q hr m nl rg q r b b lgil ns , h r jih td n dol tli bo'l di.

s rl rni b h l shning niq m z nl ri b lgil b linm s , umumiy t rzd t 'rif-t vsifl sh d v m et v r di. Shund y m z n m vjud em sli gi b is, bir ij dk r to'g'risid gi mul h z l r b shq sh ir, dibning s rl rig b g'ishl ng n m q l l rd d yarli q yt t kr rl n di. Ij dk rl rning s rl ri bir-birig t qq sl b t hlil qilins , ul rning d biyotd gi o'rni, m h r ti d r j si niq ko'rin di.

d biyotshun sl rning eng muhim v zif l rid n yan biri – d biyot n z riyasi bo'yich z m n t l bl rig j v b b r dig n d rslik, o'quv qo'll nm l ri yar tishdir. mm bund vv lgi d vrl rd yar tilg n ishl rni t m mil q r l sh yo'lid n b rish o'zini ql m ydi.

Bugun h m d biyotning d lz rb mu mm l ri, v zif l rini b lgil shd n vv l uning umumiy h l tini niql sh l zim. Chunki b reh s h l r shu t rzd t shxisl n di. Shund h zir dr m turgiya n g n ch r bo'lib q lg ni, sh 'riyat, n srd s lm qli s rl r p yd bo'lm yotg ni s b bl ri yon bo'l di.¹

Ulug' mut ff kkir bu H mid Muh mm d G' zz liyning "Ihy u ulumiddin" s rid gi ushbu rif n hikm t bugungi d biyot ilmi uchun h m m z n v zif sini o't y l di: "Kim mus nnifning g'o'z l sh 'rini, n qq shl rining go'z l n qshini, quruvchil rning chir yli bin sini ko'rs , ung bu ishl rd n b tiniy sif tl r shk r bo'l di. Ul rning h sil bo'lishi b hs qilib o'rg nils , ilm v qudr t sif tig q yt di. So'ng m 'lum n rs q nch l r ulug' v go'z llikd to'liq bo'ls , bu b r d gi ilm h m shunch l r ulug' v g'o'z l bo'l di".

d biyot ilmi yangi srning o'tg n yillari m b ynid m hiyat jih tid n yangi yo'n lish k sb etdimi, d g n s v lg biz: h , t nqid v d biyotshun slik ilmi t m m 'n d erkin t f kkur h sil sig yl ndi, d b j v b b rishg h qlimiz.

d biyot ilmid t s vvuf t 'lim tining t dqiqi, t lqini q yt o'z m q mini t pg ni tuf yli mumtoz m r simizg mun s b t tubd n o'zg rdi. M tning z hiriy ko'rinishini em s, b lki uning z mirig singdirilg n b tiniy – irf niy g' yal rini idr k etish, his qilish, ngl sh t m yill ri k shf etildi.

Shu o'rind ta'kidlab o'tish lozimki, "O'zb kist n d biyoti v s n' ti" gazetasi s hif l rid ch p etil yotg n h zirgi d biy j r yon t hlilig b g'ishl ng n m q l l r d biyotshun slik v d biy t nqid t k milid muhim o'rin tutm qd . Bund , yniqs , d biy b hsl rning, d vr suhb tl ri v turli j nrl rd yar til yotg n s rl r t hlilig b g'ishl ng n m q l l rning b ril yotg ni e'tib rig s zv v rdir.

K yingi yill rd mumtoz m r simizning ilmiy t hlil uslubi o'zg ch yo'n lish k sb etdi. Xusus n, N jmiddin K mil v, Ibr him H qqul, Muslihiddin Muhiddin v, Sult nmur d lim v

¹ Abdulla Ulug'ov. Yangi asr adabiyot ilmi: o'zgarishlar, muammolar // O'zbekiston adabiyoti va san'ati. 2008-yil, 2-may, 18-son, 4-bet.

k bi liml rimizning d biy m r simizni o'rg nishd xr n l gik f ktl rg em s, b lki umumb sh riy g' yal r t lqinig ko'pr q e'tib r b r yotg nl ri diqq tg m lik. Jumld n, Ibr him H qqul "N v iyg q ytish" kit bid ulug' sh iringing:

D ding: "F n n dur?"

Muxt s r d yin: "O'lm k!"

Ki sh rhin til s ng

Yuz ris l bo'lg'usidir-

b ytini t hlil qil rk n, "Bizd f n sh rhid h tt bir r ris l yo'q", d ya chinish bil n mur j t et di. D rh qiq t, limning e'tir zi o'rinli. Mun qqid v d biyotshun sl r mumt z s rl rimiz, m nb l rimizd qo'll ng n r biy, f rsiy, umumturkiy so'z, ib r h md istil hl rning m 'n l rini n zik d r j d his etilishl ri sh rt. Iiy o'quv yurtl rining fil l giya f kult tl rid lug' t ilmini t l b d r j sid o'qitish, lug' t bil n ishl sh m t dik sini yar tish d lz rb v zif l rd n s n l di. Shu o'rind t 'kidl sh j izki, d biyotshun slikd q riyb unitilg n t fsir, sh rh, qiyosl sh, t qq sl sh usull ri q yt tikl ndi. Buni biz H s n Qu dr tull vning "B bur rm ni" n mli kit bid ko'rishimiz mumkin. Mu llif "B burn m "ni lish r N v iyning yrim n sriy s rl ri, Z yniddin V sifiyning "B d '-ul v q ", X nd mirning "H bib-us siyar" s rl ri bil n muq yas qilib, dibning f ls fiy, d biy-est tik q r shl rini t r n ilmiy t hlill r rq li ko'rs tib b r lg n.

N jmiddin K mil v "Xizr ch shm si" ris l sid so'fiy h l tig t 'rif b r r ek n, s vqi t biy, ya'ni intuisiya bo'lm s so'fiy h l m rt b sig tish lm sligini t 'kidl ydi. H ch shubh siz, mun qqid f liyatid h m intuisiyaning o'rni muhim, z r , ilm m yd nig kirishning o'zi h m bir sin v. Mun qqid m 'ni hlid n bo'ls , uning yozg nl ri t m m 'n d o'quvchini ruhiy k m l t s ri b shl shi mumkin. N tij d d biyot ilmi d biyotning r vn qig xizm t qil di, mun qqid es , ij dk rning t x yyul d r j sini, f ls fiy mush h d sini, niqr g'i, sh ir, yozuvchi t sviri z mirid zuhrl ng n f vqul dd r mz v tims ll rni his qilish quvv tig eg bo'l l di.

"H yot v ng t r qqiyotig xizm t qilm g n ilm-ilmsizlikd n o'zg n rs em s", d b yoz di Ibr him H qqul. D rh qiq t, ilm ins n k m l tig , d biyot ilmi es ruhiy-m 'n viy yuks klikk lib b ruvchi mil bo'lib k lg n v shund y bo'lib q lm g' i l zim..

Ins niyat XXI srg q d m qo'ydi. Yangilik intiqlik, yar tish ishqi-l kuyinish bil n birg , u ko'pr q o'zini o'rg ndi, t hlil qildi, ust zl r o'giti bil n birg k chmishid n ko'p n rs o'rg ndi.

Biz "mun qqid yozuvchi v kit bx nning do'sti" d b o'rg ng n edik, endi u chin k m do'stning ishl rini qilishg kirishdi. N im K rim vning "Cho'lp n"i, B htiyor N z r vning "G' fur G'ul m"i, Dilmur d v Ilh mning Cho'lp n v Fitr t h qid gi ishl ri shund y do'st n yumushl rdir. Bir q g r bu yozilg nl rni yilm -yilg chaq dig n bo'ls k, bu ishl r endi o'tg n srninggin em s, b lki o'tg n ming yillikning m v l rig yl nib q ldi. Shu Bil n birg , o'tg n srning f ll rid n N rb y Sh rmuh mm d t rixiy ess l r (t nqid o'rnig) yoz yapti, R hm n Qo'jq r m 'muriy ishl rg ch lg'ib k tdi. yrim d biyotchil rimiz o'zining limligini unutilib qo'ydi.

V zif l r q nd y, nim l r kut miz? o'tg n yill r m b ynid biz istiqld n, istiqld d biyotshun sligid n kutg n n rs l rni h m n intiqib kutyapmiz: " d biyot n z riyasi" yar tilm di (g rchi bu n md 3-4 kit b ch p etilg n bo'ls -d), " d biyot t rixi"ning (v 'd qiling n o'n jildi, k yin es f lkl r his big 12 jild d b r j l shtirilg n) bir r jildi chiqm di. " d biyot ensikl p diyasi", "N v iy ensikl p diyasi" h m n rzuligich turibdi. Bizd d biyotshun slik lug' ti, T s vvuf istil hl ri lug' ti, N v iy so'zligi k bi qo'll nm l r yar tilm s ek n, rzu qiling n ensikl p diyal r rzuligich q l v r di.

Sir em s, biz t s vvuf d biyoti v j dudshun slikd m 'lum n tij l rg erishdik. Bu bizning d biyotshun s liml rimizning yni s h d gi m hn ti tuf yligin em s m fkur t zyiqli d vrid bu m vzul r p rd stig ling ni b is h m istiqld lning d stl bki yill rd sir tutilg n bu p rd ni ko't rishg urindik. P rd ko't rildi, uning rtid gi sir-sin t m 'lum bo'ldi. Endi uning k mchilikl rini to'ldirib, jiddiy t dqiq tl r yar tish d vrig yozg n yozuvchil rmizni q yt n shr qilishg b rildik.

XXI sr d biyotshun sligi o'zining yaqq l f rql nib tur dig n qiyof sini h li t pg nich yo'q. Buning s b bl ri b r, lb tt . d biyotshun slikning f n sif tid gi v zif l ri q nd y bo'lishi k r k? Ins nni k shf etish b r sid gi mumt z d biyotid to'pl g n t jrib bugungi kun kishisi uchun n ch g'li z rur v q y sh kld z m nd shl rimizg y tk zilm g'i l zim?.. Shu v b shq s v ll rg j v b t pish rq li bund n k yingi d biyotshun slikning b sh o'z ni b lgil b lin di.

H zirgi kun d biyotshun sligid umid uyg' t dig n bir q nch ij biy t m yill r ko'zg t shl nm qd . Birinchid n d biy s rni b qiy, o'zg rm s m z nl rd b h l shg intilish s zil yotir. Shuningd k, b diiy s rni mu llif n z rd tutm g n h qiq tl r s sid b h l sh to'g'ri n tij b rm sligi yon bo'ldi. O'zb k mumt z d biyoti Sh rq t m dduni v t f kkurining uzviy qismi v uni shu k nt kstd b h l shgin h qq niny n tij l rg lib k l di. Bugungi kun d biyotshun sligid ushbu h qiq tning q r r t p yotg ni quv n rli h l. Ikkinchid n, l din t r, mu yyan m 'n d ch kl ng n d b q r lg n mu mm l r h r t r fl m m xsus t dqiq etilm qd . Bung mis l sif tid l din k m o'rg nilg n yrim j nrl r (s qiyn m , mun j t, qit'), p etik simv lik ning muhim unsur v v sit l ri (r q m, r ng), s r q hr m ni ruhiy h l tini b lgil vchi v ks ettiruvchi v sit l r (psix l gik d t ll rining) m hsus o'rg nil yotg nini ko'rs tish mumkin. Ayn n chuqur t kshirilg n l k l mu mm d biyotning ichki m x nizmini yorqinr q n moyon et di, s n' t f n m nini t r n ngl sh imk nini b r di.

d biyotshun slik k ng s h . Uning d biyot n z riyasi, d biy j r yon v m tnshun slik sing ri s siy t rm ql ri b r. Ul rning h r birig d ir mu mm l r h l etilishi l zim bo'lg n v zif l r t bi ti h m o'zig x s. M s l n, d biyot n z riyasi s h sini l dig n bo'ls k, mumt z d biyotig est tik t m yill r d biyot n z riyasi q nun-q id l rini b lgil shg his bg lins yan d yaxshi bo'l r edi. Birgin mis l. B bur bir sh ir h qid yoz r ek n, "Sh 'ri r ng v m 'nidin b b hr dur", d ydi. R ng – s n' tk rlik, turli p etik v sit v unsurl rd n ust lik bil n f yd l nish m 'ni – s rning g' yasi und ilg ri surilg n fikr. mm B burning (bin b rin, XV sr est tl rining) q r shich bu h li sh 'rning muk mm l s r t lishi uchun y t rli em s. Sh 'r t m m 'n d gi s n' t s ri bo'lishi uchun und ishq v h l t sviri bo'lishi l zim. Bu o'sh d vrd b diiy s rni b h l shning m z ni bo'lg n. Ushbu v mumt z d biyot q nun-q id l ri bil n b g'liq b shq shu k bi q r shl rni bugungi d biyot n z riyasi d ir sig lib kirish muhim, d b o'yl ym n.

d biyot t rixi s h sid o'tmishd o'tg n h r bir sh irni g ni l ij dk r, d v n t rtib b rg n h r bir ij dk rni y tuk s n' tk r sif tid b h l shg intilish v j l yotg nini fsus bil n q yd etishg to'g'ri k l di. B 'zid diss rt siya m vzusi bo'lg n butun b shli d v n yoki m jmu d n o'qig nd yur ging "jiz" et dig n bir b yt t p lm ys n. B 'z n shunch ki bir h v sk rlik bil n yozilib, d ft rl r sh klid q lib k tg n "d v n" l r t dqiq t b' ktig yl nm qd v " d biyotimiz t rixining n m 'lum s hif si k shf etilg n", d ya b h l nm qd . lb tt , ul r o'rg nilishi k r k, l kin l hid b' kt sif tid em s, b lki mu yyan d vr d biy j r yoni ishtir kchil rid n biri sif tid , bz r t riq sid t dqiq etilishi v shung yar sh b h l nm g'il zim.

M tnshun slik bil n b g'liq mu mm l r h m o'zig x s. Bizd m tnshun slik nim uchindir d biy m nb shun slik bil n qo'shib yub rilg n. slid ul r bir-birid n uz q s h l r bo'lib, d biy m nb shun slik d biyot t rixining yord mchi t rm g'i his bl n di. M nb shun slikni es fil l giyaning n si, d yish mumkin. Fil l giyaning f n sif tid m tnshun slik (k n nik, diniy-il hiy m tnl r t dqiqi)d n o'sib chiqq nligini v t kst l giya z ld n h m tilshun slik, h m d biyotshun slikni o'zid muj ss m etg nligini unutm slik k r k. Bin b rin d biy m nb shun slik v m tnshun slik qo'shib yub rilishi to'g'ri em s. M tnshun slik l hid fil l gik f n s h si sif tid riv jl nishi k r k. H zird m tnshun slikni f q t t bdilchilik (m tnl rni r b gr fik sid n j riy lifb g o'girish) sif tid tushunish k ng t rq lg n. M tn t rixi ikki tillilik (f rs-o'zb k) uch tillilik (r b-f rs-o'zb k) sh r itid m tnl r r q b ti v buning m rif, d biyot, til, q nunchilik, d vl t b shq ruvi t rixid gi o'rni, mu llif m tnl rini tikl sh, v ri ntl r v ul rning s r ij diy t rixid gi o'rni, v ri ntl r vujudg k lishining ijtim iy-siyosiy, b diiy-est tik s b bl ri sing ri s f m tnshun slik mu mm l ri h zird d yarli t dqiq etilm yapti.

d biyotshun slik bil n b g'liq yan bir mu mm uning h nuz o'z q big'id q lib k t yotg nligidir. d biyotshun slikning ijtim iyotshun slik, siyos tshun slik, f ls f bil n l q l ri yan d must hk ml nishi g rm n vtik, s mi tik, ijtim iy-psix l gik t hlil m t dl rining t b r f lr q t tbiq etilishi m qs dg muv fiq. B 'zid niq f nl rd sh kll ng n t hlil usull rining d biyot m t ri li t dqiqi j r yonid qo'll nilishi h m z r r qilm ydi.¹

T s vvuf t 'lim ti Sh rq f ls f sid s siy o'rin tut di. D stl b z hidlik ko'rinishini lg n t s vvuf t 'lim ti k yinch lik m 'n viy, m 'rifiy h miyat k sb etdi v bu s s n mumt z sh 'riyatd k ng if d l ndi. O'zb k v f rsiy tild gi mumt z sh 'riyatning yirik n m yond l ri – Rud kiy, mir Xusr v D hl viy, J l liddin Rumi, X fiz Sh r ziy, S 'diy Sh r ziy, bdur hm n J miy, lish r N v iy, Z hiriddin Muh mm d B bur, B b r him M shr b ij did t s vvuf t 'lim ti so'fiyon tims ll rd t shb h qilindi. s s n, f rsiy mumt z sh 'riyatd IX srd p yd bo'lg n m l m tiylik yo'n lishining xususiyatl ri n m yon bo'ls , o'zb k mumt z sh 'riyatid so'fiylikning yass viya, kubr viya, n qshb ndiya t 'lim tl ri muhim o'rin tut di. K yinch lik es m l m tiya m sl gid n jr lib chiqq n q l nd rlik, d rv shlik v rindlik yo'n lishl ri H fiz Sh r ziy, lish r N v iy sh 'riyatid o'z ksini t pdi.

Pr f ss r Najmiddin K mil v o'z t dqiq tl rid t s vvuf t 'lim ti t rixi, f ls f sig e'tib r q r t r ek n, o'rt srl rd yash b ij d etg n J l liddin Rumi v lish r N v iy sh 'riyati rq li so'fiylik f ls f sini k ng t hlil et di. T jikist nlik sh rqshun s lim Qurb n V s ' es o'z ilmiy izl nishl rid m l m tiya m sl gi t rixi, f ls f sini t dqiq qil di. M l m tiya IX srd Xur s nd p yd bo'lib, m sl k s schisi H mdun K ss rdur (v f ti 884 yil). M zkur t 'lim t o'sh v qtl rd k ss riya yoki h mduniya d b h m yuritilg n.

M l m tiya d ml r h r q nch m l m t qils l r h m xurs nd bo'lish, m l m t rq li ll h n zdid ulug'lik t pish d m kdir. Ul r z hidl r v so'fiyl rd n k skin f rqli o'l r q, ddiy d ml r k bi lib s kiyg nl r. T qv d r ko'rinish uchun s ll o'r sh yoki hirq kiyish m l m tiyl r n zrid riyok rlik b lgil ri his bl ng n. Z r , ul r muruvv tg muht j bo'lg nl rg b minn t h yr-ehs n ko'rs tish v buni o'zg l rg bildirm slikk uring nl r. Ul r n zdid , kibru h v , m nm nlik s likning k m l t v m 'rif tg erishishig to'sqinlik qil di.

Sull miyning "Ris l yi m l m tiya" s rini Qurb n V s ' jiddiy o'rg ng n. M zkur ris l d k ltirilg n 45 q id m l m tiyl rning xl q k d ksidir. U bu t 'lim t yo'lig kirg n s lik uchun m xsus qo'll nm his bl ng n. Shunisi diqq tg s z v rki, o'sh d vrd yash b, ij d etg n mumt z sh irl r ij did h m m l m tiyaning d b- xl q q id l rig m s k l dig n g' z l v rub iyl r ko'pl b uchr ydi.

"Ris l yi m l m tiya" s rining birinchi q id si shund y b shl n di: "Bu m sl kk erg shuvchil r z hiriy ib d tni shirk, ya'ni gun h d b bilib, b tiniy ib d tni m 'qull ydil r". Z r , ul r n zdid ko'r-ko'r n , kibrli ib d td n ko'r , q lb n, fikr n ll hg it t etish v uni j nn tg y tish ishtiyosiz, ya'ni t 'm siz s vish k r k. Bu es , m 'rif tsiz, riyok r sh yxu z hidl r q r shl rid n k skin f rq qil di. lish r N v iy sh 'riyatini t hlil et r ek nmiz, mut ssib dind rl r, m 'rif tsiz z hidl rg q rshi sh ir k skin misr l r bitg nini ko'r miz. M n , N v iyning m shhur rub iysi:

Z hid s ng huru m ng j n n k r k,
J nn t s ng bo'lsin, m ng m yx n k r k.
M yx n ar s qiyu p ym n k r k,
P ym n n ch bo'ls , to'l yon k r k.

Z hid s ng Qur' ni k rimd v 'd qiling n j nn tning hurl ri k r k bo'ls , m n d m v l mni yar tg n H qning j m lini ko'rish ishtiyosid yon m n. J nn tni s ng b rdim, m yx n – sir- sr r, m 'rif t to'l bu l md s qiy, ya'ni m ni m 'rif tg b shl ydig n pir, ust z bil n p ym n m to'lgunch , umrim xirig ch ll h ishqid yonishg r zim n, d ydi sh ir.

Yoki m n bu misr l rg e'tib r b ring:

¹ Hamidula Boltaboyev. Yangi asr adabiyot ilmi: o'zgarishlar, muammolar // O'zbekiston adabiyoti va san'ati. 2008-yil, 2-may, 18-son, 4-bet.

M y m ni qildi riyon p rs liqdin x l s,
P rs liq yo'qki ushbu xudn m lig'din x l s.

Sh ir nim d m qchi? M 'lumki, m y tims li t s vvuf sh 'riyatid m 'rif tg intilish m 'n sid k l di. P rs lik es , bu – t z l nish, p kl nish. Sh ir lirik q hr m ni m 'rif t tuf yli riyok rlik, xudn m lig'd n, ya'ni z m n viy til bil n ytg nd , eg izmd n x l s bo'ldim, d ydi. M 'rif t tuf yli, x n qo hli, ya'ni riyok r sh yxu z hidl r bil n h msuhb t bo'lishd n qutildim, d ydi b r ll sh ir.

“Ris l yi m l m tiya”ning ltinchi q id sida shund y d yil di: “Ul r j f ko'rs tg nl rg mul yimlik, s br-t q t, x kis rligi, uzrx hligi bil n j v b b rurl r v h ch q ch n yom nlikk yom nlik bil n j v b b rmaydil r: yom nlikni yaxshilik bil n q yt r d g n yatg m l qil dil r”. Bu tushunch l r, o'z n vb tid , o'zb k v f rs-t jik mumt z sh irl ri ij did o'z ksini t pg ndir. Jumld n, lish r N v iy yoz di:

Xub el bil suhb t tutub n xub o'lg'il,
Yaxshini t l b qilg'ilu m tlub o'lg'il,
Shirin so'z il x lqq m rg'ub o'lg'il,
Yumsh q d h disingniyu m h bub o'lg'il.

O'z d vrid lish r N v iy sh ri t v t riq t ilmid b t-b t tilg ling n “n fsi mm r ” tuf yli yuz g k l dig n yom n xisl tl r, b dxo'ylikni r d et di, ezigulik, yaxshilikni es ins n husni, d ya t 'rif et di:

Ko'nglingni rit b rch yom n xisl tdin,
Kim yaxshi qiliq d lil erur r hm tdin:
B dxo'ylik ul v hsh t erur shidd tdin,
Kim elg x l sliq yo'q ul v hsh tdin.

Bir so'z bil n ytg nd , lish r N v iy ij did n inki n qshb ndiya-x j g n t riq ti, b lki sh ir yash g n d vrd n ilg ri f liyat ko'rs tg n t s vvuf t 'lim tini h m kuz tish mumkin.

M VZU: D BIY J R YOND N' N V N V T RLIK (2 s t)

R J :

1. Tr disiya (n' n) tushunch si.
2. H zirgi d biy j r yond n' n ning o'rni v h miyati.
3. Ad biy j r yond n v t rlik.
4. O'zbek adabiyotidagi yangicha tamoyillar.

d biy j r yond kishil r f q t o'zl rid n vv lgi d biyot t r qqiyotining n tij l rini o'zl shtirib q lm sd n, b lki ung o'z ulushl rini h m qo'sh dil r. Bu n rs d biy j r yonning riv jl nishini b lgil ydi. d biyot t r qqiyotining muhim q nunl rid n biri shund ki, u yangi-yangi t l ntl r, yangi-yangi s rl r his big to'xt vsiz b yib b r di.

d biy j r yond qo'lg kiritilg n yutuql r ins niyat j miyat t r qqiyotining h r bir yangi b sqichid o'zl shtiril di, q yt ishl n di, b yitil di v yan d t r qqiy ettiril di. N tij d d biy tr disiya – n' n vujudg k l di. d biy m r s o'tmish vl d yar tg n s rl r, d biy t jrib yig'indisi bo'lib, shu ij diy t jrib l rg , s rl rg mun s b t d biy j r yond muhim h miyatg eg . d biy v risliksiz d biy j r yonni t s vvur qilish qiyin. d biy tr disiya d biy j r yond o'tmish m d niyati v h zirgi m d niyat o'rt sid gi q nuniy l q sif tid m yd ng chiq di.

d biy j r yonning ilg ri qo'lg kiritilg n t r qqiyot d r j si k yingi t r qqiyotg ij biy t 'sir ko'rs t di d biy tr disiya yrim yoki bir guruh yozuvchil r d biy ij dining g' yaviy b diiy xususiyatl rini, und n k yingi yozuvchil r t m nid n ij diy o'rg nilishi v riv jl ntirilishi eski v

yangi d biy h dis l r o'rt sid gi v rislik l q si, s n' tk rl rning v q likk h yotg yond shishi v ul rning j miyat h yotid tutg n o'z r ll rini ngl sh, his etish, ul rning est tik q r shl rid gi musht r klikdir.

Tr disiya l tinch (tr disiya) t nishtirish, uz tish, b rish m 'n l rini ngl tib, b diiy d biyotd gi eski v yangi d biy h dis o'rt sid gi birid n-birig o'tib b ruvchi l q l rini bildir di. Q dimgi m d niyatni, tr disiyani o'zl shtirishning z rur v muhim bo'lg n ikki t m ni b r. Birinchid n, biz h mm d vr d , h mm mill t t m nid n yar tilg n eng yaxshi n rs ni q bul qil miz. Bund m ddiy, t rixiy v b diiy b ylikl r chatishg n bo'l di. Bu "m ddiyl shg n" ins niyat t rixi, ins n v uning ng, t f kkurining sh kll nishi v riv jl nishi t rixidir. Ikkinchid n, q dimgi m d niyatd n biz b v sit o'z d vrimizg xizm t qil l dig n, yangi d vr s n' tid q yt ishl ng n h md f yd l nil dig n b diiy m d niyatining eng yaxshi n mun l rini q bul qil miz.

g r d biy tr disiya bo'lm g nd x r bir ijtim iy tushunch ij diy j r yonni yangid n b shl shg to'g'ri k lg n bo'lur edi. D m k d biy tr disiya d yilg nd , o'tmish d biyotd gi h lqchil, gum nistik t m nl rni o'zl shtirish, ul rd gi erishilg n yutuql rd n, ij diy m t dl rd n s m r li f yd l nish ko'zd tutil di.

H ch bir ulk n s n' tk r yo'qki, o'tmish d biyotining ilg' r t jrib l rid n ibr t lm g n, qo'shni x lql r d biyotl ri n mun l rid n ilh ml nm g n bo'lsin. H mish bir x lq ikkinchi x lqd n, yosh vl d k ks vl dd n, bir yozuvchi ikkinchi yozuvchid n ij diy o'rg ng n. Mumt z s n' tk rl r b rch t rixiy d vrl r uchun musht r k v o'lm s bo'lg n ilg' r g' yal rni o'z s rl rid if d l g nl r, o'zl rig ch y tib k lg n est tik q r shl rni d vrl ri t l big ko'r riv jl ntirg nl r. D m k, n shu g' yaviy-b diiy t jrib l r k yingi vl dl r t m nid n q bul qilini, o'zl shtirilishi v d v m ettirilishi tr disiyani vujudg k ltirg n.

lish r N v iy "F rx d v Shirin" d st nid o'zining ij diy tr disiyag mun s b tini shund y b yon qil di:

ni b zm etki, t rxing t z bo'lg' y,
Ulusg m yl b nd z bo'lg' y
Yo'q ers n zm qilg' nni h l yiq,
Muq rr r yl m k s ndin n l yiq...

Bir v kim, bir ch m nd s yir erdi,
N ch kim gul chilg n, ko'rdi, t rdi.
H m ul y rd em s gul ist m k xo'b,
Bu bo'st n s hnid gul ko'p ch m n ko'p.

Bu misr l rd sh ir b shq l r qilg n ishni t kr rl sh (yn n ko'chirish) k r k em s, b lki h r bir s n' tk r o'z yo'lid n b rib, muk mm llikk erishsin, d biyotd turli -tum n uslubd gi, turli ruh, h ng v turli sh kld gi s rl r ko'p ysin d m qchi bo'l di.

Shuni t 'kidl sh k r kki, d biy n' n – bu t rixiy tushunch . U x lqning ijtim iy-siyosiy h yotid gi niq t rixiy sh rt-sh r itl r t 'sirid riv jl nib b r di.

d biy n' n q y d r j d riv jl ng n bo'ls – d biy j r yon shu d r j d r ng-b r ng bo'l di.

srl r m b ynid d biyotd turli j nr f rm l ri, m t d v uslubl r, br zl r, m vzul r, g' yaviy m zmun, t sviriy v sit l r uzluksiz riv jl nib, vl dd n- vl dg o'tib k l di. H r bir d vr d biy j r yonning n shu s h l rid zmi-ko'pmi, o'z izini q ldir di.

G' z lning n' n viy t m tik si yangi t rixiy sh r itl rd d vr t l bi v ijtim iy h yot t q z si bil n o'zg rdi. Uning f rm l – p etik xususiyatl rid h m m 'lum o'zg rishl r bo'ldi, yangi-yangi sh kll ri yar tildi.

G' z l j nrid gi bund y o'zg rishl r g' z ln vis sh irl rning n v t rligi n tij si edi.

N v t rlik d biy j r yonning x r kt rli xususiyatl rid n biridir. N v t rlik — d biyot v s n' td g' yaviy-b diiy jih td n yangilik yar tishdir.

H zirgi d biy j r yond ij d qil yotg n Erkin V hid v mumt z sh 'riyatning g' z lchilik

j nrid yangilik yar tdi.

S ni yotl r tugul x tt – qilurm n r shk o'zimd n h m,
Uz qr q t rmulib q ls m, bo'lurm n g' sh ko'zimd n h m.
Ko'zim yong y s ng n rgis — ko'zni tiks ch m nl rd ,
Yashirm m, l l g r shkim ayon bo'lg y yuzimd n h m.

Bugungi o'zbek adabiyotini nafaqat adabiy an'alarining davom ettirilayotganligi bilan, balki o'ziga xos yangiliklar, novatorlik, yangicha tendensiyalar asosida rivojlanib borayotganini ham ta'kidlash joiz bo'ladi. Xususan, bugungi o'zbek nasridagi katta hajmdagi yangiliklar, yangicha tamoyillar shular jumlasidandir.

d biyotimizd bugungi kund turli uslub v r ngl rd yar til yotg n s rl r q ysi o'rind , q ysi p g' n d turishid n q t'i n z r, ul rning h miyati biz uchun muhimdir. Chunki h yotimizning bo'y-b stini, sh klu sh m yilini n shu d biyot b lgil ydi v biz shu d biyot bil n x lq ichig kir miz, uning l mini ngl ymiz, eng muhimi q lbig yo'l t p miz. d biyot d m Atod n t shu kung ch turli d vriy "izm"l rd n yuks kd turib, f q t q lb uchun, ya'ni ins n, uning t f kkuri, k m l ti uchun xizm t qilib k lyapti v bund n k yin h m shund y bo'lib q l di. Xusus n, o'zb k d biyoti h m o'n y tti yildirki, xuddi n shund y yo'ld n b rm qd , mm bund turli t jrib l rg h m yo'l b ril yotg nini q nuniy d m kr tik j miyat s ri d dil diml yotg n yurtning istiqb li uchun qilin yotg n s 'y-h r k tl rning bir ko'rinishi, d b tushunm q k r k.

H q g pni yt dig n bo'ls k, shund y z m n k lm g nd , ddiy mu llimning kit big ikki g'iz so'z h m bit lm g n bo'l rdik. Bir q r shd , s lk m qirq yil eng s v b ish uchun umrini s rf etg n M nglib y Mur d v "Gun h" r m nid ddiy h yotiy v q ni, ya'ni Sh msiddinning s dd Guls r ni ld b, n musig t kk nini, qizning h mil d r bo'lishi, b l ko'rib, uni b l l r uyig t pshirg nid n so'ng qld n zib q lg nini t svirl ydi, x l s. mm uning t g z minig b qs ngiz Sh msiddinning x tti-h r k tl ri rq li n f q t go'z l h yotg , b lki yar tg ng h m xiyon t qil yotg n b nd l rning chirkin qiyof l rini ko'r miz. L kin mu llif gun hk r Sh msiddinni, uning o'g'li M hriddinni, qizi Go'z l yni ins n sif tid t svirl shg h r k t qil di.

s rd o'tmishd kuz tilg n v bugun h m yon- tr fimizd uchr b turg n ld mchil r, q ll blik bil n ins n t qdirig y ngil mun s b td bo'lg nl rning qism ti f ji bil n yakunl nishi bo'rttirm y, shirm y, s dd , lo'nd , m 'yorid ko'rs tilg ni n f q t m h r t, b lki j s r t h mdir. Qiz b l ni ld sh – gun h. V , b z ustig , u o'z mill tining qizi bo'ls -chi?! Usm n N sir y ngilt klik qilg n qizg n g t rs ki t rtg n edi? Shu qiz bir kun m ning tilimd so'zl b turg n yigitning jufti h l li bo'l di, d ya n to'g'ri q d m t shl g n singlisini yo'ld n q yt rg n em smidi?! Mu llif ytm qchi, Sh msiddin ybd r em s, ung Sh msiddinl r gun hk r. Shund y bo'lm g nd , M hriddin h m bu f ji ni t kr rl m s edi. s rg so'zb shi yozg n Xurshid Do'stmuh mm d s rning jud ko'p f zil tl rini to'g'ri ko'rs t lg n.

O'zb k x n d ni h mish o'zining r-n musi uchun j n kuydir di. t d g ni f rz ndning el r sid bro' t pishini x hl ydi. ys r ning t si yoki b shq l rning d vdir b q lishl ri, g' mni ko't r lm y b shl rining yostiqq y tishi, lb tt , k tt f ji . Mu llif sh msiddinl rni ybl sh bil n birg guls r l mi h m h tt go'z l yl rni h m g hlikk ch qir di v bu bil n q rs ikki qo'ld n, d g n hikm tg ish r qil di.

H zirgi d biy j r yond t rixiy r m nl rning yar tilishi d biyotimizd t rixiy r m n j nrining riv jl nishi bil n birg t riximizning m 'lum bir d vrini yan d yaxshir q bilishimizg z min yar t di.

O'zb k x lqining bir n ch ming yillik t rixid shund y d vrl r b rki, ul rning shukuhli m nz r l ri bugungi vl dl rg z m n miz q d r t nish v q drd n. Buyuk b b k l nimiz lish r N v iy yash g n d vr bul r ichid eng yorqin v rd qlisidir. Lutfiy, lish r N v iy, bdur hm n J miy, Hus yn B yq r , Bin iy, B diuzz m n, Mo'min Mirz , X dich b gim, M jdiddin, h tt to'qim b diiy br zl r – Guli, Sult nmur d, To'g' nb k n ml ri kit bx nl r x tir sid o'zl rig

yaxshi t nish d ml rd k must hk m o'rn shg n. Bu h lning s siy mili dibl rimizning N v iy siym si v d vrini b diiy d biyotd ks ettirishd gi ulk n xizm tl ridir.

T niqli yozuvchi s d Dilmur dning "P hl v n Muh mm d" r m ni h m o'sh d vrg b g'ishl ng n. s rning o'zig x s jih tl rid n biri uning b sh q hr m ni N v iy z m nd shi, buyuk sh irning j n j n do'sti P hl v n Muh mm d ek nligidir. M 'lumki, lish r N v iy yuzl b z m nd shl ri h qid muxt s r m 'lum tl r yozib q ldirg nes -d , ul rd n ucht si – bdur hm n J miy, S yid H s n rd sh r v P hl v n Muh mm d h sbi h lig l hid s rl r b g'ishl g n. Bu h l N v iy ul rning x tir sini n ch g'li e'z zl g ni d lilidir. D m k, m 'lum m 'n d , s d Dilmur d N v iy s rl rid n ilh ml ng n v P hl v n Muh mm d siym sini yar tishg ul rd n s siy m nb sif tid f yd l ng n. Shuning b r b rid , o'zb k kur shining bugungi j h niy d vrug'i yozuvchini bu r m nni yozishg und g n s siy mill rd n biri ek nligi shubh siz.

s rd P hl v n Muh mm d v lish r N v iyning qirq yil d v m etg n do'stligi l vh l ri m r qli t svirl ng n. S rqirr ist 'd d s hibi, "Kushtigir" t x llusi bil n sh 'rl r yozg n P hl v n Muh mm d sh 'riyatg g' yat shuft , uni n zik tushun dig n, t hlil et dig n kishi bo'lg n.

lish r N v iyning "H l ti P hl v n Muh mm d" ris l sid gi ushbu s trl r bung d lildir: "... ks r n zm hli h r n v' sh 'r yts l r erdi, P hl v n n z rid n otkururl r erdi v ning isl h v t g'yir v t bdilin q bul qilurl r erdi... V ust d byotin: m sn viy v q sid v g' z l v h r sinf sh 'rdin xo'p v h m ko'p yodid erdi".

Bund y sif tl rg eg kishi, lb tt , yosh lish rning d stl bki sh 'rl rid n q uning b n zir sh ir ek nligini, bir kun k lib ulus iftix rig yl nishini ilg' y lg n. Shu s b bli, ll q ch n o'z sh girdl rig eg v kushtigirlikd z m n sining yag n si bo'lg n P hl v n g' riblikd b m r bo'lib yotib q lg n lish rning 'z i b d nini mu l j uchun uq l sh, kiyiml rining yirtig'ini tikib qo'yishd n r etm g n, b lki buni shunch ki do'stlik burchi, d b bilg n.

R m nd T muriy hukmd rl rning m 'rif tp rv rlik v bunyodk rlik f liyat l ri yaxshi yoritilg n. o'lim to'sh gid yotg n bulq sim B bur Mirz ning P hl v n Muh mm d ch qirib, und n so'nggi b r "S g h" ni ch lib b rishini so'r g ni h qid gi l vh t biiy, t 'sirli chiqq n. Hus yn B yq r z m nid gi Hir td f n v m d niyatning h r s h si bo'yich tuk kishil r ko'p edi. Shung q r m y, bir n yurtd n t niqli lim yoki sh ir k lib q ls , ung e'tib r v ehtir m ko'rs tilg n. z r yurtid n Xur s ng k lg n H fiz G'iyosiddin D hd r d stl bki mul q td yoq N v iyning ehtir mini q z n di. H tt Xur s n p dsh si Hus yn B yq r h m G'iyosiddin D hd r sh r fig ziyof t m jlisi t shkil qil di. Xull s, Hir tning m d niy m rk z sif tid gi m nz r si s rd ko't rinki ruhd t svirl ng n. S id Hus n rd sh r x n d nid bo'lib o'tg n d biy m jlis t vsifi h m yorqin chizilg n.

lb tt , r m nd t svirl ng n bund y d vr l rd d biy suhb t v muh k m l rd n t shq ri, b hs-mun z r l r, do'st n h zil-huzull r, o'tkir skiyal r h m ytilg n. Bir q lish r N v iy v k niz k D vl tb xt xususid gi q chiriml r t rr q d ir d bo'lg n bo'ls b rdir-u, l kin N v iyning o'sh d vr j miyatid gi m vq ini n z rd tutg nd , ko'pchilik huzurid yan uning o'zig q r t bund y g pl r ytilg ni d rgum n. Z r , h zr tning nih yatd n zikt 'b ins n bo'lg ni quyushq nd n chiq dig n h zill rni unch lik ko't r lm g nini ung z m nd sh mu rrixl r s rl rd yozib q ldirilg n.

T biiyki, r m n b sh q hr m nining s siy f liyati kur sh v sh gird p lv nl r t yyorl sh bo'lg ni uchun s rd bir q t r p lv nl r br zl ri, h yaj nli kur sh s hn l ri m vjud. yni shu s hn l r t svirid mu llif m h r ti b r bo'yb sti bil n ko'rin diki., pr f ss r Q z qb y Yo'ld sh vning r m ng yozg n so'nggi so'zid t 'kidl b:"... s r k tt m hn t, jiddiy izl nish v ulk n muh bb t s m r si o'l r q yuz g k lg n",- d g n fikrg to'l qo'shil miz.

R m nd gi mur kk b v jumb qli br zl rd n biri hm d Piriidir. U h qd lish r N v iyning "H l ti P hl v n Muh mm d" s rid h m bir n ch s tr m 'lum t m vjud. R m nd gi br z t lqinig ko'r d stl b u ust zi v sr b lg n t si P hl v n Muh mm dg nisb t n n nko'rlik qilg n q bih kims sif tid ko'rin di. Bund n P hl v n v uning yaqinl ri v do'st-yorl ri b h t iztir b ch kish di. hv lni mur kk bl shtir dig n jih t shuki, P hl v n o'z o'g'ilx nig q ttiq m hr qo'yg n b z ustig u yoshlikd gi m 'shuq si Zulfiz rning tug'ishg n uk si. Shu s b bli P hl v n Muh mm d "n b k r" hm d Piriyo'zig , h tt p dsh h x n d nig

nisb t n yom n ishl r s dir etg nid h m und n v z k ch lm ydi, ksinch , uni zind nd n qutq rish ch r - t dbirl rini izl ydi. hm d Piriyning sl qiyof si s r x tim sid chil di. U slid fitn qurb ni bo'lib, g'ir t zyiql r tuf yli "ko'r m m k o'g'il" qiyof sig kirg ni ydinl sh di. o'quvchi uchun bund y kutilm g n chiml rni b rib, s r t 'sirch nligini shirish lb tt , m h r t b l gisidir.

X.Do'stmuh mm dning b z r m vzusig b g'ishl ng n ilk s rid n biri «J jm n» hik yasi milliy hik yan vislik yutug'i sif tid e'tir f etilg n. J jm n hik yad yuh n fs tims lidir. ldin uni b z r m hluq ko'rib, erk b rg n d ml r so'ngr d hsh tg tush di: «Shuni o'ldirib, tinch yash ylik!». Bir q J jm nni, ya'ni h k l k tib k tg n b l i n fsni o'ldirish s nmi?! Ilk b r 1989 yild e'l n qiling n hik yad b z rchil rning s 'y-h r k ti n tij sid «o'ldi», d b his bl ng n J jm nning ikki b r b r k tt likd tirilib k lishi go'yo d biy b sh r td k bo'ldi.

X.Do'stmuh mm d m shhur it lyan yozuvchisi Din Bus tining «Yeti q v t» hik yasig n zir yozg n. «Jimjix n g yo'l» n mli bu n zir ilk b r m tbu td e'l n qiling ch, d biy j m tchilikd qiziqish uyg' tdi. s rd M g'rib v m shriqq m nsub ikki d mning o'lim ldid n o'zini tutishi muq yasi qiling ni t 'kidl nib, q ysidir m 'n d X.Do'stmuh mm d n zir si D.Bus tti hik yasid n ustun, d g n m zmund gi so'z l r h m ytildi. Pr f ss r Q z qb y Yo'ld sh v b shq ch r q mun s b t bildirdi: «Bus tining hik yasid n k lib chiq dig n b diiy m 'n n zir dig n kuchlir q. N g ki, it liyalik dibning s rid m ntiqiy izchillik kuchli». Muht r m pr f ss r h q, d b o'yl ymiz. Chunki ilg ri surilg n g' yal rning h miyati ink r etilm g n h ld d biy s rni b h l shning s siy m z ni b ribir uning b diyiligi v kit bx ng t 'sir kuchi bo'lib q l v r di. «Yeti q v t» hik yasid Din K rt ning q v td n q v tg ko'chish h l ti g' yat t 'sirch n t svirl ng n bo'lib, kit bx n uning izard bl rig sh rik bo'l di, b ixtiyor q hr m n bil n rtg -yuq ri q v tl rg t lpin di. Xull s, q v tl r s nig ko'r o'quvchi y tti m rt yur gini h vuchl ydi. Z hid Yaqinning q v td n q v tg ko'chishi t svirid es dr m tizm v t 'sir kuchi sustr q. Shung q r m y, j h n d biyoti ulug'l rining p nj sig p nj urg nd m g'lubiyatd n cho'chim slik k r k. Z r , bund y m g'lubiyatl r z minid bo'l j k g' l b l r urug'i unib chiqs j bm s.

H zirgi d biy j r yond r m n j nri s siy j nrl rd n biri hisobl n di. O'zb k d biyotid r m n j nri XX srning b shl rid p yd bo'ldi. U sh kll ndi, o'zining j yib n mun l ri bil n m d niyatimizni, d biyotimizni b yitdi. d biyotimiz bu r d jud yaxshi t jrib g eg bo'ldiki, bugungi o'zb k r m nid k ch yotg n ij biy o'zg rishl r sr vv lid b shl ng n ilk izl nishl rning ilk s m r l ridir.

sr d v mid r m n sh kli, if d usull ri jud ko'p o'zg rishl rg duch k ldi, mm und n bir jih t ins n sh xs jumb g'i, bu jumb qni y chishg intilysh, ins n h yoti m hiyatini ngl shg sh xs t bi ti, ruhiyati b diiy t ftish v t hlil etishg urinish d yarli o'zg rishsiz q ldi...

Bugungi o'zb k r m nchiligi h m buni to'l t sdiql ydi. H zirgi r m nchiligimizd gi tub o'zg rishl r, yangil nishl r, bu yo'ld qiyinchilikl r, uning yutuql ri h m, k m-ko'stl ri h m xir-qib t n o'sh ins n br zi, sh xs jumb g'i q y t riqah l etil yotg nligi bil n b lgil n di. Eng muhimi s r so'ngig k lib ij dk r ins nni ngl sh b bid m fkur t zyiql rid n qutuldi, bizning milliy d biyotimizd h m f ls fiy-est tik jih td n r ng-b r ng, xilm -xil yo'n lishg m nsub s rl r, jumld n, r m nl r p yd bo'lishi uchun z min h zirl ndi.

60-80 yill r d v mid milliy r m nchiligimizd XX sr kishisining m sh qq tli umr yo'li, t qdirini hik ya qilish, g'ir qism ti h yotiy t jrib l rid n s b q chiq rishg intilishd y bir n' n sh kll ng n edi.

Jumld n, .Muxt rning "Chin r", S. hm dning "Jimjitlik", P.Q dir vning "Uch ildiz", .Yoqub vning "Diyon t", .Q hh r "S r b", O'.H shim v "Ikki eshik r si" r m nl ri yni shu musht r k jih tl ri bil n o'zig x s yo'n lishni t shkil et di. Bu s rl r sho'r d vri h yotining s lbiy jih tl rini d l tsizlik v sh fq tsizlikl rini d dil ko'rs tg nligi bil n o'z d vrid j m tchilik e'tib rini t rtg n, k tt qiziqish uyg' tg n. Bir q, bu s rl rd butun b shli ijtim iy tuzumning, shu tuzum uchun h yotl rini tikk n sh xs f liyatining ijtim iy ildizl rini chib b rish y tishm ydi.

R m n h ch q n q milliy, m fkur viy ch g r bilm ydig n, t shqi d biy m kt bl r

r m nizm, r lizm, g' yat t z o'zg ruvch n m d rizm yo'll rig b m l l m sl sh l dig n n yob b diiy sh kl ek nligini o'tg n sr yan bir k rr isb tl di.

M sh qq tli izl nishl r n tij sid ij dk rl r z m n nuqt i n z rid n eng x r kt rli m s l l mi, ddiy m hn tk shd n t rtib yirik liml r dilig b z vt lik k ltirib yurg n h yotiy mu mm l rni ko't r dil r yoki x lqimiz t rixig n z r t shl ydil r. Bu mu mm l r ko'pr q o'zb k r m nchiligid o'z ksini t pg n.

Sh.X lmirz vning " l bo'ji", "Din z vr", .Muxt rning "Ming bir qiyof ", "T p likd gi x r b ", O'.H shim vning "Tushd k chg n umrl r", T g' y Mur dning " t md n q lg n d l l r» asarlari r m nchiligimiz t rixid bir q d r iz q ldirdi.

T rixiy m vzud P.Q dir vning " n l chin vid si", Erkin S m nd rning "T ngri qudug'i", S 'dull Siyo vning "Yass viyning so'ng gi s f ri", H yriddin B gm t vning "M hrib nim, q yd s n" s d Dilmur dning "M hmud Tor biy" r m nl ri yar tildi.

Xulosa qilib aytganda, s n' t v d biyotd n v t rlik yangi h yotiy mun s b tl r in'ik si sif tid yangi usul, yangi his-tuyg'u, yangi j nr v br zl r, v zn r ng-b r ngligi, xull s, ij biy m 'n d gi b rch yangilikl rdir.

T yanch ib r l r

tr disiya

n v t rlik

h zirgi d biy j r yond tr disiyaning o'rmi.

h zirgi d biy j r yond n v t rlik.

S v l v t pshiriql r

1. H zirgi d biy j r yond tr disiya v n v t rlikning xususiyatl ri h qid so'zl ng.

2. O'zingiz s vg n s rd gi tr disiya v n v t rlik h qid o'z fikringizni bildiring.

D BIYOTL R

1. N.Shukur v v b shq. d biyotshun slikk kirish. T., O'qituvchi, 1979 y.

2. B.V lixo'j y v. O'zb k d biyotshun sli gi t rixi. T., O'zb kist n, 1993 y.

3. A.Fitr t. d biyot q id l ri. T., O'qituvchi, 1995 y.

M VZU: BUGUNGI O'ZBEK R M NID Z M N VIY H YOT PR BLEM TIK SI (2 s t)

R J :

1. H zirgi o'zbek n srining j nr v uslub xususiyatl ri.
2. O'zb k r m nchiligid yangich t m yill r v sh xs f ji sining b diiy t lqini.
3. O'tkir H shim vning "Tushd k chg n umrl r" r m nida inson muammosi talqini.
4. T g' y Mur dning " t md n q lg n d l l r" s rid mill t qism ti.

O'zb k r m nn visl ri z m nd shimiz br zini yar tish rq li o'z x tti-h r k tl rini, f liyatini h tt his-tuyg'ul rini h m ql-idr ki il mul h z qilib, o'z-o'zini t ftish etuvchi – n litik br zl r v sit sid bugunning d rdu izard bl ri m hiyatini chishg h r k t qil yotirl r.

Ins n ko'nglini ngl shning yangi sh kl v v sit l rid n f yd l nishg intilishni biz ist 'd dli ij dk rl rd n biri – Ulug'b k H md mning «Yolg'izlik» n mli qiss v hik yal r to'pl mi (1998), «T ngrig eltuvchi isyon» sh 'riy to'pl mi, «Muv z n t» v «Isyon v It t» r m nl ri mis lid h m kuz t miz. Yozuvchining h r bir s ri q tid gi m hiyat uning s rl vh sid n q ngl n di. Ins n h mish o'z ehtiyojl rini q ndirish uchun intil di. Butun h yoti shu ehtiyojl rg «qul»

qiling nd y. Mun s b tl rig zid h l tl r yuz g k lg nd u yar tg nd n h m, h yotd n, umrid n h m n liydi. O'z ist kl ri q mr vi t ru k ng bo'lishid n q t'iy n z r, ist k v ehtiyojl r nuqt i n z rid n shukur qilish o'rnig h mish n r zilik ustunlik qil di. K md n k m d ml rgin h yotning sl m 'n sini, ins nlikning m 'n si im n, e'tiq d rq li o'zlikni ngl sh v o'zligini t pish ek nini tushun dil r. «Isyon v It t» r m nid yozuvchi yni shu j r yon, ya'ni h r bir ins nning o'z h yoti d v mid o'zligini v yar tuvchisi bo'lmish ll hni ngl sh j r yonid s dir bo'lishi mumkin bo'lg n Isyon v bu isyonning intih si It tning m zmun-m hiyatini yoritishg h r k t qilg n. Bu s rg d biy j m tchilik o'z mun s b tini bildirdi. O'zb kist n d biyoti v s n' ti g z t sining 2005 yil 20 m yd gi s nid must qillik d vri o'zb k n sri t hlil qilinib, d vr suhb ti ishtir kchil ri «...bugungi n sriy s rl rning q hr m nl ri f q t f liyat d migin em s, b lki o'y v mush h d kishisi sif tid h m t svirl n dig n bo'ldi. d mning sl m hiyatini f liyatid gin em s, b lki tin lib turg n yoki o'yl yotg nd h m n m yon etishi mumkinligi b diiy t svir t jrib sig kirib k l b shl di. Shuning uchun h m Ulug' b k H md mning «Isyon v It t» r m nid gi «... Q ch nki uning b g'rid gurill b yong n isyon gulx ni o'chg n, g' fillik h m uni qiyn m y qo'ydi....q yt g , isyon o'rnid tug'ilg n o'sh k yfiyat – o'sh it t... ruhid q nd ydir m 'rif t b r edi. M 'rif tki, g' fillikni, uning l mini yuvib yub rishg q dir... Endi uning ko'zl rid , b g'rid , butun b rlig'id it t nuri h kim, it tki, mislsiz isyond n so'nggin «to'qil dig n, it tki, isyond n ming k rr , milli n k rr yuks kr qq elt dig n!» «t rzid gi f ls fiy mush h d l r o'quvchig o'rinsiz d n lik bo'lib tuyulm ydi, b lki o'z m hiyatini ngl m qchi, o'zini t pm qchi bo'lg n ins nning ruhiy to'lg' nishl ri t rzid t 'sir qil di» - k bi s sli fikrl rni ilg ri surdil rki, bu q r shg biz h m qo'shil miz.

D rh qiq t, r m nd ins niyat p yd bo'lg nd n b ri uning q lbid yash b k l yotg n Isyon v It t, im nu e'tiq d m s l l ri t hlil v t dqiq qiling n. Bil mizki, Sh yt n ll hg it t etm g ni uchun f risht l r s fid n chiq rilib, j nn td n quvilg n. ll hning h bibi ins n-chi? Ins n yar tg n p rv rdig rining g'ir v m sh qq tli sin vl rig b rd sh b r lm y, uning mrig q rshi b rdi, n tij d ung Isyon qildi. H lbuki, ins n Isyond n It tg y tib b rgunch b his b yo'l b sib, xilm -xil sin vl rd n o'tishi d rk r. It t m yd nig y tib b rg nd gin ins n b rch z bl rd n f rig' bo'lib, ins nlik qism tining m hiyatini ngl ydi v It tg t m n yuz tut di. Bu j r yon s rd gi kb r qism tid h m, ust zi t bib t qdirid h m t kr rl n di. Yozuvchi xilm -xil t qdirli q hr m nl r h yotid n so'zl b, d ml rning t qdiri, dunyoq r shi b t kr r, b rm q izl ri k bi f rqli bo'lg ni bil n ul rning Isyond n It tg t m n b rish yo'll ri bir xil ek nini t 'kidl ydi.

n shu h qiq tni go'yo h yotning m 'nisi, ins nlikning m 'nisi nim d ?-, d g n s v lni o'z-o'zig b rib yash ydig n, q lbid d l tsizlikl r, n h qligu zo'r v nlikl rg q rshi isyon tuyg'usini tuya lg n d mgin tushun di. Shund y d mgin d mlikning, ung b rilg n h yotning v sin vl rning, yan ko'p n rs ning sl m hiyatini ngl b y t di. R m nd gi t bib br zi n shund y ins nl rning biri bo'ls , Nurm t f q t o'z m nf ti uchungin yash vchi kishil r tims li. yni ch g'd shuni l hid t 'kidl sh l zimki, yozuvchi bu br zni b diiylik v h yotiylik m z nl ri s sid m r mig y tk zib t svirl y lm g n. s rning g' yasini mu llif publisistik uslubd yoritishg b rilg n. Tursunb y t qdiri bil n b g'liq f ji h m s rning g' yaviy-est tik t svir q mr vig , epik t f kkurig singishib k tm g n.

Yozuvchi Luqm n Bo'rix nning «J zir m d gi d ml r» r m ni h m b diiy tilining j zib d rligi bil n kit bx n diqq tini t rt di. R m nd yozuvchi kichik h yotiy h dis ni t svirl sh rq li k tt ijtim iy m 'n viy mu mm ni b diiy t dqiq qilg n. Bu b r d yozuvchi o'zig x s yo'ld n b rg n: s r v q l ri q hr m n tilid n hik ya qilin di, h dis l r S m d n z rid n o'tk zilib, t hlil qilin di, hukm chiq rish es kit bx ng h v l qilin di.

s r v q l ri tugund n – shurning q m qd n chiqq nligi h qid gi x b r bil n b shl n di.

s rg q mr b ling n v q l r t biylikni bo'g'ib bo'lm slikni, t bi tning t biiy muv z n tini buzish g'ir f ji g lib k lishni t svirl shg yo'n ltililg n. Cho'lni o'rinsiz o'zl shtirishning yanchli qib tl ri ins nl r h yotig h m ch ng s lg nligini s r q hr m nl rid n L l x n t qdiri mis lid h m kuz tish mumkin. J zir m cho'lg L l guli yot bo'lg ni k bi, cho'l-quvurl r ichid «F xriy d put t» L l x nning umri, yollik n z k ti-yu l t f ti h m cho'ld gi qumg tushg n suv t mchisi k bi izsiz, q dr t pm y yo'q l di. Yigirm uch yoshli b v

L l x nning umri xilm -xil m jlisl rd o't di, m vq i v m li tuf yli u h mish jiddiy qiyof d bo'lishg , t biyy his-tuyg'ul rini jil vl b, mm ko'z ldid «f xriy d put t» qiyof sig m s ko'rinishd yurishg m jbur. «J nli qo'g'irch q»q yl nib q lg n bu b xtsiz yol o'z t qdirig ko'nikib yash lm ydi, t biyy r vishd b xtg , vis lg , ins niy tuyg'ul rg intil di. Ul sh gr n mning o'zig t lg n sh 'rini eshitg nd «bir s sk nib» k t di. Ung m jbur l b yopishtiril yotg n sh n-shuhr tning qib ti f ji ek nligini d put t – k mpirni ko'rg nd ngl b, d hsh tg tush di. Bir umr b v lik yukini ko't rishg b rd shi y tm g n L l x n S m d bil n tuyg'ud sh bo'lishni ist ydi, mm yashirin xirsning qurb nig yl n di. Bu o'rind yozuvchi ijtim iy-m 'n viy ill tg e'tib rni t rt di. Sh xs f ji sining yuz g k lishig l m nning t 'siri: mish-mishl r, fisqu f s dl r, ins nni t hqirl vchi « ybn m l r» yni l m n qo'lid gi mudhish qur l ek nini yovsiz f sh et di. L l x nning yanchli qism ti yolg' nl rg , s xt likl rg to'l h yotning f ji li x tim sidir.

Xo'sh, s r cho'lquv rl r h yotini t svirl sh rq li t bi tning t biyy muv z n tini buzish g'ir ek l gik f ji l rg lib k lishini t svirl shg yo'n ltirilg n bo'ls , L l x nning t qdiri bil n b g'liq m nz r l r, h yotiy t svirl r bu mu mm g q ysi jih td n b g'l n di? G p shund ki, yozuvchi L l x n br zi rq li h m t biylikni bo'g'ish yoki ung q rshi turish, t biyy his-tuyg'ul rni «s xt l shtirish» h m ins ng bitm s tug nm s musib tu f ji l r k ltirishini h qq niy t svirl sh rq li s rning yaxlit epik t f kkur t rzini yar tg n. yni ch g'd , yozuvchi L l x n, Erg sh, S m d k bi o'z t qdirig eg ins nl rning ruhiy l ml ri h m b t kr r ek nini, yni «o'zig x s l m»i bil ngin d ml r sh xslik d r j sini z bt etishl ri mumkinligini yozuvchi Luqm n Bo'rix n «J zir m d gi d ml r»ning ruhiyati t hlili v t sviri rq li (g rchi s rd Zumd k bi qiyomig y tm g n, f xriy k mpir k bi sx m tik br zl r uchr s -d ...) yoritib b r lg n. Shu jih tl ri bil n ushbu r m n o'zb k r m nn visl ri sh xs f ji sining b diiy t svirid m h r tning l hid b sqichig ko't rilib b r yotg nlikl rid nd r k b r di.

So'nggi yill rd yar til yotg n o'zb k dibl rining xilm -xil m vzud gi r m nl rini t hlil qilish rq li kit bx nl r mill tning dili v tilid ks etg n quv nchu iztir bl rni his qilishl ri niq.

H dis l rg s lbiy mun s b t, ink r ruhi kuchli, h dis ning d hsh tli m nz r sini k skin, q b riq t rzd chizib b rish, h dis m hiyatini b r ziddiyatl ri bil n kit bx ng his qildirish yn n n shund y uslubd gi s rl rd y t kchilik qil di. Bund y s rl rg x s xususiyatl rni, f zil tl rni tilg lish bil n birg ul rd gi t sviriy bo'yoql r, o'zg rm s h ng, yrim h ll rd s rjil , r ng-b r ng h yot h qiq ti v l hid ins n dunyosini to'l -to'kis g vd l n tirib b r lm g nd y t ssur t tug'dir di. Shund y bo'ls -d , sh xs t bi tining yrim jih tl rinigin q l mg luvchi s rl r bil n bir q t rd ins n ruhiyati, b rliqig x s umumiy xususiyatl rd n l hid chizgil rg o'tuvchi t svir uslubini n m yon qiluvchi yo'n lish ins n ruhiyatining h ch bir q lip-u nd z l rg tushm ydig n, ch g r bilm s turf h l tl rini b diiy k shf etishg urinish sing ri ij diy intilishl r h r jih td n qo'll b-quvv tl nishg v ilmiy t dqiqu t hlilg s z v r, d g n xul s g lib k l di. Z r , s n' t v d biyot r vn qini b lgil vchi s siy est tik t m yill rd n biri – h yot h dis l ri v ins n sh xsini yangi t m nl rd n, r ng-b r ng jih tl rd n k shf etish his bl n di. Ij dk r m h r ti es h yot v ins n h qid yar tg n yangi b diiy k ns psiya tims lid , uni if d l sh t rzid n m yon bo'l di. Must qillik yill rid h yotg , ins n sh xsig mun s b tning o'zg rg nligi s b b n' n viy r lizm m nsub s rl r if d t rzid , sh klid h m q t r yangilikl r, xusus n, m d rnizm l m tl ri ko'zg t shl nm qd . Shukur X lmirz y v, Mur d Muh mm d Do'st, T g' y Mur d yar tg n hik ya v qiss l r rq li yni shu xususiyatni ko'r miz. Ul r q t rid yozuvchi N z r Esh nqul ij di shu uslubd gi izl nishl r h md ul rning n tij l rini, bu yo'n lish istiqb ll rini o'rg nishd b y m nb bo'lib xizm t qil di.

Yaxshi bil mizki, so'z s n' ti riv jid yar tilg n s rl rning s ni em s, sif ti h l qiluvchi h miyat k sb et di. Shu m 'n d bugungi n srimizning ichki riv jid h m h yot, ins n v uning q lbi h qid gi h qiq tni k shf etish, yangi t sviriy if d l rni ixtir qilish b bid h m k t r yangi l m tl rni kuz tish mumkin. d biyotd gi ushbu yangilik v x dis l r yozuvchi N z r Esh nqul hik yal rid o'zg ch m 'n -m zmun k shf etg n h ld n m yon bo'l yotg nini d biyotshun s liml r, d biy j m tchilik v mun qqidl r ll q ch n s zishg n.

Pr f ss rl r U.N rm t v, N.Xud yb rg n v, Q.Yo'ld sh v, mun qqidl r .R sul v, R.Qo'chq r v, .Ulug' v, M.M nsur, B. hm d v; ij dk rl rd n Xurshid Do'stmuh mm d yozuvchi yar tg n hik yal rni t dqiq etuvchi m q l l r, ilmiy t dqiq tl r yar tg nl r. «J h n d biyoti» jurn li s hif l rid m zkur mu mm t v r gid jiddiy b hs-mun z r l r h m bo'lib o'tdi. Shund y bo'ls d , ij dk rning «Sh m lni tutib bo'lm ydi», «M ymun y t kl g n d m», «H yol tuz g'i», «T but», «To'z n», g'rik l zz ti» k bi hik yal rini h r jih td n ilmiy-est tik t hlil v t dqiq qilish, ul r rq li o'zb k hik yachiligid G' rb m d m d biyotig x s xususiyatl rning sh kll nishi v o'zig mun sib o'rin eg ll sh j r yonini o'rg nish mumkin. Yozuvchi s rl rid gi q hr m nl rg x s milliylik, v q l rning sirli t rzd v sit l r rq li, b 'z n s hn rtid im -ish r l r bil n ko'rs tilishi, eng s siysi, s rl r d gi v q l r «m n» tilid n hik ya qilinishi v d im o'zini-o'zi t ftishu t hlil etib b rishi, o'z gun hl rig iqr rligi d biyotd gi, n inki milliy must qillik d vri o'zb k hik yachiligi, b lki butunich n srimizd gi yangich uslubiy yo'n lish sif tid o'rg nishg s z v rdirdir.

dib m q l sini d v m ettirib, o'z ldig «Biz uchun muhimi, n shund y muhitd d biyot yash y l dimi, d g n mu mm dir», d ya h qli s v l qo'yadi v ddiy qilib «n z rimd j v b lo'nd v niq bo'lishi l zim: yo'q! g r t t lit rizm umumb sh riy h dis g yl ns , uzluksiz d v m ets , biz bilg n d biyot yash shd n to'xt ydi», d g n q t'iy q r rg k lg n edi.

Ins n yoki bir n j nz t jism n tutqunlikk ko'nikishi mumkin. Bir q uning eng inj tuyg'ul ri, o'zig v f q t o'zig tushun rli o'y-h yoll ri, rzu- rm nl rini o'zid muj ss m etg n, uni sirlikd n, do'z xiy z bl rd n z d, erkin v b xtli xis qildir l dig n fikrd n, rzu qilish tuyg'usid n m hrum qilishs , bung h m ch g r yoki d v r tikl shs , und bu – ins nning, ins niyatning, t n zzuli.

D rv q , s r bg qurilg n im r tning qul shi, cho'qqid quyosh nurid n ltin mis l t vl ng n yaltir q shish ning ddiy shish ligi h mm g yon bo'lg ch, ung h ch kimning e'tib r b rm sligi t yin. Kuch v yolg' n v 'd l r bil n tikl ng n s biq Ittif q d vl ti h m t n zzulg uchr di. Bu d vr d biyoti h qid o'z fikrini bildirg n pr f ss r Q.Yo'ld sh v shund y d ydi: «XX srd gi d biyotimizd qiyof sizlik k ng yoyildi. Chunki und n mu yyan sh xs t bi tini h r jih td n t svirl sh em s, sh xsni mu yyan ijtim iy q tl mning v kili sif tid ko'rs tish t l b etildi. B diiy d biyot k nkr t ins nd gi o'zig x slik, l hid likni em s, b lki d mning q ysi bir ijtim iy q tl mg m nsub b lgil rini aks ettirishi k r k edi. Shu s b bli d biyotd tip yar tishg e'tib r k m yib, tipik br zl rni t svirl sh, mm d n jr lib turm ydig n, l m ng singishib k t dig n qiyof siz kims ni aks ettirish t jrib si k ng yoyildi. XX sring q riyb y tmish b sh yili d biyotni q lipl rg tiqishtirish d vri bo'ldi. N tij d d biyotd qiyof sizlik, bir xillik vj ldi»¹.

Yetmish yil d v mid bo'g'zid n bo'g'ilib, yoql ri kish nl ng n d biyot h m b rch q lipl rd n z d bo'ldi. Shund n so'ng r spublik mizd m 'n viy- d biy h yotni s g'l ml shtirish yuz sid n muhim t dbirl r m lg shiril b shl ndi.

80-yill r xirl rig , xusus n, istiq l d vrig k lib hv l tubd n o'zg rdi. Yetmish yillik zug'uml rd n so'ng bizd h m f ls fiy-m fkur viy, s s jih td n xilm -xil yo'n lishg m nsub s rl r p yd bo'l b shl di. R lizm bil n b r b r d yarli b rch d biyot turi, j nrl rd diniy, ruh niy-isl miy t lqin ustuv r s rl r ko'p yib b rm qd . Sh xsni f q t ijtim iy mun s b tl r m hsuli sif tid em s, ko'pr q il hiy, tug'm -t biiy, sirli-s hrli m vjud t t rzd ko'rs tuvchi, uning ijtim iy t rixi, sh r it-tuzum, d vl t, siyos t, m fkur g bo'ysunm ydig n g' r yib tuyg'u, hisl tl rini ng-idr kid n t shq rid gi ngl b y tilm g n h l tl rini b diiy t dqiq etuvchi s rl r h m yar til yotir. m n t, t gi puch g' yal rg ld ng n sh xs umrining, m hn tining b m 'niligini q b riq t rzd , ko'pinch r mziy-m j ziy tims ll r v sit sid k skinligi-yu f j si bil n ko'rs tuvchi s rl r, q hr m nl r h m yar tilm qd .

Mur d Muh mm d Do'stning «L l z r», o'.H shim vning «Tushd k chg n umrlar», Sh.X lmirz vning « l bo'ji», .Muxt rning «Ming bir qiyof », «Ko'zgu ldid gi d m», T g' y Mur dning « t md n q lg n d l l r» r m nl rid , Xurshid Do'stmux mm dning « r m kursi», N z r Esh nqulning «M ymun y t kl g ni d m», «T but» hik yal rid gi p rs n jl r und yash g n muhitning b m 'niligig l hid urg'u b r di.

¹ Yo'ldoshev Q. Ko'ngil mulki // Jahon adabiyoti. – 1998. 1-son.

Ins niyat t rixi o'tmish d vrl rid n ib r t. O'tm ydig n d vrning o'zi yo'q. B diiy t f kkur h m shu. U tinimsiz o'zg r di, o'zg rg ni s yin b diiy t svir imk niyat l ri k ng yadi, t r yadi, tinch turm ydi. Shu t riq h r q nd y milliy-b diiy t f kkur birid n k yingisig o'tuvchi b sqichl r ev lyusiyasid n t shkil t p b r di. n shu t drijiy d v miylik ilg' b lins , milliy-b diiy t f kkurning yaxlit bir j r yon ek nligini t s vvur etish s n ko'chadi. M zkur yaxlit j r yon ichid gi b diiy t f kkur ev lyusiyasi b sqichl rini niql sh uchun es qo'll nil yotg n b diiy t svir v sit l ri t drijini o'rg nishg to'g'ri k l di. Chunki ij dk r sh xs dunyoni, ins nni q nd y idr k ets , shung yar sh b diiy t svir v sit l rid n f yd l n di, yangil rini k shf et di.

sl k sbi ins nshun slik bo'lg n d biyot h mm d vrl rd h m ins nni e'z zl g n. O'zb k r listik n sri bund n must sn em s, lb tt . Bir q bugungi d vr d biyoti v s n' tining b sh xususiyati ins npp rv rlik tuyg'usining h r q ch ngid n chuqurr q, k ngr q v yuks kr q d r j l rg chiqishi bil n if d l n di.

Ijtim iy h yotd yuz b r yotg n v q l r, t rixiy sh r it v und tug'ilg n mu mm l r j miyat 'z l ri ngid ung nisb t n mun s b tni sh kll ntir di. D m k, h yot mu mm l r j miyat 'z si x tti-h r k tl ri v x r kt rini b lgil ydi. Xuddi n shu n rs b diiy d biyotd d vr v q hr m n mu mm sining vujudg k lishig s b b bo'l di.

Yoniq isyonk r ruhg eg bo'lg n b diiy q hr m nni d vr mu mm l rig ro'b ro' qilish O'tkir X shim vning "Tushd k chg n umrl r" r m nid yuks k b diiy m h r t bil n t svirl ng n.

s r b sh q hr m ni Rust m must bid tuzum n h qlikl ri v ill tl ri r sid o'sib, uning yan bir m sh'um qilmishi fg' n urushid ishtir k etg n v uning x r kt ri k mmunistik m fkur k ltirib chiq rg n ill tl rg q rshi mun s b t s sid sh kll n di. Mu llif s rni d vr f j si – k mmunistik p rtiya vujudg k ltirg n ijtim iy, m 'n viy mu mm l rni yoritish m qs di s sig qur di. Yozuvchi d vr mu mm l rini yoritishni o'z ldig m qs d qilib qo'yar ek n, m s l ni q hr m nl r o'rt sid gi mun s b tl r, q r m -q rshilikl r v k lliziyal r s sid ch di. B sh q hr m n d vr mu mm l rig o'z h mj miyat l ri x tti-h r k tl ri v f liyat l ri rq li duch k l di. Ins np rv r j miyat d b ko'kl rg ko't rib m qt lg n s si lizmning chirkin b sh r si u y tishtirg n v b sh q hr m n Rust m duch k lg n mu mm l r v ul rning "k t liz t r" l ri qiyof si rq li chizil di. R m nd mu llif d vr mu mm l rini Rust m – G' ni v, Rust m – Grish , Rust m – Qurb n y x l , Rust m – Sh hn z syuj t chi ziql rid yoritib b r di.

s rning g' yaviy yukini, lb tt b sh q hr m n Rust m t shiydi. Biz Rust m x r kt ri rq li ijtim iy h yotd gi o'pirilishl r mu yyan j miyat 'z l ri t qdirid q nd y qib tl rni k ltirib chiq rishig min bo'l miz. Yozuvchi buning y tuk b diiy t svirini b r lg n. Rust m – h l l, h qgo'y; d l tsizlikl rg mur s siz sh xs. U bizning ko'z ldimizd m 'n viyati butun v o'z h yotini diyon t s sig qurg n d vr q hr m ni sif tid n m yon bo'l di. Yozuvchining m h r ti shund ki, Rust mning b shid n k chirg n k chmishl ri rq li d vrning tuz tilishi z rur bo'lg n j r h tl rini ish nechli d lill rg b diiy tus b rish bil n chib b r di. R m n yozuvchining b diiy sh kl t nl shd gi ust ligini if d si bo'lmish Rust mning kund lik d ft rid n p rch b rish bil n b shl n di. Ushbu kund lik d ft rd n ling n p rch s r uchun b mis li epigr f v zif sini o't ydi.

X lqimiz b shig turli f tl rni yog'dirg n q t g' n yill ri t 'siri h nuzg ch kishil r q lbini zirqir t di. n shu d vr v muhit t rbiyasini lg n kishil r o'z jin yat l rid n b x b r, o'zl rini x nuz v t n fid iyl ri sif tid tut dil r. H yotd yuz b r yotg n h r bir h dis ni siyq si chiqq n s si listik qid l r s sid b h l ydil r. R m nd d vrning bu g'riqli mu mm l rig d ir syuj t liniyal ri s si listik turmushning jud q ltis jih tl rini hukum t rg nl rig suyang n zo'r v nl rning ddiy h lqq o'tkzazg n j bru-sit ml rini, o'z mill ti v m 'n viyatini butunl y b rb d b rg n q tl mning jirk nech b sh r sini chib t shl sh b sh m qs d qilib qo'yil di. Rust m d stl b fg' n urushining sl s b bl rini t r n idr k qil lm ydi. L kin sho'r hukum tining dilligig shubh k ltirm ydi. Hukum t id r l rid q nunning ustiv rligi v m s'ul kishil rd ins f v diyon t b rq r rligig ish n di. Bir q h qiq t ist b hukum t id r l rining eshikl rini birm -bir q q r ek n, uning umidl ri puchg chiqib b r di. Yozuvchi bu m qs d uchun Rust m v G' ni v k lliziyasini ishig s l di v bu imk niyatd n f yd d nib, diqq timizni G' ni vl r q vmining

qiyof sig'rt di. Bu es, bir t m nd n, s lbiy p rs n j x r kt rini nisb t n to'l r q yoritish uchun z rur bo'ls, ikkinchi t m nd n, u bil n mun s b tg kirish yotg n b sh q hr m ng d vrning q nd y mu mm v ul rning sub' ktl ri ro'b ro' bo'l yotg nligig ish r dir. Bul rning b rch si j miyatni nim l r v kiml r t n zzul b tq g'ig t rtib k t yotg nligi, ezgu kuchl rning b 'z n n ch g'lik n ch r hv lg tushishi, t r qqiyotni ins niy m nf tl rg xizm t ettirish uchun es jud k tt s 'y-h r k tl r z rur bo'lishi h qid kit bx ng umuml shm xul s l r chiq rishg yord m b r di.

Biz, o'zb k x lqining must bid tuzum d vrid gi m 'n viy h l tini butun mur kk blikl ri bil n ks ettirg n v o'zb k r m nchiligid o'zig x s m zmuniy v uslubiy yangil nishni b shl b b rg n. T.Mur dning " t md n q lg n d l l r" r m nini qisq ch t hlil qilish rq li uning m 'n viy t n zzulni q y d r j d aks tildirilg nligi v s rning m 'n viy b rk m llik t rbiyasi uchun xizm t qilishi h qid gi fikr-mul h z l rimizni b yon qil r ek nmiz, ushbu r m nd h m "Tushd k chg n umrl r" d gid k h ngl rni his qil miz.

T.Mur d s rning b sh q hr m ni D hq nqul v uning jd dl ri tims lid m 'n viy q shsh qlik z njirig b g'l ng n v uz q z m nl r o'tishi bil n q shsh ql shuv n tij sid "z njir" g nisb t n n fr tning st -s kin muh bb tg yl n b rishi o'zining y tuk b diiy t j ssumini t pg n. D hq nqulning p sh n sig t sid n q lg n d l bitg n. B b l r m r sining q lg nl ri es butkul t pt lg n edi, D hq nqulg d l ni rd ql sh, d l g m hr qo'yish "huquqi" b rildi, himm tig d l ning "sho'rini" birg likd t rtish yozildi. U s v dx n. G rchi 5-sinf m 'lum ti bo'ls - d , x tt p xt bil n "till sh " l di. D hq nqul y tishtirg n h sil mo'l.

Yozuvchi buni rigin l, lo'nd if d et di. "Q rd yash ymiz, d di? - d dim. D t siyad , - d ydi. U q rd ? Brig dir t v ni bil n y rni t pib ko'rs t di. Shu y rd , - d ydi. - M n , m n shu y rd ".

D hq nqul – yorqin d biy q hr m n. Uning qiyof sid o'zb k d hq nining sl ichki v t shqi qiyof si to'l q nli if d sini t pg n. Uning ko'p n rs l rg qli y tm s -d , t r n fikrl ydi: "B sm chi d m ngl r. B sm chi bo'lib, kimni b sib libmiz? B sm chi bo'lib qysi yurtni t l n- t r j qilibmiz? B sm chi d g n g pni ul r o'yl b t pdil r. T.Mur d shu t rzd D hq nqul dunyoq r shid gi ziddiyatli "kuch" l rni yorqin ks ettir di. Ziddiyat es uning dunyoni tushunishig lib k l di.

D hq nqul bil n b q mti u v u k bil rg "t ri q lp q" kiydiruvchil r yash ydi. Ul r mingl b d hq nqull rg yo'lb shchilik qil di. Ul rning v kill rini yozuvchi "id l giya" l q bi bil n b r di. R m nd gi D hq nqul v "Id l giya" k nflikti – birl shishd n v z k chib, o'z istiqb li d r xti ildizig b lt ur yotg n mill t qism tig r mziy ish r . s rni o'qig n h r bir o'quvchi und o'zb k vulining t shqi m nz r si-yu, " q ltin" yar tg n q d q qo'lli d hq nning q lbg yaqin qiyof sini ko'r di. Yozuvchi bizg h yotd t nish, mm d biyotd "n t nish" bo'lg n r ngl rni ko'rs t l di. niqr g'i, yozuvchining b diiy m h r ti n tij si o'l r q, o'zb k h yoti d biyot bil n uyg'unl shtirilg n. s rd h yot – d rd – t svir uyg'unligig erishildi.

Bir q yozuvchining b sh q hr m nni b rishid yrim qusurl r h m yo'q em s. Yozuvchi D hq nqul tims lid o'zb k x lqini, o'zb k mill tini, q d q qo'lli o'zb k d hq nining tipik qiyof sini chizm qchi bo'l di. lb tt , t svird r ngning m 'yorid n rtiq "to'qligi" ung putur y tk z di v go'z llik s ya s l di, D br lyub v t 'kidl g nid k, s n' tning uch muxim b lgisi - go'z llik, d nishm ndlik, ezgulik musht r kligi b diiy d biyotning h m yash vch nligini t 'minl vchi mildir. Bul r o'rt sid gi muv z n tning buzilishi s rning est tik t 'sir qimm tig putur y tk z di. Yozuvchi s rd D hq nqul br zig s dd lik, h kis rlik, mut lik b lgil rini h dd n t shq ri kuch ytirilg n h ld lib kir v r di. N tij d , kit bx n ko'z ldid "ins n" d g n t m g gin eg m vjud t q l di. Biz o'yl ymizki, bund y m 'yord n chiqishl r, yozuvchining d lill sh s n' tid gi bund y uslubiy nuqs n, b diiy t svir kit bx n q lbig q nch lik kuchli t 'sir qilm sin, ikkinchi bir t m nd n, u o'zb k x lqining g'ururi v iftix rig s ya s lishini h m unutm slik l zim edi.

Umum n lg nd , T.Mur dning " t md n q lg n d l l r" v O'.H shim vning "Tushd k chg n umrl r" r m nl ri x lqimiz t rixid l hid b sqich bo'lg n sho'r hukmr nligi d vrid j miyat m 'n viy-ruhiy m nz r sini yorqin b diiy if d l r bil n b r lg n y tuk s rl rdir

M VZU: LIRIK S H SID GI IZL NISHL R
(2 s t)

R J :

1. Istiql l sh 'riyatining o'ziga xos xususiyatl ri.
2. H zirgi d biy j r yon v sh 'riyat.
3. bdull rip v lirik sid istiq l v ins n m vzusi.
4. Erkin V hid v sh 'rl rid V t np rv rlik g' yal ri.
5. Muh mm d Yusuf lirik sid V t n tims li.

Must qillikning m 'n viy p yd v rini must hk ml shd h li ldimizd g' yat m 'suliyatli v zif l r turibdi. Istiql l d biyoti x lqimiz ngi dunyoq r shid n sif t o'zg rishl rining, umummilliy-ijtim iy uyg' tishning est tik if d si d yish mumkin. Bugungi t rixiy yangil nishl r ildizini mill tning erk- z dlik uchun lib b rg n kurashlari, g' yal ri, v t np rv rlikd n h li t s vvur qilish mumkin em s. Erks v rlik g' yal ri, erk- z dlik id li, iym n s l m tligi, e'tiq d butunligi, V t n k m li, istiq l istiqb lini b lgil vchi ijtim iy id l bugungi istiq l d biyotining m g'zini t shkil et yotir.

Istiql l d biyoti, xusus n sh 'riyatning muhim f zil tl rini o'zig x s xususiyatl rini b lgil b b ruvchi bir q t r y t kchi t nd nsiyal r ko'zg t shl n yotir. Chun nchi, mill tning o'zligini ngl shi, o'zlikni q drl sh v ulug'l sh, milliy iftix r tuyg'ul rini sh kll nishid p etik t f kkur m d niyatining sif t o'zg rishl ri, riv jl nishining muhim xususiyati n m yon bo'l di.

Yan bir xususiyati – bu sh irl rimiz x h t rixiy v q likk , x h diniy m tivl rg , x h bugungi kung mur j t etish dimi, l l qib td turkiy ulusning birligini, mill t butunligini, j h n x lql rining t tuvligini, h mk r-h mn f sligini t 'minl vchi umumgum nistik g' yaviy-est tik k ns psiyasi bil n jr lib tur di.

Yan bir f zil ti – sh 'riy t f kurning "l bb ychilik"d n qutulib b r yotg nid ko'rin di. O'zb k elining, turkiy ulusning j h n m d niyatini b yitishd gi buyuk o'rnini, t rixiy xizm tl rini ko'z-ko'z etishd n, umumb sh riy q driyatl r yar tishd gi g' yaviy-b diiy izl nishl ri zuhur t pm qd .

Istiql l sh 'riyatining yan bir b lgisi, bu – ins n ruhiyatini f ls fiy-b diiy t dqiq etish rq li sh xsni k m lg y tk zishd , k millik xususiyatl rini t r nnum etishd ko'zg t shl n di. d md gi d miylik unsurl rini k shf etish – ustiv r t nd nsiyag yl nib b rm qd . Sh 'riyatimiz riv jining vv lgi o'n yillikl rid h zirj v blik, ktu llik, r stgo'ylik, siyosiy f llik b diiyatning muhim b lgil ri sif tid ilg ri surilg n bo'ls , istiq l davri sh 'riyatid milliylik, t rixiylik, m 'n butunligi v est tik s n' t – b diiy t f kkurid gi sif t o'zg rishl rining y t kchi l m tl ri bo'lib b r yotir.

O'zb kist n Yozuvchil r uyushm si d biyot j mg' rm si n shriyoti t m nid n ch p etilg n ist 'd dli sh ir Z mir Ro'zi v ning «S rch shm » (2007) d b n ml ng n to'pl mini o'qib, und gi V t n, n , muh bb t m vzul rid gi sh 'rl rid ij dk rning o'zig x s s mimiyatini his etdim. D rh qiq t, h r q nd y tuyg'u sh 'rd o'zining s mimiy t lqiniga erishs gin kit bx n q lbid h yots v r hisl mi uyg' t l di. Ushbu fikrimizning t sdig'ini kit bd gi «Muh bb td n yar l ng n O'zb kist n» turkumid n j y lg n ushbu misr l rd ko'rishimiz mumkin.

Yurtim s ning sh bn m qo'ng n,
K p l kl r uchib yurg n,
t m yanglig' to'lib turg n,
O'tl ql ringni suydin.
Yeru sm n r lig'in
Nur bil n tut shtirg n,
Zulm tl rning q r lig'in
Yorug'likk lm shtirg n
Chir g'l ringni suydin...

Z hir n q r lg nd v e'tib r b rm sd n o'qilg nd bu misr l r ddiy g pg o'xsh b tuyulishi mumkin. mm sh ir ning kindik q ni to'kilg n yurtig bo'lg n muh bb t tuyg'usi b l ndp rv z ib r l rd n x li, s mimiyat bil n if d l ng ni shund qqin bilinib turibdi.

To'pl md n, shuningd k, «Ulug'l rim yog'dusi», «D d gin m», «Muh bb tning fid yisimiz» k bi m vzu v m zmunig ko'r uyg'un sh 'rl rni birl shtirg n turkuml r h md must qilligimizning 16 yilligig b g'ishl ng n «J n risht si» n mli d st n j y lg n.

V t n, s n y, ft bim,
Ziyol ringni s vdim.
Qutlug' h ki tur bim,
Giyohl ringni s vdim.

d b yozg n bir sh 'rid Z mir Ro'ziyeva. D rh qiq t, n z ming f rz ndlik m hrini if d qilish uchun ft b nurid n unib chiqq n n b t tni-giyohl rni ko'rish ij dk rg kif ya.

Yurt t bi tid n sh ir q lbi to'lqinl n di, his-tuyg'ul ri b g'ub r misr l rg ko'ch di.

Umum n, shoiraning yangi sh 'riy to'pl mi n tupr q, el-yurtig bo'lg n muh bb tning r mzi sif tid o'quvchil rg t qdim etilg n jib bir guld st dir. Ehtim l to'pl md gi yrim sh 'rl rd qiyomig y tm g n misr l r, b 'zi bir nuqs nl r uchr r v bu k bi s kt likl r ko'pr q sh 'rshun sl rg niqr q ko'rin r. Sh 'riyat muxlislariga ma'lumki, z ld n Sh rq sh 'r-n zm v t ni, G' rb es , n sr v t ni his bl n di. Sh 'riyatning m zmun n b y turli-tum n sh kll ri q dimd n sh rqd , jumld n, bizning V t nd yar tilg n. XXI srg k lib n srd , yniqs , r m nchilikd ins nning ijtim iy f liyatid n ko'r , ruhiy k chinm l r ichki psix l gik to'lg' ql ri t virig e'tib r kuch ydi. Bin b rin, sh 'riyatd h m ins n v uning j miyatd gi o'rni, ins n hilq tining sl m hiyati o'zining f ls fiy if d sini t pm g'il zim. Uning m zkur to'pl mi h qid gi mul h z l rni sh ir Tursun y S diq v ning kit b muq ddim sig yozg n so'zb shi o'rnid gi sh 'rining ushbu b ndi bil n yakunl sh mumkin:

Bulbull rg do'nib yurgin, Z mir x n,
Ko'ngill rg ko'nib yurgin, Z mir x n.

t m k n – O'zb kist nni b b m r s yong' qz ru t m r s ch rb g'l rni, sm no'p r t r kl rni, bug'd yr ng o'zb k qizl riyu p kdom n, jo'm rd ins nl rni h rm y kuyl b k l yotg n zim Suyun sh irlikni qism t, d b bil di. U ilk sh 'rl ri v kit bid yoq V t nning b d d k nglikl rini, go'z l v diyl rni, sirg v hikm tg to'l s tirl rini kuyl shg q lbi m yilligini n m yon etg n. Ilk to'pl mi "M ning sm nim" (1978) ch p etilg nid sh ir b g'ub r b l ligini rtd q ldirg n edi. mm o'sh sh 'rl rig x s s dd lik, o'zb k n b g' r zlik v yurtp rv rlik s ql nib q ldi. D yarli o'ttiz yil o'tg ch, yaqind n shrd n chiqq n "V t n f sll ri" (2007) kit bi buning d lilidir.

V t n – z liy m vzu. V t n h qid sh 'r yoki m dhiya yozm g n sh ir d yarli uchr m ydi. Bir q o'quvchi ruhini to'lqinl ntir dig n dilini f xrg , g'ururg to'ldir dig n s rl r yozish h r q nd y ij dk rg h m n sib et v rm ydi. zim Suyunning m dhiyal rid o'zb k n s dd dillik v b g'ub rlikk o'r g n b t kr rlik, n fislik, ulug'lik b r.

zim Suyunni h mm n rs h yr tg s l di: y, sm n, quyun, sh rsh r l r, qushl r, tulp ql r, so'qm ql r, l fl r, gull r, qizl r... N ki o'zb klikk t lluqli bo'lg n, ul rning b ri, b rch si h yr t m nb i. Ilh m m nb i. U h yr tl nib M m Yer h v l rid n m st bo'l di, sm nni yoyilg n, tunl rni ch r ql g n ko'r di, qiru dirl r r s kin mudr yotg n qishl ql rg tikil di, guldird yotg n to'rg' yl rg v b xshining x nishl rig qul q tut di: h yr tl nib do'st xt r di: h yr tl nib sh 'r yoz di:

yl nur l, yl nur y r, d vru d vr n yl nur,
yl nur kun, yl nur tun, kun-tun ins n yl nur.
Ko'ngil ko'zi birl hkim, b qs m dunyog , yor n,

Umrim yo‘lin p st-b l ndi misli to‘z n yl nur.

Uningch h yotd h yr tl nm y yash b, h yr tl nm y tirikchilikni sh r fl b bo‘lm ydi.
«Q lbimd q nd ydir bir bul q q r», d ydi sh iring o‘zi. Bu, slid , h yr t bul g‘i, to‘g‘rir g‘i,
h yr tg t yang n ilh m bul g‘idir.

H yr td n tug‘ilg n «S ng rd k sh rsh r si» sh ‘rid gi quyid gi misr l rg qul q tuting:

His r t g‘l rining
Bir biqinid
Q t-q t q yal rning b g‘rini yorib,
B h yb t sh rsh r ,
tilib chiq r,
So‘ng sh r yoll rid k q r yoyilib.

Tuyg‘ul rni fikrl rni sh ir cho‘qqig y t kl ydi:

Mo‘‘jiz ko‘r m n
H r z rr sid
Sh rhini t p lm y till rim l ldir.
J n ldirs ng, Eg m,
Yo‘lli dunyod ,
Shu t ngsiz chir yning ldid ldir.

B ixtiyor ko‘z ldingizd q t-q t q yal r b g‘rini yorib q yotg n sh rsh r k l di,
m rv rid d n l rid k h r yon s chr yotg n z rr l r nig hingizni quv ntir di. Ushbu mo‘‘jiz ni
ilg‘ sh uchun n f q t sh ir n did, shu bil n birg , mus vvir n nig h v d n idr k z rur.

Sh rsh r em s bu, o‘zb k sh yisi,
Yo‘q, bu q hilpir q quyruql ridir.
His r yayl vl rin qulin-t yisin,
lg n k bi d b him yasig .
B sh uzr juft burgut uch r yl nib.
Bilm ydi, S ng rd k sh rsh r sig ,
D v n shu j nim q lg n b yl nib.

Ushbu s trl rd , t shb hl rd h yr t muh bb tg , ishqq ul ng nini tuyish mushkul em s.
Sh ‘rning b h si, vv l , uning o‘zid . Sh ‘rning o‘zi o‘zig b h , o‘zi o‘zig o‘lch v.
zim Suyunning s vgi, muhbb t h qid gi t fsill rini uning ishqiy sh ‘rl ri rq li ngl sh z vqlidir.
Bu o‘rind «Muh bb tning sirli ert gi» sh ‘rini k ltirish j iz ko‘rin di.

G h y rd , g h s m d
Bunyod bo‘lg n ins n til gi.
M ni lib k ldi dunyog
Muh bb tning sirli ert gi.
Yoshligimd n bilm ym n q y k z
Bo‘y ufirdi ko‘nglim ch ch gi.
sir etdi bir juft f r ko‘z-
Muh bb tning sirli ert gi.
H yot-h yr t, tiriklik h yr t
H yr t erur shiq ert gi.
H yr tl rning b q si h yr t
Muh bb tning sirli ert gi.
Kim t pishg n ishqiy m ‘v g
K r k em s suyanch-tirg gi,

lib chiq r rshi 'l g
Muh bb tning sirli ert gi.

Ishqning il hiyligi, ins niy muh bb tning, s vgining shukuhli t vsifi! Sh ir ishqni d ydi. Ishq ert kligi b is dunyo t shvishl rid n ruhimizni z d et di, uni yuks kk ch rl ydi.

zim Suyun – z minp r st sh ir. U tug'ilib o'sg n z minni s v di. Ushbu z min d ml ri uning q hr m nl ridir. Suydirg ni v kuydirg ni h m ushbu z mind n. Shuning uchun u z min yolini ko'kning p ril rid n ustun qo'yadi.

P ril r kim, Ko'kning s hibj m li,
Kimni l l etm di, husni k m li?
, mm m n uchun muq dd s ziz,
B g'rimd gi yol – Z min yoli.

Quyid gi b diiy-f ls fiy mush h d l rg und vchi to'rtlikni b 'etib r q ldirish mushkul.

B shing siniq-h yoling, yol b is,
T qdiring tiniq-zil ling, yol b is.
S n yarims n, ul yarim-butun bo'lm q b xt.
H m k m ling, h m z v ling- yol b is.

Sh ir sh 'riyatid x lq ij dig x s s dd lik ustun. Und yas m lik zo'r kilik, s xt d nishm ndlik yo'q. G h sh ir x lq qo'shiql rini shund y qq ko'chirg nd y tuyul di. mm u x lq tilini, x lq kuyini, x lq ij dini o'rg nishni, s vishni sh irligid k qism t, d b bil di. Ij dini «j yd ri f ls f » d b t shd n t rtinm ydi. To'g'ri, b rliqd n mur kk blk izl vchi ql uchun zim Suyun sh 'rl ri o't s dd , h tt , g' lizr q ko'rinishi mumkin, bir q sh ir q lbid n, ruhid n, butun izl nishl rid n b h b r kishigin shund y xul s chiq r di. Z r b diiy ij dg t yyor q lipr, t 'rifl r bil n yond shib bo'lm ydi. H r bir s r ij dk rning butun izl nishl ri rq li t vsifl nishi d rk r.

Sh ir sh 'rl rini h r bir dilg yaqin qil dig n n rs ul rd gi j zib li r v nlikdir. H tt uning d st nl ri h m bir n f s bil n o'qil di v yodd s n q l di. L kin sh ir m vzud n ch tg chiqm ydi, misr l ri uyg'un b g'l ng n, his-h yaj nl r m ntiq mrid . H r bir sh 'ri o'z syuj tig , b shi v y chimig eg .

Bu b r d , yniqs , f ls fiy-psix l gik t hlil m d niyatining go'z l n mun l rini yar t yotg n bdull rip vning "S hibqir n"sh 'riy dr m sini, "V f qil rmis n, b h rim", "H j d ft ri" turkumini, p eziyamizd syurr listik t svir m d niyatini sh kll ntirg n R uf P rfining "Ming yil sizni izl dimmi, m n" turkum sh 'rl rini, Erkin V hid vning "Yaxshidir chchiq h qiq t" kit bini, M 'ruf J lilning "S hibqir n mir T mur" sh 'riy qiss sini, Erkin S m nd rning " jd dl r qilichi" sh 'riy dr m sini, m n M tj nning "Qush yo'li", "N g m n", Xurshid D vr nning "V t n h qid y tti riv yat" d st nl rini, S 'dull H kimning "O'tli x tir l r yorit r ruhim" turkumini, S f r B rn y vning "Ch lig b lb g' tik r o'zb kning m m l ri" n zm d ft rini, Ikr m t mur dning turkum sh 'rl ri h md "Ichk ri... t shq ri" d st ni, Sir jiddin S yyidning "Sizni izl b yur r ko'nglim ll ri", "Qirq h dis", "M ng q dim min r l rd n bir s 's y t r" turkuml rini, Qutlib k ning "Q ttiq ushl r yur kd gi kuch" turkumini, bdull Sh r, T hir Q hh r, S lim shur v b shq o'nl b sh irl rimizning izl nishl rini l hid t 'kidl sh k r k.

Ul rning izl nishl ri k yingi yill r sh 'riyatimiz f ls fiy-psix l gik t hlil his big n ch g'li chuqurl shib b r yotg nligini ko'rs t di. B diiy so'zning m 'n qirr l ri, k mchilik t r nligini n m yish et di.

Istiql l sh r f ti bil n sh 'riyatd h m k skin o'zg rish p yd bo'ldi. Ins n erkinligi b rch ij dk rl r so'z erkinligini yar tilib b rdi. Sh irl rimiz must qillikd n bo'g'ilg n fikrl rini, yt lm yotg n dil so'zl rini q l m bil n to'kish imk niyatig erishdil r.

Z m n viy o'zb k sh 'riyatid E.V hid v, . rip v, M.Yusuf, .M tj n, U. zim,

Sh.R hm n, H.Xud yb rdi v , S.S yid, .H ji v o'zl rining j yib s rl ri bil n d biyotimizg ulk n hiss qo'shm qd l r.

bdull rip v q riyb qirq yillik ij di d v mid o'zb k sh 'riyatining t qli v kill rid n biri sif tid t n lindi, uning sh 'rl ri dunyoning ko'p till rig t rjim qilindi, eng yaxshi sh 'rl ri, p em l ri v dr m tik d st nl ri xr st m tik s rl rg yl ndi, o'zb k sh 'riyatining l tin f ndid n o'rin ldi. S ks ninchi yill r xirid n b shl b, sh ir ij d m kt bl ri v d biyot liy o'quv yurtl rid d biy siym sif tid o'rg nil b shl ndi, z m nd shl rining k tt qiziqishig s b b bo'ldi.

. rip v o'zb k sh 'riyatig o'z h ngl rini, o'z if d usulini, b rliqq -t bi t v j miyatg o'z q r shl rini, o'z lirik q hr m nini h yot h dis l rini o'zig x s t lqin qilishni lib kirdi, uning ij did gi n v t rlik ko'pr q m zmun bil n b g'liqdir. Sh ir sh 'rl rining lirik q hr m ni ko'p qirr li v yni ch g'd yaxlit uyg'un br z qiyof sid n m yon bo'l di. Uning sh 'riyatid gi s siy m tivl r v k yfiyatl r m n shu lirik q hr m n ev lyusiyasi rq li o'z if d sini t p di.

Hurfikrlilik, istiql l, t rixi ming yill rg b rib t q l dig n V t nni z d, ins nni erkin v hur ko'rish rzusi, j miyatning g'riqli, ill tli nuqt l rig yovsiz mun s b t, x lqq , h qiq tg y tishish ist gi, d l t ustiv rligi q yg'usi . rip v ij did m rk ziy o'rind tur di v lirik q hr m n br zi ko'p jih td n sh irning m n shu h yotiy v est tik prinsipl ri, id ll rid n k lib chiqib sh kll n di. . rip v sh 'riyati t m m 'n d milliy sh 'riyatdir. Sh 'riyatd gi milliylik f q t t shqi ko'rinishl rg - if d v sit l rining milliyligig , milliy tuyg'ul rni d kl r tiv r vishd t 'kidl shd gin if d l nib q lm ydi. Chin k m milliy sh irning h r bir milliy sh 'ri, h r bir s tri chuqur milliy ruhg cho'lg' ng n, mill t, milliy t f kkur n f si ufurib turg n, milliylik singib k tg n bo'l di.

ltimishinchi yill rning o'rt l rid yozilg n "M n n chun s v m n O'zb kist nni", "S r b", "Yuzm -yuz", "O'zb kist nd kuz", "Biznikil r", "B h r", "Min r i k l n t p sid gi l yl k", "S vg' " k bi sh 'rl rid v "O'zb kist n" q sid sid milliy o'zlikni ngl sh, O'zb kist n istiql li, x lq v V t n t qdiri, "milli n eg tl rg s tilg n o'zb k"ning d rdu-h sr tl ri, mu mm l ri ilk b r o'tkir qilib qo'yil di. Bu sh 'rl r uchun umumiy bir h ng, umumiy g' ya, hurlik, milliy uyg' nish g' yasidir.

Umum n, x lq, uning d rdu t shvishi, O'zb kist n m vzusi sh ir ij did yrich bir muh bb t bil n q l mg lin di. n yurt - j n j n O'zb kist n bdull rip v eng b l nd m q ml rd q l mg lg n m vzudir.

Yurtimiz must qillikk erishg nd n k yin, 1995 yil bitilg n "S hibqir n" sh 'riy dr m si sh ir ij did , d biyotimiz riv jid h m o'zig x s o'rin tut di.

Bu d vrg k lib nih yat ij dk r hli uchun ij d d vri b shl ndi. Must qillik, istiql l b rg n n 'm t t rixd o'tg n buyuk siym l rimiz, chun nchi S hibqir n mir T mur to'g'risid gi b r h qiq tni ytish imk niyatini b rdi.

Dr m mir T mur h yotining so'nggi yill ri t sviri rq li "kuch- d l td dir" d g n qid ni o'zig shi r qilib lib, t rq q ulusl rni birl shtirish buyuk d vl t tuzg n, q d mi y tg n y rd bunyodk rlik ishl ri bil n b nd bo'lg n, h rbiy s rk rd lik b bid b b h m r s q ldirg n, els v r, yurtning h l v ti, sh ni, sh vk ti yo'lid r mid n k chg n buyuk ins nning t r n br zi yar tib b rilg nligi bil n qimm tlidir.

Must qillik istiql l yill rid sh ir ij di yangi p g' n g ko't rildi, x lq v yurt t shvishi h qid gi o'yl r yan d t r nl shdi. "Sh ir q lbi" (1998 yil) sh 'rid sh ir o'zi bir umr s vib kuyl g n yurtg bo'lg n t r n tuyg'ul rini quyid gich izh r etdi:

Yurtd n mub r k ishl r bo'lg'uvsu,
Und n sh ir q lbi sh vqq to'lg'uvsu...
Uning h r go'sh si j h ndir m ng ,
T shl q yo'll ri h m r v ndir m ng ...
M vjig n g x n kimdir t sh tg y,
Z rbi yur gimning tubig b tg y...
G r s n d ryo bo'ls ng - irm g'ingdirm n,

L t y s ng, g'riqli b rm g'ingdirm n.

Shoir "Hikm t s d l ri", "H j d ft ri", "J n v d ft ri" g kirg n turkum sh 'rl r yozdi. "X lq", "V t n", "Turkist n b l l rig ", "O'zb k q musi", "Fid yi" k bi sh 'rl rid V t n m vzusining yangi qirr l ri chib b rildi, yurtning k rig yar g n ezgu f zil tli ins nl r br zi yar tildi. Bu sh 'rl rning m zmun-mund rij sini V t n v x lq sh 'nig m dhiya ytish, m vjud r llikni shunch ki t 'kidl sh t shkil etm ydi. Ul rd j h n siviliz siyasig s lm qli hiss qo'shg n q dim yurtning "j nid bir g vh r b r", q nid "iym n nuri d im qib turg n", "k tt k n yo'lg chiqq n" x lq k chmishi v istiqb li m nz r l ri chizil di, m 'suliyatli, bugung x s xususiyatl r b diyg vd l ntil di, ins n v j miyat, ins n v t bi t m vzusid gi z liy o'yl r d v m ettiril di. Istiqql ning q drig y tish, V t nni ko'z q r chig'id k sr sh, o'tmish s b ql rid n q t'iy xul s chiq rib, nih yat " m nlik" psix l giyasini ul qtirib t shl b, h q-huquqini, j h n r q drini t nig n x lq bo'lishg d 'v t, k l j gi buyuk O'zb kist nning s d ti uning f rz ndl rining yakq l mligid ek nligi hissiy- br zli yo'sind if d l b b ril di.

Vijd nd n yrilib q lg n furs td
B shl n r t j-t xtg ruju d f' t n.
N -n zukk x lql r q lib g' fl td
To'zg'ib k t j kdir butun bir V t n...

yoki

Chin r bo'lib ildiz ting, q ya bo'lib tikl ngiz q d,
Ulug'-ulug' jd dl rning x v tiri Sizd n b h d.
O'tinch il h sr timni n sih t d b yuzg s lm ng,
Xud ins f b rg n kuni b rm g'ingiz tishl b q lm ng, - k bi misr l rd rziqib
kutilg n istiqql ni must hk ml shg , yakdillikk , g hlikk , o'zlikni t nishg , "urf ni zo'r mill t
bo'lish" g , o'tkinchi z b-ziyn tl rg mukl sid n k tishd n b l nd turib "yur k j vh ri"ni sr shg ,
yuks k m 'n viyat eg si bo'lishg d 'v t yangr ydi, n -yurtning k m li uchun yur kd n
kuying n b d r q lb o'rt nishl ri k chinm l r t rzid b ril di.

Chuqur f ls fiylik, butun bir sh 'rning v qt v z m n, ins n v t bi t mun s b tl ri
z mirig qurilishi, h r bir s trd ch qn b turg n t f kkur yog'dul ri sing ri sh irning butun ij dig
x s xususiyatl r to'qs ninchi yill rd yozilg n "M yn ", "Buyuklik", " rm n em smi?", " d l t",
"Dunyo", "Bir q r s m..." k bi sh 'rl rd izchil d v m ettirildi.

Eng so'nggi v qtl rd yozilg n "O'zb kist n sri", " liy n 'm t", "B d rlik", "Yo'lto's r"
k bi sh 'rl rd h m O'zb kist nning buyuk k l j gig ish nch tuyg'ul ri t r nnum etildi, buyuk
d vl t qurilishi yo'lid to'g' n q bo'lm qchi bo'lg n d ydi to'd l r, q l ng'i-q s ng'il rning shum
niyati, r zil qiyof si f sh etildi.

H zirgi d biy j r yond ij d qil yotg n sh irl rd n biri Erkin V hid vdir. Erkin V hid v
sh 'rl ri o'quvchil r q lbig kirib b rg n. M s l n, uning "O'zb gim" q sid si x lqimiz r sid
m shhur:

T rixingni bitm kk , x lqim,
Mingt Fird vsiy k r k.
Chunki bir b r ch kk n hing,
Mingt d st n, o'zb gim.

Erkin V hid v o'zining v t np rv rlik burchini jud chuqur his qil di v ngl ydi. Bu jud
yoshlikd n uning q nig singg n. U, h yotd q nd y bo'ls , sh 'ri v d st nid h m shund y.
V t nni v t n qilg n t l rning k tt ijtim iy ishig s d q t uning lirik q hr m nini est tik
jih td n g' yatd f l sh xsg yl ntil di. Fird vsiyl r k r k! - d g n fikr bil n yash shning o'zi
yaxshi. Bu ij dk rl r ldid q nch d n-q nch v zif l r turg nligini, x lqning k tt h yoti d im
t l ntl rg muht j ek nligini ko'rs t di. Erkin V hid v x lqning o'yi, rzusini yaxshi tushun di.
Sh 'r yozg nd , x lq ichid sh 'r o'qig nd shuni his qilib tur di. X lqning ngini ezgu so'z bil n

yoritish v sh r fli qilishg intil di.

X lqimizning s vimli sh iri, XX sr sh 'riyat bo'st nining yorqin yulduzi m rhum Muh mm d Yusuf o'z ij did V t n, elg muh bb t, yurtg s d q t, qo'li q d q z hm tk sh o'zb k x lqining m sh qq tli m hn tini, m tin b rd shini, s bru-q n tini zo'r ist 'd d bil n b r ll kuyl di. U b shimizg must bidlik s ya s lib turg n yni d vrd yur gini qiyn qq s lg n mut lik zug'uml ri tuf yli o'zb k x lqining yni dilid gi til kl rini, o'y- rzul rini sh 'rl rid b yon etib, x lqning butun mm ning q lbig kirib b rdi. Quyid gi misr l rd sh ir p xt yakk h kimligini t nqid qildi:

N h ringd p xt , sh mingd p xt ,
yv ningd p xt , t mingd p xt .
q r g'u bo'lib q ningd p xt ,
N g yig'l m ys n hli ndij n?

Uning sh 'rl ri yur kk yaqin, so'zining s dd ligi, s trl rining ddiy v s mimiyligi bil n yoshu q rini, h mm ni dilig j bo'lg ni h m r st.

U elning yo'q tishl rini sh 'rl rid shund y if d etdi:

Kim Q shq rni qildi m k n,
Kim En s y t m nd .
J l liddin – Qurdist nd ,
B buring – Hindist nd ,
Bu q nd y yuz q r lig' d b,
Yot rl r zimist nd ,
T rq b k tg n to'qs n lti
Urug'ims n, V t nim...

Istiql l sh r f ti bil n M.Yusufning ij di yan d gurkir di. U x lq z dligi, yurt hurligini, erkligini, t -b b l rimiz srl r sh rzul g n ushbu b b h kunl rni d ril m n z m nl rni rziqib kutg ndi. Uning dil tugunl rining y chilishig istiq l k ng imk n b rdi. U v t nd shl rimiz z bl ri bil n y lk d sh bo'lib, jd dl rimiz ruhi bil n sh 'riyat rq li b tiniy tuyg'ul rning musht r kligi bil n dil isyonl rini q l m bil n to'kib, uning hurligid n to'lqinl ndi v o'z ij dinings rqirr cho'qqil rig ko't rildi.

Uning ruh isyonl ri kit bx ng ziz jd dl rimizning j h l t kund sig qo'yilg n ziz b shl rini esl t di. srl r q 'rid h ch k yotg n j f k sh t qdirl rning t fti l v-l v yondir di. U o'zb k sh irl rining m rd n v r o'g'li bo'lib sh kll ndi.

Q dim yurtg q ytsin q dim n v l rim,
Quml r b sib qurim sin d ryol rim.
lp mishg qo'shiq ytg n m m l rim
Ruhini sh d et y d s ng – x lq bo'l, elim!
Go'ro'g'lil r q ng b ts G'ir tl rd ,
Ko'r o'g'ill r yurtni s ts xilv tl rd ,
B buring b h b r yots Hir tl rd ,
B rib m n uyg' t y d s ng – x lq bo'l, elim!

U yar tg n sh 'rl r bugun o'z muxlisl rini t pg n. M.Yusuf sh 'riyati chin shn l ri q lbl ri to'rid n mun sib j y eg ll di. Uning h r bir sh 'ri qo'shiq bo'lib, bugungi kund n f q t x n nd l r t m nid n, b lki butun mm , butun x lq t m nid n ijr etilib, qul ql r stid b r ll yangr m qd . yniqs , u yar tg n, O'zb kist n X lq rtisti Yu.Usm n v t m nid n ijr etilg n "O'zingd n qo'ym sin x lqim", "O'zb kist n" qo'shiql ri yoshl r m dhiyasig yl ng n:

q yo'rg kk o'r g ns n o'zing bizni,

q yuvib, q t r g ns n o'zing bizni.
B shigimiz uzr b d r n bo'lib,
Kunimizg yar g ns n o'zing bizni.
d ying bo'lg ymiz s ni, O'zb kist n!
H ch king b rm ymiz s ni, O'zb kist n!

Shuningd k, bugun yurtimizd ko'pl b ist d dli yosh sh irl r ij d qilm qd . Iqb l Mirz , S l m t V f , Gulch hr Nur, G' yr t M jid, Quodr t B b j n, Gulj m l sq r v sh 'rl ri fikrl rining t r nligi, o'z tilining s dd ligi q lb tuyg'ul rini, ezgulikk shn ligi bil n x lq ko'nglig kirib b rm qd .

Bund n t shq ri yan ko'pl b yurtimizning lis- lis qishl ql rid sh 'riyatning mitti yulduzl ri ch r ql b ko'rinm qd . Z r , ul r h m o'z ij dl rini V t n m dhi bil n b shl b, ij d etm qd kim, k l j kd o'zb k sh 'riyatining istiqb li yo'lid , x lq quv nchl ri, h m q yg'ul rig m g'rur turib y lk tutguvchil r b rligid n d l l tdir.

T yanch ib r l ri:

1. Istiq l sh 'riyati.
2. "S hibqir n" dr m si.
3. V t n tims li.

S v l v t pshiriql r:

1. Istiq l sh 'riyat ning o'zig x s xususiyatl ri h qid g pirib b ring.
2. Z m n viy sh 'riyatd ij d qil yotg n sh irl rd n kiml rni bil siz?
3. . rip v v M.Yusuf sh 'rl rid n yod ling.

D BIYOTL R:

1. . rip v. T nl ng n s rl r. T., d biyot v s n' t n shriyoti, 2000 y.
2. D.B gimqul v. Ezgulikk ch rl vchi sh 'riyat. Mul q t jurn li, 1998 y. 3-s n.
3. M.Yusuf. sm nimg lib k t m n. T., Yozuvchi n shriyoti, 1998 y.
4. E.V hid v. Muh bb tn m . T., d biyot v s n' t n shriyoti, 1986 y.

M VZU: T RJIM V D BIY J R YON

(2 s t)

R J :

1. H zirgi d biy j r yond t rjim chilik.
2. bdull rip v t rjim l ri.
3. E.V hid v v b shq ij dk rl rning t rjim l ri.

XXI srning d stl bki yill rid x lqimiz h yotid yuz b rg ni k bi, d biyot ilmid h m d vr t q z si bil n yangil nishl r, o'zg rishl r s dir bo'ldi. Bu s h erkin fikr ytish m yd nig yl ndi. Mun qqidl r, mut x ssi sl r so'z s n' ti n mun l rig yangich n z r bil n b h b r b shl dil r. Must ml k d vri t f kkur t rzid n qutulishg intilish kuch ydi. N tij d t nqidiy fikr t lqini r ng-b r nglk k sb et yotir. Bin b rin, so'z s n' ti t lqinid turli xil yo'll r izl nm qd .

Xull s, t nqid v d biyotshun slik s h sid ilmiy-est tik q r shl rd yangil nishg intilish t b r niqr q n m yon bo'l yotir. D m k, bu s h ning musb t v m nfiy jih tl rini muh k m qilish z rur ti d lz rb v zif g yl ng n. J miyat t n sid gi b rech q n t mirl ri d biyotg b rib tut shg ni uchun u ijtim iy t f kkurning yur gi s n l di. Bin b rin, d biyot ilmi milliy ngning ilg' ri, v ng rdi m q mid bo'l di. Shund n k lib chiqib, d biyotshun s yoki sinchining fikri s lk m q zining hukmid k rutb d tur di.

H zird o'zbek d biyotshunoslik ilmi tub s viya – sif t o'zg rishl ri b sqichini k chirm qd . Shu v qtg q d r b diiy s r v uning mu llifig yo'l ko'rs tib, u to'g'ridj gi hukmn m xul s l rni b yon etishg d tl ng n milliy d biyotshun slik v sinchilik endi-endi o'zining sl ishini qilish, ya'ni yar tilg n s rl rning yutug'u nuqs nl rini ko'rs tish z ruriyatini his qilm qd ki, bu f q t d biyot bilan shug'ullanuvchilar em s, b lki ko'pchilik d biyot ixl sm ndl rig h m g' yrit biyd k tuyulm qd .

Yag n hukmr n m fkur zug'umi v him yasid n qutulg n bugungi d biyotshun slik b diiy yar tiqni t kshir di, und gi o'zig x slikl rni niql shg urin di, mm so'nggi g pni ytish huquqini o'quvchining o'zig q ldir di. Bir p ytl ri j miyatning m nf tini him ya qiluvchi est tik q zi sif tid b diiy s rl rning yaxshi-yom nligini h l etib b rishg o'rg nib q lg n d biy sinchilik endilikd o'zining chin ishi bil n shug'ull nib, d biy yar tiql rni t hlili qilishg , est tik h dis l r z mirid gi q nuniyatl rni t pishg m jbur bo'lm qd . M 'lumki, funksiyad gi bund y o'zg rish g'riqsiz, jo'ngin k chm ydi.

l m nlik psix l giyasid n qutulib, sh xsl sh yotg ni uchun b diiy did v q r shl rid h m turf likk erishib b r yotg n mill tg bugun s n' t b bid hukm o'qiydig n q zil r em s, est tik yar tiqning m hiyatini ngl t dig n chin k m t dqiq tchil r k r k. Mill t sh xl shg nd h r bitt d mning o'z dunyoq r shi, o'z x hish-ist gi, xl qiy m z nl ri, o'z didi p yd bo'l di v shu b r b rd h r kimning ichki t nqidchisi h m yuz g k l di. l m nning kichik bir murv ti bo'lg n d mi ichk rid n t shq rig intilib, o'zg l rg erg shib yash shg m yil bo'l di. Sh xs es n z rini ko'pr q o'zining ichig , ruhiyatig q r t di. Yaqin-yaqinl rd m shhur t nqidchil rning g pi jud ko'p o'quvchil r uchun liy h qiq t m q mid bo'lg n, bugun und y em s. d m sh xs sif tid t r nl shs , ung t shq rid gi hukmu xul s l rning t 'siri k m yadi. O'z fikrig eg bund y sh xs d biy sinchining xul s sig qo'shilib k t v rm ydi. Milliy d biyot ilmid ro'y b r yotg n eng s lm qli o'zg rish n shu h l tning ko'pchilik d biyotchi liml r t m nid n ngl b y tilg nidir. Bu h l t d biyotshun sl rimizning t f kkurid gin ro'y b rm y, v q likk h m yl nm qd . Chun nchi, U. N rm t v, I. G' fur v, D.Qur n v, Sh.Riz y v, S.M li, U.Jo'r qul v, U.H md m k bi d biyot t nuvchil rning k yingi s rl rid milliy t nqidchiligimizd ro'y b r yotg n s viya-sif t o'zg rishl ri n m yon bo'l yotir, d yish mumkin.

Bugungi o'zbek d biyoti bugungi o'zbek d biyotishun sligid n o'zib k t yotg nligi yon h qiq tdir. H lbuki, d biyot ilmi b diiy h dis l r z mirid gi q nuniyatl rni niql b, uning t rqqiyot yo'n lishl rini t yin etishi, d biyot yurishi k r k bo'lg n to'g'ri yo'lni ko'rs tishi k r k.

H zirgi t nqidchil rning yom n s rl rg ilg rigid k k lt k ko't rib t shl nishm yotg nligig ko'nikish k r k bo'l di. Bugungi t nqidchilik "urg n" bil n t l ntsiz kishini ist 'd dli qilib bo'lm sligini, uni yozish v ch p etish huquqid n m hrum qilish mumkin em sligini bil di. Ij d erkinligi ist 'd dsiz kishig h m t tbiq etil di. Bugungi t nqidchi yaxshi s rning yaxshiligi nim d ligini ko'rs tishi , yom n s rning nuqs nl rini ilmiy-est tik jih td n isb tl b b rishg diqq t q r tishi k r k. Bugungi o'zbek d biyotshun sligi ldid milliy d biyot n z riyasini ishl b chiqish, d biy j nrl r tr nsf rm siyasi v d f rm siyasi s b bl rini iz hl sh, d biy d vrl r yuz sid n s sli to'xt mg k lish, br zl r sist m sid gi siljishl rning m nb ini ko'rs tib b rish k bi g' yat jiddiy v zif l r turibd

XXI srning d stl bki o'n yilligi o'zbek d biyotshun sligid jiddiy o'zg rishl r h m, mu yyan k mchilikl r h m ko'zg t shl n di. O'tg n tti yillik d biyotshun sligimizni XX srning 90-yill rig qiyos n kuz ts k, b 'zi uzviy v f rqli jih tl r n m yon bo'l di. 90-yill r d gm tik fikrl r to'rid n z d bo'lishg urinish o'n yilligi sif tid t rixg yl ndi. Yangi m t d l giya izl nish j r yonid gi ikkil nishl r, yo'lsizlik mu mm si bu d vr d biyotshun sligining x r kt rli t m ni d s k yanglishm ymiz. mm shuni h m e'tir f etish k r kki, bu d vrd XX sr b shl ri o'zbek d biyotini k mpl ks o'rg nish yo'lid gi izl nishl r n z riy jih td n ko'l mli n tij l r b rdi. L kin yni jih t h zirgi o'n yillikd s zil rli d r j d sus yib q ldi.

J h n d biyotid k ch yotg n j r yonl rg h mq d mlik t nqidchil rd n h zirj v blik, h r q ch ngid n ko'r f l bo'lish t l bini qo'ym qd . Bugun v qtli m tbu td e'l n qilin yotg n, kit b h lid ch p etil yotg n j h n d biyoti n mun l ri t rjim t nqidchiligini t zr q yoqq

turib, d dilr q h r k t qilishini t q z et yotir. K ying i ikki yil ichid (2006-2007) “J h n d biyoti” jurn lid o’n ucht r m n, yigirm d n rtiq qiss , ko’pl b hik yal r, sh ‘riy turkuml r, f ls f , m d niyat v s n’ tg d ir m q l l r t rjim qilinib b sildi. Bung n shriyotl r t m nid n ch p etil yotg n ch t el yozuvchi, sh irl rining kit bl ri h m qo’shildi. Bu jud k tt d biy-m d niy qimning kirib k l yotg nid n d l l t b r di. Xo’sh, bu s rl r t rjim si s viyasi h qid t nqidchiligimizning mun s b ti q niq rlimi? Bu m s l d ij biy j v b b rish mushkul. M s l n, G.G.M rk sning “Buzrukning kuzi” r m ni yoki F. Nitsh ning “Z rdusht t v ll si” t rjim si h qid bir r bir jiddiy chiqish bo’lg ni yo’q.

“O’zbekiston adabiyoti va san’ati” gazetasida “T rjim – yuks k s n’ t” ruknid b diiy t rjim mu mm l rig b g’ishl ng n m q l l r, shu m s l g d ir m xsus s hif l r e’l n qilindi. Bir q bu h r k tl rni ij biy b h l g n h ld ytish j izki, bugungi b diiy t rjim mu mm l rini izchil yoritib b rish uchun birigin d biyot g z t sining imk niyati k mlik qil di. T rjim t nqidchiligi f liyatini j nl ntirish, f lligini shirish uchun b shq d biy-b diiy jurn ll rning h m jiddiy h r k ti z rur bo’l di. T rjim t nqidchiligining f lligi, b v sit j h n d biyoti bo’yich y tuk d biyotshun s mut x ssi sl rg , ul rning bilim v ishch nligig h m b g’liq. M d miki, bizning m ‘n viyatimiz b yishig hiss bo’lib qo’shil dig n eng yaxshi s rl r n tilimizg t rjim qilinib e’l n qilin yotg n ek n, b v sit ch t el d biyoti mut x ssi l rining sh rh v iz hl rig ehtiyoj p yd bo’l di. fsuski, bizd n mis, fr nsuz, ingliz, yoki er n, r b, yap n d biyotl ri bil n m xsus shug’ull nib, bu d biyotl r t rixi, buguni h qid ilmiy- mm b p t dqiq tl r qilg n y tuk d biyotshun sl r jud k m. yni shu mu mm dunyo x lql ri d biyotl ri bo’yich mut x ssi s t yyorl sh v zif sini h m kun t rtibig qo’yib turibdi. Z r , birgin XX sr g’ rb d biyotid yar tilg n eng yorqin s rl rni t rjim qilib, o’zb k kit bx nig t qdim etish bil ngin mur d h sil bo’lm ydi. Chunki bu s rl r sh kli v m zmuni, f ls fiy s sl ri , uslubi v b shq ko’p jih tl ri h qid , umumiy t rzd bo’ls h m, mu yyan t s vvurg eg bo’lm g n kit bx n ul rni o’qib b hr lishi qiyin.

M vl n J l liddin Rumiyning “M sn viyi m ‘n viy ” s rining birinchi kit bi n tilimizd 2005 yili rif Usm n so’z b shisi bil n, Sh yx F rididdin tt rning “Il hiyn m ” si (2007) es Ibr him H qqulning m q l si bil n birg ch p etildi. Bu s rl rni o’qishg kirish dig n kit bx n uchun n shu so’z b shi v m q l ning h miyatini h ch kim ink r et lm s k r k.

H zirgi d biy j r yond q rd sh x lql r d biyoti h m j d l riv jl nib b rm qd . Shul r jum l sig Q r q lp q d biyoti ij dk rl ri ij di h m kir di. Ul rning s rl rini t rjim qilish h m h zirgi t rjim chilikning ldid turg n d lz rb v zif l rd n biridir.

So’nggi o’n, o’n-b sh yild q r q lp q n sri muv ff qiyat bil n riv jl nm qd . T.Q yipb rg n v, Sh.S yit v, K.M mb t v, K.R hm n v, . t j n v, G.Es mur t v , O’. bdur hm n v, S.B h dir v , K. ll mb rg n v singg ri t niqli yozuvchil r turli m vzul rd qiss v r m nl r, turkum hik yal r yar tib, q r q lp q d biyotining s l hiyatini shirdil r. T jrib li dibl rning s fi t l ntli yosh yozuvchil r bil n k ng yib b r yotg ni bu d biyotining yan bir yutug’i. Q r q lp q n srini b yitib k l yotg n shund y t l ntl rd n biri yosh yozuvchi ll n z r bdiy vdir.

ll n z r bdi v o’zb k o’quvchil rig t nish. Uning bir n ch hik yal ri o’zb k tilig t rjim qilinib, g z t -jurn ll rd e’l n etilg n. O’tg n yili «Subhid m r f sid » n mli r m ni Muz ff r hm d t rjim sid «Sh rq yulduzi» jurn lid b sildi. Q r q lp q d biyotining k ying i yill rd gi yutuql ri, r m nchilikd gi izl nishl r bil n o’zb k kit bx nl rini t nishtirishd bu t rjim - s r qo’l k lishi shubh siz.

O’tg n srning 80-yill rid q r q lp q d biyotid sho’r l r siyos ti, m fkur si n gizid sh kll ng n turmushning ill tl rini f sh qilish ruhid yirik j nrl rd s rl r p yd bo’l b shl di. T.Q yipb rg n vning «Ko’z q r chig’i» O’. bdur hm n vning «Bo’s g’ », K.M mb t vning «Vijd n», K. ll mb rg n vning «D ryo t rtilg n yill r», .O’t pb rg n vning «Do’z x ichid » k bi r m nl rid zo’rav nlik v n h qlikk s sl ng n must bid tuzumning kirdik rl ri q l mg lindi. G rchi bu r m nl rni kit bx nl r, j m tchilik yaxshi kutib lg n bo’ls -d , sho’r m fkur si ul rni h zm qil lm di, r m nl rning x lq o’rt sid mm l shishig yo’l qo’ym di. Must qillik z m ni bund y siyosiy ch kl vl rg b rh m b rdi. Yozuvchil r x hl g n m vzud ,

emin-erkin ij d qilish huquqig eg bo'lishdi. Il n z r bdiy vning «Subhid m r f sid » r m ni xuddi shu d vrning m hsuli. Und yaqin o'tmishd gi m sh qq tli h yot m nz r l ri ezgulik bil n yovuzlikning, h qiq t v noh qlikning turli ko'rinishl ri r listik uslubd t svirl b b rilg n.

R m nd t qdir yo'll ri bir-birig jud o'xsh sh ikki ins n – Q yip v S yimb tning s mimiyligi, h qiq tp rv rligi, d l t uchun kur shib birining q m lishi, ikkinchisining tuhm t b is ruhiy x st likk duch r bo'lishi dr m tik v q l r f nid ish n rli v t 'sirch n t rzd t svirl ng n. Mu llifning t svir b' ktini, m hbysl r psix l giyasini nch gin yaxshi t lqin qilg ni v q l r ruhid n s zilib tur di.

Q yip s f vijd nli, n h qlikni ko'rs chid b tur lm ydig n sh xs. Yozuvchi q hr m ni x r kt rig x s bu hisl tni b diiy d lill sh uchun bir n ch suj t chiziql rini yar t di. Q yip kursd sh do'stini institutd ishl ydig n bir d ml ning d l tsiz h r k tl rid n him ya qil m n d b quvg'ing uchr ydi, institutd n h yd l di. Ijr qo'm r isi F zil vg o'xsh g n h r mtom ql rning n p k yo'll r bil n yiqq n m l mulkini ko'kk s vurib xum rd n chiqish uning bird n-bir rm ni. Do'stl ri bil n til biriktirib, Mirz mur dning «V lg » -sini tund o'g'irl b, k n lg cho'ktirib yub r di. Shu bil n go'yo dushm nid n o'ch lg nd y ko'ngli t skin topadi. L kin ko'p o'tm y ushl nib, bir n ch yilg z dlikd n m hrum bo'l di.

S yimb tning b shig m ld r F zil v ko'p kulf t s l di: x tini qsungilni yo'ld n ur di, kirdik ri f sh bo'lishid n cho'chib, h mt v ql ri bil n til biriktirib, s pp -s g' S yimb tg q rshi bo'ht n uyushtir di v uni qli z iflikd ybl b ruhiy x st l r d v l n dig n k s lx n g j yl ydi.

liy m 'lum tli, ert -indin n mz dlik diss rt siyasini him ya qil m n, d b turg n vijd nli bir ziyoli zo'r v nl rning tuhm ti b is n h qj br t rt di.

Q hr m nl r t qdirid gi musib tl r bu bil n tug m ydi. Q yip q m lg ch, x tini b l l rini b g n g q ldirib, b shq g turmushg chiqib k t di. qsungil h m S yimb td n yuz o'girib, b l l rini int rn tg t pshir di. Uyini s tib, F zil vning sh h rd n s tib lib b rg n uyid yash y b shl ydi. Bir vijd nsiz, firibg r tuf yli ikki il ning turmushi shu t riq b rb d bo'l di. H qiq t, d l t uchun kur shg n s f vijd nli kishil rning h yoti, t qdiri yaqin o'tmishd S yimb t v Q yipning t qdiri k bi f ji li bo'lg n.

R m n v q l rini turmushd k chg n h dis l r bil n qiyosl g nd yozuvchining b diiy h qiq t yar tishg h yotiy v q l rg t yang nig min bo'l miz. yni p ytd , «Subhid m r f sid » r m nid q l mg ling n shund y m vzul rda t qdir l r t lqini h m b rki, ul r bugun h m o'zining d lz rbligini yo'q tg n em s. D rh qiq t, xudbinlik, tub nlik, firibg rlik, p r xo'rlik, g rchi m 'lum mudd t b 'zi bir vl rg bro', huzur-h l v t b g'ishl s -d , xiri v y bo'lishi, bir r kulf t yoki f ji bil n yakun t pishi muq rr rligig h yotd n niq mis ll r k ltirish mumkin.

R m n xirl g n s ri q hr m nl rning t qdiri dr m tik tus l b shl ydi. Q yip z dlikk chiqib, endi tinch yash ym n d b turg nd qism t uni yan bir kulf tg ro'b r qil di. U t s dif n F zil vni uchr tib q l di, r l rid g p chiqib, Q yip uni bo'g'ib o'ldir di v j s dni k n lg cho'ktirib yub r di. Yashirinib yurishni r bilib o'zini ichki ishl r bo'limig t pshir di. V qtinch lik h yu-h v sg b rilg n, erig xiyon t qilg n qsungulning t qdiri h m yanchli tug ydi, u ruhiy x st likk ch linib d yi t m m bo'l di. H yot sin vl rig b rd sh b r lm y q ltis x t l rg yo'l qo'yg n bu yolning qism ti, F zil vg o'xsh g n to'qlikk sho'xlik qilib diyon tni unutg n kims l rning t qdiri ko'pl rg chchiq s b q bo'ls j b em s. D m k, r m nd ko't rilg n mu mm l r bugun h m o'zining t rbiyaviy h miyatig eg . Ul rning y chimid n o'quvchi o'zig t gishli xul s l rni chiq rib l di.

R m nni o'zb k tilig t jrib li q l mk sh Muz ff r hm d t rjim qilg n. T rjim n q r q lp q d biyotini, q r q lp q tilini yaxshi bil di, bu d biyotd n ko'pgin s rl rni o'zb kch l shtirg n. «Subhid m r f sid » r m ni t rjim si izl nuvch n t jrib li ij dk r q l mid n chiqq ni s zilib tur di. R m nni b 'zi o'rln ri qisq rtirilib t rjim qiling nini istisn etg nd , s rning t rjim si s viyasig jiddiy e'tir z bildirish qiyin.

Rus tilid n o'zb k tilig t rjim t rixi shu kung q d r uz q yill r v m r qli ij diy b sqichl rni b sib o'tdiki, endilikd t rjim t rixini yar tish, t rjim n z riyasini ishl b chiqishgin em s, b lki n shu t rix v n shu n z riyaning b rch sp ktl rini t hlil qilish h m mumkindir.

g r biz o'zb k d biyotid gi t rjim chilik t rixig kirg n b rch t rjimonl r ij dini tilg

Is k, turli-tum n m t dl rni k shf etg n, r ng-b r ng uslubl rni t kshirg n bo'l rdik. Bu uslub v m t d q nch lik z m n viy bo'ls , shunch lik yash sh huquqig h m eg dir.

B b l rim yurti, t m m sk ni,
n mning mub r k h ki b rq r r.
Bir f rz nd mis li qutl ym n s ni,
Ey, t sh z mind n yar lg n diyor!

Bu misr l r t niqli sh ir v t rjim n bdull rip v q l mig m nsub. Uning t rjim sid gi D nt buyuk kl ssik s rning j yib t lqini bo'lib, uni sl nusx ning h r bir s tri bil n s lishtirm g n h ld o'qish l zim bo'l di.

bdull rip v t rjim sig h dd n ziyod yuks k b h b rish niyatid em smiz. Uning nuqs nl ri to'g'risid h m so'zl sh mumkin, mm bu o'rind bir m r qli f ktini q yd etish l zim.

G p shund ki, bdull rip vning rigin l v t rjim ij dini bir-birid n k skin jr tm g n h ld t kshirish mumkin. Z r ki, bu sh irning t rjim l ri uning rigin l s rl ri bil n o'z r uzviy l q g kirishg n. . rip v sh 'riyatining x r kt rli xususiyatl rid n biri h m shund dir.

. rip v "J nn tg yo'l" dr m tik d st nid D nt g x s musiq ni t r n his etdi v uni o'z t rjim sid ks ettirdi. Shu bil n birg bu musiq uning vujudi v q lbid j r ngl shd d v m etib, yni p ytd h m D nt s rig o'xsh g n, h m o'xsh m g n rigin l d st nni vujudg k ltirdi. Biz bu y rd bund y h dis bil n yuzm -yuz k l miz: sh ir uyg'unlik v go'z llikni idr k etish rq li b rliqni his etish v bilish s ri b r di, uning sh 'riyatid his etilg n v k shf qiling n n rs ni tushuntiruvchi niq v yakk yu yag n so'z p yd bo'l di:

bdull rip vning t rjim nlik f liyatid ko'zg t shl ng n bu xususiyat b shq t rjim n sh irl rning ij dl ri uchun h m b g n em s. Chun nchi, "H ml t"ni o'zb k tilig g'd rg n sh ir ij dig shu nuqt i n z rd n yond shs k, uning rigin l p eziyasid Sh kspir br zi bil n h m h ng bo'lg n H ml tni yar tishg bo'lg n m ylni ko'r miz. Sh ir o'zi t rjim etg n s r q hr m nid n uz ql sh lm ydi, uni t rk et lm di. Bu h l tushun rli. Z r , sh ir yozg nid k:

N g k r k bo'ldi s ng st n m?
M nd k b n v s ng n k r k?
Shund q d beshikk tikil m n, b s.
Yan d rdim et r yur gimni f sh.

Nih yat, sh ir bund y xul s g k l di:

srd sh em smiz, v t nd sh em s,
L kin yur kd shmiz, H ml t, yur kd sh!

O'zini t rjim etil yotg n sh ir l mid his etish v eng muhimi, t rjim j r yonining o'zi bdull rip v uchun k tt kichik ij biy z f rl rni k ltirib chiq r di. Chin k m ij d bil n mul q t bdull rip vni ruh n yuks ltir di v ilh ml ntir di. N tij d u n t rjim v n b diiy ij dd sus yishg sl yo'l qo'ym ydi.

Yes ninning Erkin V hid v m h r t bil n t rjim etg n asari "It h qid gi d st n"idir. Bu t rjim o'zining musiqiy qurilishi v t lqinig ko'r butunl y o'zg ch yar tilg n. vv l und gi yur kni chimdil b luvchi g'uss ni, s f v tiniq l mni, il jsizlikni q yd et miz. T rjim ni o'qib bo'lg ch, bir sh irning ikkinchi bir sh ir t m nid n q nd y yuks k b diiyat bil n if d etilishi mumkinligini tushun miz.

Biz vv lgi t rjim l r yutuq yoki mo'jiz bo'lm g n d m qchi em smiz, T rjim h mm d vrl rd , chun nchi o'zb k d biyotid h m j s r t bo'lib k lg n. g rd h zir d biyotimiz v t rjim chiligimiz, t r qqiyotining ko'pgin yill rid m lg shirilg n b 'zi bir j yib t rjim l r to'g'risid so'zl ydig n bo'ls k, b diiy ij dning bu turig x s q t r umumiy v xususiyy m s l l rni tilg lg n bo'l rdik. Bizni t rjim n sif tid m yd ng chiqq n sh irl r t m nid n o'zb k tilig

o'girilgan t rjim l r, qiziqtir di. Bu sh irl rg x s iduvidu llikl r ul r ij diy man r sining t rjim etil yotgan vt r uslubi bil n uyg'unlikk kirishuvi jih tid ngin em s, b lki o'zg ij diy m n r sini q bul qiluvi, sh 'riy "jil v"l rd n chiquvi jih tid n h m m r qlidir.

Erkin V hid v t m nid n 70 yill rd t rjim etilgan Gyot ning "F ust"i h zirgi d biy j r yond gi t rjim chilik j nrini v umum n o'zb k d biyotig kirib k lg n Gyot l mini o'rg nish uchun y t rli m t ri l b r di. "F ust"ning t rjim si to'g'risid Erkin V hid vning o'zi yaxshi yozgan. mm bugun biz n tilid mur kk b p etik v q l rni q yt g vd l ntirish uchun imk n b ruvchi d biy-lis niy z min tog'risid so'z yuritishimiz mumkin. Gyot s rig x s bo'lg n f j ligi v yuks kligi t rjim ng h m, kit bx ng h m yord m b rg n mill rd n bo'ldi. H zirgi d biy j r yond gi t rjim j nri t r qqiyoti uchun bu h l, shubh siz muhim h miyatg eg . Ko'pgin t rjim nl r q l mig m nsub t rjim l r ul rning rigin l ij did n ustunlik qil di. Buning s b bi shund ki, t rjim kund n-kung ij diy j r yonning bir qismig , d ir ij diy m hn tining rigin l bo'l gig yl nib b rm qd .

So'nggi t rjim J m l K m l q l mig m nsub bo'lib, u Sh kspirning o'zb k tilid gi ko'p jildlik s rl ri to'pl mig kiritilgan.

M 'lumki, m zkur s r Sh yxz d t m nid n h m t rjim etilgan. Biz bu h r ikk l t rjim ni z r qiyosl sh niyatid em smiz. Bu y rd biz uchun t rjim d o'z ksini u yoki bu d r j d t pg n t rjim n sh irning individu lligi m s l si muhimdir.

"H ml t"ning J m l K m l qilgan t rjim sid sh irning rigin l ij di uchun x r kt rli bo'lg n individu l hisl t, niqr g'i, p etik t nt n v rlik ko'zg t shl n di.

T yanch ib r l r

1. H zirgi d biy j r yond o'zb k d biyotid t rjim chilik.
2. bdull rip v t rjim l ri.
3. E.V hid v v b shq ij dk rl rning t rjim l ri.

S v l v t pshiriql r

1. H zirgi d biy j r yond t rjim nlik bil n shug'ull n yotgan ij dk rl r h qid so'zlng.
2. . rip v t m nid n t rjim qiling n s rl rni o'qib chiqing.
3. T rjim nlik bil n shug'ull n yotgan ij dk rl rd n kiml rni bil siz?

D BIYOTL R

1. Z lya Emil'. H m l. T., d biyot v s n' t n shriyoti, 1982 yil.
2. L nd n J k. M rtin Id n. T., B diiy d biyot n shriyoti. 1968 yil.
3. L p d V g . Qo'zibul q. T., S m rq nd o'zd vn shr, 1993 yil.
4. Vil'yam Sh kspir. Qiyiq qizning quyulishi. T., 1965 yil.

M VZU: D BIY T NQID T R QQIYOT M S L L RI

(2 s t)

R J :

1. d biy t nqidchilikning yuz g k lishi.
2. lish r N v iy d biy-t nqidiy q r shl ri.
3. Z m n viy o'zb k d biyotid t nqidchilik.

d biyot p yd bo'lg n kund n b shl b t nqidd o'z qiyof sini ko'rib k lm qd . Shubh siz, uning t nqid ko'z gusid gi ksi turli d vrl rd turlich bo'lib k lg n. mm uning o'zi h m x lq h yotining ko'z gusi sif tid shu d vrl rd v q likni turlich ks ettirgan. d biyot

q nd y t r qqiy ets , t nqid h m shu yo'll rni b sib o't di. d biyot q ysi s viyad bo'ls , t nqid h m o'sh d r j d bo'l di. Z r , ul r ijtim iy ng sh kll ri sif tid mu yyan siyosiy-ijtim iy q r shl rning t zyiqli v t 'sirid n h li yash y lm ydi. Shuning uchun h m ul rning biri yuks k d r j d -yu, ikkinchisi p str q m vq d bo'lishi mumkin em s.

Biz k yingi yill rd d biyot v t nqidni ikki q r m -q rshi m yd ng jr tishg ko'nikib q ldik. H lbuki, d biyot t rixining q ysi d vrig n z r t shl m ng, yozuvchil r yni p ytd t nqidchi sif tid o'z fikr mul h zal rini yuritg nini ko'r miz.

O'tmishd d biyotshun slik v d biy t nqid tushunch l ri o'z r ch mb rch s b g'liq h ld bo'lib, d biyotshun slik t m si h zirgi ishl t yotg nimiz sh kld uchr m ydi. X-XIX srl rd gi t rixiy sh r itl rd d biyotshun slik h m d biy t nqid o'zig x s v turli-tum n t rzd z hir bo'ldi. Shuning uchun d biyotshun slik mu mm l ri ruz, q fiya, t zkir , t rixiy esd likl r, lug' t h md b diiy s rl rd if d etil rdi. O'tmish d biyotshun slik m nb l rid " d biy t nqid", "t nqidchi" ib r l ri o'rnig shu tushunch l r ngl t dig n ko'pgin so'z v ib r l r "n qd", "m h ki imtih n", "m sl h t", "m shv r t", "j v hirs nj", "nuqq d" b shq l r) qo'll ng n edi.

d biyotshun slik " d biy t nqid", " d biy t pqirlik" v "t nqidchi" t m l ri k yingi d vrl rd uyg'unl shg n bo'ls h m, mm t rixiy- d biy m nb l r bu t m l r stid tushunil dig n m zmun uz q t rixg eg ek nini, o'zig x s sh kll rd q dim z m nl rd sh kll nib st -s kin riv jl nib, must hk ml nib b rg nligid n guv hlik b r di.

"T nqid" - r bch - n q da so'zid n t shkil t pg n bo'lib, muh k m qilm q, t kshirm q, o'rg nm q, nim ningdir h qq niyligi v to'g'riligini isb tl m q yutuq v k mchilikl rini tahlil qilish, iz hl sh k bi m 'n l rni if d l ydi. D m k, bu h l t nqid tushunch si d ir sini k ngligi, uning h yotd gi b rch v q -h dis l rg t gishli ek nini ko'rs t di. Shu jih td n u shu n m bil n t l di. Jumld n ijtim iy t nqid h yotning q ysi s h sig t gishli bo'ls , u shu n m bil n t l di. Jumld n ijtim iy t nqid, iqtis diy t nqid v h k z .

S n' tning turli-tum n s h l ri v uning o'zig x s xususiyatl ri n z rg linib, h zirgi kund h r bir s h g t gishli t nqid bir-birid n f rq qiladi. Bung t tr t nqidi, kin t nqidi v b shq l rni mis l t rzid k ltirish mumkin. S n' t s h l rid n biri bo'lmish d biyot bil n b g'liq bo'lg n t nqid – d biy t nqid d b n ml n di. Chunki d biy t nqidning qiziqish d ir sini so'z rq li o'ym k rl rch t svirl sh s n' ti his bl ng n d biyot t shkil et di.

d biy t nqid bir t m nd n, b diiy t nqidning sh kll rid n hisobl ns , o'zig x s xususiyati – d biy uning qiziqish d ir si bo'lishi nuqt i n z rid n d biyotshun slikning muhim h miyatg eg bo'lg n v d biy t r qqiyotig o'zining hiss sini qo'shuvchi qisml rid n biri h mdir.

B diiy s r yoki umum n b diiy ij d d biy t nqidning, d biy-t nqidiy q r shl rning vujudg k lishi s b bi bo'lib, n tij d d biy t nqid, o'z n vb tid , b diiy ij dning t r qqiyoti s b big yl ndi, ul r o'z r l q g kirish dil r.

g r b diiy ij d h yotni tims l (br z) rq li ks ettirs , d biy t nqid uning q nd yligini t kshir di, d biyotshun slik es bu tims l (br z) ning t rixiy v t drijiy t r qqiyot q nunl rini b lgil ydi. Shu jih td n ij diylik ul rning h mm si uchun x s xususiyatdir.

O'tmishd d biy-t nqidiy q r shl r, sh 'r v sh irlik h qid gi mul h z l r t rixiy yodn m l rd , esd lik tipid gi s rl rd , d v nl rg yozilg n d b ch l rd , m n qib-h l tl rd , kichik lirik j nrd gi s rl rd , ruz, q fiya, b d ' , v s n 'g d ir ris l l rd , b 'z n es umum n ilmi d b d b t lmish ilml r turkumig b g'ishl ng n kit b v lug' tl rd b yon etilg n.

Bul rd sh 'r v sh 'riyat ilmig d ir n z riy m s l l r mu llifning dunyoq r shi, f ls fiy-ijtim iy v b diiy t f kkuri d ir sid turli yo'n lish v ko'l md qo'yil r v h l qilin r yoki shung intilish ko'zg t shl nib tur r edi. Ko'rin diki, o'tmishd d biy-t nqidiy q r shl rni if d l sh uchun turli xild gi d biy v ilmiy m nb l rd n f yd l nib k ling n.

Ko'p qir lli ij d s hibi lish r N v iy d biy t nqid v d biyotshun slik s h sid n yob v n dir s rl ri bil n d biyot l mini l l q ldirdi. lish r N v iy h m d biyotshun s lim v h m t nqidchi sif tid f liyat ko'rs tdi. Bu f liyat uning n sriy v sh 'riy s rl rid , shu s h g b g'ishl ng n m xsus ris l lard h md b diiy s rl rid n m yon bo'ldi. Shuning uchun, uning

g' z l, m sn viy v s qiyn m l rid , m shhur "H ms " sid gi d st nl r v "Lis n ut – t yr" id , "M z n ul – vz n", "Mufr d t", "M j lis-un n f is", "H loti P hl v n Muh mm d", "H loti S yid H s n rd sh r", "H ms t ul–mut x yyirin" k bi s rl rid d biyot, sh ir v sh 'riyat q nuniyatli ri h qid gi muhim fikrl ri b yon etilg n.

lish r N v iyning d biyotshun s lim v d biy t nqidchi sif tid gi f liyati uning b diiy ij d s h sid gi sh irlilik m r mi h md ijtim iy-f ls fiy q r shl r bil n ch mb rch s b g'liqdir. Shuning uchun lish r N v iy b diiy so'zning ins n v uning m nf tl rig xizm t qilish, h qiq t v r stlik s sid yar tilishi yolg' nd n uz q bo'lishi l zimligi m s l sig l d diqq t qil di.

N ch z rur t r q lg n ch g'i,
Chin d m s ers ng d m yolg' n d g'i.

lish r N v iy "h qiq t" v "yolg' n" d g nd nim ni n z rd tut di? vv l sh ir bu so'zl rni sl m 'n g , ya'ni ins n f liyati, uning f zil ti, ya'ni ikkinchi xil qilib ytg nd , ins n v uning f liyati, uni o'r b lg n muhit bil n b g'liq bo'lg n t biy m 'n sid ishl til di. Bu fikr m 'lum m 'n d rist t l', F r biy, bu li ibn Sin , Niz miy ruziy S m rq ndiy ni g p mul h z l ri bil n umumiylikni t shkil et di v lish r N v iy o'zid n ldingi ilg' r qid l rd n ij diy f yd l ng nligini t 'kidl ydi.

lish r N v iyning b diiy s r m zmuni v sh klig d ir mul h z l ri h m e'tib rg m likdir. Chunki bu fikrl r N v iy z m n sid gi d biy j r yon v und sh klp r stlikk m yil yo'n lishning m vjudligi s rd m zmun v sh kl t n sibi h qid gi q r shl ri d v m ettirilishi bo'ls , ikkinchi t m nd n, bu fikrl rning z m n viy d biy j r yon s sid m yd ng k lib, shu d biy j r yonni ilg' r n z riy qur ll r bil n qur ll ntirish muhim h miyatg eg . g r o'sh d vrd gi d biy j r yong n z r t nl shs , sh klp r stlik yo'n lishig m nsub ko'pgin q l m hli sh 'rni b diiy v sit l r yig'indisig yl ntirib, m zmunni h r b qilg n, x tt bir r bir m 'n ni ngl tm ydig n misr v b ytl r yozishg b rilib k tg n edil r. Xuddi n shund y sh 'rt r shl r h qid lish r N v iy shund y yozg n edi:

T b' k ju b rch t k llumn m y
N g'm ch pu b rch t r nnum s r y.
ngl m yin so'zd tuyuq b hrini,
Q ysi tuyuq, b lki qo'shuq b hrini.
L fzl ri b m z , t rkibi sust,
N s r m 'niyu d n durust...
Turf bukim, sh 'r qo'yub tini,
Yetkurub n ko'kk mub h tini...
Ko'nglim ko'p t gi j f urdil r,
D m ko'ngul j nim y tkurdil r.

D vrning sh klp r st d biy qimi n m yond l ri ij di h qid bund y m zmund fikr yurtishi bdur hm n J miy s rl rid h m uchr tish mumkin.

lish r N v iy v bdur hm n J miy b shchiligid gi d biy yo'n lish n m yond l ri sh klp r stl rning sh 'r h qid gi tushunch l rig q r m -q rshi o'l r q b diiy ij dd m zmunning birl mchiligi, sh klning es ung xizm t qil j gi to'g'risid gi qid l mi if d etdil r.

O'zb k x lqining d biyotshun sligi v d biy-t nqidiy q r shl ri t rixi, o'zig x s xususiyatli rini o'rg nish, uning b diiy ij d t r qqiyotid gi m vq ini b lgil shd liml rimiz o'zl rining turli s rl ri bil n hiss qo'shdil r. Bu jih td n S. yniy, .S 'diy, E. .B r't l's, I.Mo'min v, .Sh r fiddin v, M.Sh yxz d , V.Z hid v, I.Sult n v, V. bdull v, G'.K rim v, .H yitm t v, .Q yum v, N.M ll v, S.G' ni v , H.Qudr tull vl rning xizm tl rini l hid t 'kidl sh j iz.

Must bid tuzum d vrid t nqidchilikd b 'zi b m ni t r fk shlik, sh xsiy g' r zg b rilish,

f yd – m nf t k tid n quvish h l tl ri ko'zg t shl n di. N tij d q nch -q nch endigin d biyot bo'st nig q d m qo'yayotg n yoshl r s rl ri q r l ndi. M.Qo'shj n v, .Sh r fiddin v k bi t nqidchil r t nqidiy m q l l r yozm y qo'ydil r.

Yurtimiz must qillikk erishg nid n so'ng d biyotd o'zg rishl r ro'y b rdi. Ijd dk rl r, t nqidchil r istiq l d biyotini q nd y bo'lishi k r kligi h qid b hsg kirishdil r. Istiq l d biyotining q nd y bo'lishi k r kligi h qid b shl ng n b hs 1993-1995 yill r r sid bir z sus yg n bo'ls d , so'nggi uch yil ichid yan shidd tli tus ldi.

B hsl r h zirgi ij diy j r yond yuz g k lg n turli xil j nrl rg x s b diiy s rl rni q nd y t m yill rg s sl nib t hlil qilishd n t rtib, d biyotning b sh m z ni nim bo'lishi k r kligini, m tnd gi sh kl v m zmun m s l l rig niqlik kiritish imk n q d r yoritildi. Buni Um r li N rm t v shund y iz hl ydi: “ vv lid , “b xs”ni yangilikk ch nq q yoshl r d v m ettirdi, t jrib li ust zl r, mun qqidl r sukut s ql b turdil r, chig'i, ul r bun q kutilm g n k skin “j ngl r”g t yyor em slikl rini s zdirib qo'ydil r. J miyat h yotining, d biy t f kkurning k skin burilishi, yangil nish, t z rish p ll l rid shund y bo'lishi t biy v z ruriy h ldir”.

“B xs” v “J r yon” ruknl ri stid e'l n qiling n m q l l rni ko'zd n k chir r ek nmiz ul rning s lm g'i v m zmuni b l ndligining guv hi bo'l miz. T niqli d biyotshun s ust z liml r .Sh r fiddin vning “Ins n yo'l izl ydi”, U.N rm t vning “ d biy j r yond gi g' r yib r bit l r”, “T f kkurning t z rishi”, “B hs” b hsg ch rl ydi. N rb y Xud yb rg n vning “Sirl r ko'pu, s b ql rchi”, “T nqid n t n mizmi?”, N.K rim vning “Z min v z m n”, H. bdus m t vning “Yangi z m n v yangi d biyot” m q l l ri bugungi d biy j r yond o'zl rining k skin v d dil chiqishl ri bil n f l ishtir k et yotg n yosh mun qqidl rd n R.Qo'chq rning “ ss l m yorqin ij diy ruh”, “S n t nqidni s g'inm dingmi?”, U. bdulv h bning “Z m n viylik v t gq tl m”, S.M lining “Bu m yd n yohud b diylik q nuni”, “T nqidchiligimizning k l j gi yaxshi bo'lishig umid b r”, .Ulug' vning “So'zg mun s b t”, .Yoqubning “ mm d biyoti”, “ rxiv mulkig yl ndik” k bi m q l l rid istiq l d biyotining k l j gi ij dd gi b diiy so'zning mislsiz qudr t-qimm ti, ins n ruhiyatid gi ch ksizlikl rni v ziddiyatl rni chib b rishd must qillik ruhi bil n yo'g'rilg n ij diy erkinlik h qid gi turli xil q r shl r o'z if d sini t pg n.

d biyotd umumins niylik t m yili y t kchi o'rinni eg ll ydi. Shu b is yangi sr d biyoti h m ins nni tushunish, uning ruhiy dunyosi, q lb k chinm l ri, rzu-umidl ri, turmush t rixini b diiy if d l sh d biyoti bo'l di. Bir guruh mu llifl r o'z m q l l rid istiq l d biyotid ins n jumb g'ini, uning sir-sin tini, mur kk blikl ri, muq dd sligi v n t v nligi, liyj n bligi v xudbinligi, gun hi v s v bini b diiy br zl r rq li yoritishni ilg ri sur di. U.N rm t vning “Go'z l ins n m dhi”, M.K rimb yning “H q g pning o'zi kif ya em s” m q l l rini bung mis l qilish mumkin.

H zirgi d biy j r yond o'z fikr-mul h z l ri bil n q tn sh yotg n mu llifl r U. bdulv h b ib r si bil n ytg nd “go'yo bir m nzilg turli yo'll rd n k l yotg n kishil rni esl t di, m nzil es – Ins n”.

Istiq l d biyotid yan bir muhim t m yil – b diylikdir. Chunki ins nning t r n m 'n viy l mi b diiy br zl r rq li o'z ksini t p di. Biz yuq rid d biyotimiz so'zg , b diiy so'zg mun s b ti o'zg rg nligini t 'kidl g n edik. B hd ishtir k etg nl rning ks riyati b diylikning y t kchi t m yill r sif tid o'rin eg ll g nini s sl shg h r k t qilishg n. Bu o'rind L.Q sim vning “Erkin ij d v ij d erkinligi”, J.Esh nqulning “ mm viylik m z n em s” k bi m q l l rini l hid t 'kidl sh j iz. Dunyod vv l h m, h zir h m mingl b s rl r yozil di, kit bl r k shf etil di. L kin f q t bir qismigin yash b q l di. D m k, yar til j k d biy s rl rni b sh fq t s r l ydig n bir kuch, q nun b r. U h ch kimg bo'ysunm ydi, “n sh hg , n g d g ”. Bu – b diylik q nunidir, d b yoz di S.M li.

Istiq l d biyoti t m yill ri h qid g pir r ek nmiz, und milliylik h m muhim m z n ek nligini unutm sligimiz k r k. Z r , b diylik f q t milliy sh kld v q bo'l di. yniqs , d biyotimiz k l j kd j h n miqyosig chiqib, o'z o'rnini t pg nd h m milliy o'zig x sli kni ink r etm ydi. .Sh r fiddin vning 20-30 yill r j did d biyoti, R.R hm tning “X zin ”, B.Ro'zimuh mm dning “Uyg' nish f sli” k bi m q l l rd d biyotning milliyli gi h qid gi o'zig

x s q r shl rni kuz tish mumkin.

B hs-mun z r l rd , shuningd k, must qillik d biyotid t rixiylik, x lqchillik, m fkur viylik t m yill ri h m o'z ksini t pish h qid fikrl r bildirg n. Bund n t shq ri d biyotd yangilikd n s kin-s kin niq t m yilg yl nib b r yotg n bsurd d biyotg x s t lqinl rning p yd bo'lishi qizg'in t rtishuvl rg s b b bo'lm qd .

Bir v buni XX sr d biyotining t 'siri d b q r s , b shq bir v yangilik sif tid g' rb d biyotig t qlid d m qd : yan kimdir bu t m yil d biyotimiz uchun yangilik em sligini, bu ko'rinishl r mumt z d biyotimizd n o'tg n m r s, d b t 'kidl m qd .

d biy t nqid ldid bugun h m m t d l giya mu mm si ko'nd l ng turibdi. T nqid n z riyasini b lgil sh yo'lid b 'zi urinishl r bo'l yotir. Bir q, h m n Yevr p v rus d biyotshun sligid n lib, yangi p etik usul o'l r q t qdim et yotg nimiz ilmiy m t dl rning ks riyati o'z z m nid v zif sini o't b bo'lg n. Ul rni n z riy p etik nuqt i n z rid n o'rg nishimiz mumkin. Bir q z m n v m k n nuqt i n z rid n b g n muhitd ushbu n z riy m t dl rning ish b rishi qiyin. yniqs , m d rnizm b r sid gi b hsl r bugungi ilmiy- d biy j r yond mu yyan j nl nish uyg' tdi. yni p ytd , p etik s viyamizni h m ko'rs tdi. Bu m s l d b hsl shishid n ko'r , yni h dis ning sl m hiyatini ngl sh, ilmiy t lqin etishg q r tilg n jiddiy t dqiq tl r ko'pr q yozilg nd h r jih td n to'g'ri bo'l rdi. Shu mu mm x lis b h sini, ilmiy y chimimni t pg nid m d rnizmning h zirgi o'zb k d biyotig q y d r j d l q d rligi s f ilmiy jih td n, q l v rs , milliy d biyot m nf ti nuqt i n z rid n ij biy y chimini t pg n bo'l rdi.

yrim n j iz h l tl rning b rech si bizd milliy o'z kd gi b diiy t f kkurning n z riy- m t d l gik s sningsh kll nm g nig k lib t q l di. Bugun m hiyat n milliy, yni p ytd , j h n b diiy t f kkuri m q mig m s k l dig n d biyot n z riyasini, p etik k ns psiyal r sist m sini ishl b chiqish p yti k ldi. Bu -umum d biyot, umummill t d rdi. O'zb k d biyotshun sl ri birl shib, m n shu ulk n mu mm ni h l etishg kirishm s ek n, k l j k h qid g p h m bo'lishi mumkin em s. Ushbu mu mm ni h l etish uchun quyid gil rg e'tib r b rish k r k:

1. Hr q nd y d biyot n z riyasining est tik s viyasi, ko'l md rlik d r j si uning n gizid q nd y dunyoq r sh (m 'n viy-m 'rifiy, ilmiy-f ls fiy, d biy-est tik s s) turg ni bil n b lgil n di. Biz bu jih td n n ch r em smiz. Chunki umumturk, umumsh rq m 'n viy-m 'rifiy, d biy-m nb viy m r sig t m m 'n d v rismiz. g r biz shu s sd n z riy m t d l giya q lbini t shkil etuvchi f n m n l dunyoq r shni to'g'ri b lgil y ls k, shubh siz, d biyot n z riyaisni yar tish yo'lid gi s siy d v nni ishg' l etg n bo'l miz.

2. H zirg q d r d biyot n z riyasining m nb viy ch g r si f q t z m n viy d biyot bil n ch kl b k lin di. Yoki shu tushunch t f kkurimizd gi d gm g yl ng n. N z riy p etik uchun d biy m nb ning ch ki bo'lm sligi k r k. T m m 'n d gi d biyot n z riyasi f lkl r s rl ri v milliy d biyotninig b rech yozm n mun l rig t yanibgin ilmiylik, umrb qiylik k sb et di. L zim o'rirl rd , lb tt , j h n d biyotining s r n mun l rig h m mur j t etish mumkin.

3. d biy j r yon, h li siyohi qurib ulgur m g n d biy m nb l r f q t d biy t nqid nuqt i n z rid n em s, b lki s f n z riy pl nd h m o'rg nilib, milliy d biyot n z riyasi t rkibini b yitib b rishi m qs dg muv fiq bo'l di.

4. d biyotshun slik k l j gini t 'minl sh uchun d biyotning n z riy m s l l rini o'qitish m kt bd n b shl nishi k r k. O'qitilg nd h m, o'zb k mumt z, j h n v z m n viy d biyotshun slik t jrib l ri sist m li, mm bir q d r s dd l shtirilg n, p d g gik yutuql rig t yang n h ld o'qitilishi l zim. liy o'quv yurtl rid es , d biyot n z riyasi f ni k ng miqyosd : d biyot t rixi, f lkl r, d biy j r yon, d biy m nb shun slik v m tnshun slik f nl ri n gizid o'tilishi yaxshi n tij l r b r di.

Istiql l d vri o'zb k publisistik sining diqq t m rk zid z m n v z m nd shimiz h yoti, intilish kur shl ri bil n b g'liq d lz rb ijtim iy, m 'n viy-m 'rifiy h md m ishiy mu mm l r ko'nd l ng turdi. Bu d vr publisistik sid b z r iqtis dig o'tish m s l l ri bil n b g'liq mu mm l rni yoritish; x lqimiz h yotid gin em s, b lki butun j miyatd q nun ustuv rligig erishish yo'lid gi k mchilikl rni, «s yal rni» f sh qilish; ek l giya m s l l rini d dil ko't rib

chiqish; j miyatning m 'n viy h yotini s g'l ml shtirish bil n b g'liq q t r mu mm l rni t hlil qilish; ins nning ruhiy, jism niy v m 'n viy s g'l mligi uchun kur sh ruhini if d l sh; diniy qiml rg mun s b t m s l sini t r n t hlil qilish y t kchilik qil di.

Yoqubj n Xo'j mb rdi v, Mur d bdull v, Jum niyoz M liqul v, K rim B hri v, bdun bi H yd r v sing ri q t r ij dk rl r o'zl rining o'tkir publisistik ruhd gi m q l l ri bil n j miyatimiz r vn qig to'siq bo'l yotg n ill tl rni yo'q tishg q r tilg n fikr-mul h z l rini ilg ri surg nlikl rini kuz tish mumkin.

Xusus n, Mur d bdull vning «Ulug' T murg ll ytg n yurt» (2006 yil, 3 n yabr'. 2-b t, 44-s n // o'z S) n vqir n o'zb kning h m ko'hn h m durd n sh h rl rid n biri – N s f sh hrining 2700 yillik to'yi mun s b ti bil n yozilg n bu m q l d b d, m 'm riy bid l rg b y sh h r mis lid r spublik d m lg shirilg n buyuk bunyodk rlik ishl ri yoritilg n.

Sh r li Turdiy vning «Qutbiddin d ml qism ti» (2006 yil, 3 n yabr'. // o'z S) t 'qib v quvg'inl r stid yash g n Urgutlik ul m v lim Qutbiddin d ml Muhiddin vning h yoti v f liyatig id qiziq rli mul h z l r, f ktik m 'lum tl r b rilg n;

U.N rm t vning «Bir s r t rixi» rukni stid gi m q l sid .Q hh rning «Yoshl r bil n suhb t» s ri bil n b g'liq v q l r, dibning «ko'rgulikl ri» h qid gi x tir l ri yozilg n.

Istiql l d vri o'zb k publisistik si k rv nb shl rid n biri M. bdull v his bl n di. Uning r ng-b r ng m vzud gi publisistik m q l l ri j nr r vn qig s zil rli t 'sir ko'rs tdi, d yish mumkin. Uning «D hq nb y b y bo'ls ...» (2006 yil, 17 n yabr'. 2-b t, 46-s n // o'z S) m q l sid Z ngi t tum nid gi «Turkist n» j m xo'j ligi hududid gi xit ylik mut x ssisl r bil n h mk rlikd qurilg n uch g kt r m yd nd gi issiqx n l rd y tishirilg n b dring, p mid rl rd n t shq ri Xit yd n k ltirilg n n k, lm d r xtl r h m o'stiril yotg nligi h qid gi kuz tishl ri yoritilg n bo'lib, ilg' r t xn l giyal r s sid unumd rlikk intilg n xo'j lik 'z l rining s m r li m hn ti, izl nishl ri stid ezgu niyat: d hq ni b y yurtning x lqini f r v n etish m qs di yotg nligi chib b rilg n. M q l d minim l t xn l giyal r v ixch m uskun l rdan f yd l nish rq li yuks k s m r d rlikk erishish – elimizni f r v n etish ek nligi ezgu til k bil n m hn t qil yotg n z m nd shl rimiz tims lid yoritilg n. Jurn list «X vfni b rt r f etish mumkinmi?» n mli m q l sid S r z ko'li bil n b g'liq ek l gik mu mm g j m tchilik e'tib rini q r tg n. Bu ko'l mud ryoning quyi qismid j yl shg n bo'lib, shu hududd gi sh h rl r v 5 mln. d n rtiq h li uchun k tt x vf tug'dir yotg nligi; ko'ning suv x jmi rtib b r yotg nligi n tij sid q t r ek l gik mu mm l r yuz g k lg nligi; ko'l suvini b sqichm - b sqich B rt ng d ryosig qizish mu mm l ri h qid gi mu llif q r shl ri mint q mizd gi ek l gik mu mm l r butun s yyor mizg d hld r h yot-m m t m s l l rig b g'l nib k tishini kuyinish bil n yoritg n. D rh qiq t, bugungi ek l gik mu mm l r f q t yrim d vl tl r yoki mint q l rg d hld r bo'lm y, y r kurr si v und gi ins niyat h yotig t gishli m s l l rdir. Ko'ning qurishi qib tid ins niyat b shig tushg n f l k tl rni r l ko'li mis lid esl shimiz mumkin. T bi tning t biiy muv z n tig d xl yets , ins n b shig h m mislsiz f l k tl r yog'ilishini Mirz cho'ning «o'zl shtirilishi» qib tl rid n h m ko'rdik. Jurn list M. bdull v o'zining o'tkir pr bl m tik m q l l ri bil n o'zb k publisistik sig x s gr jd nlik ruhini yan d chuqurl shtirishg erish yotir.

«O'zb kist n d biyoti v s n' ti» g z t sining b sh muh rriri hm dj n M lib v g z t ning 2006 yil 24 n yabrd gi «Yo'l m d niyati» n mli m q l sid r spublik miz vil yat l ri v p yt xtimizd gi yo'll rning r v nligini t 'minl sh uchun lib b ril yotg n bunyodk rlik ishl ri h qid to'xt lib, z m n viy sh h rl rni tut shtiruvchi z m n viy yo'll r yo'l m d niyatini eg ll g n z m n viy qiyof d gi h li uchun ek nligini t 'kidl ydi. fsuski, x lqimiz r sid yo'l m d niyatini eg ll m g n d ml r h m uchr b tur di. Bu h l tni z m n viy tr nsp rtl r o'rindiql rid gi xilm -xil yozuvt r, vt bus s l nl rid gi b o'xsh v chiziq l r, xl t q ldiql rid n kuz tish mumkin. Xo'sh, bund y buzg'unchilikni kim qil yapti? X lqimiz v d vl timizning z m n viy sh h rl r v yo'll r bunyod etish b r sid gi rzu-umidl rini, s rf-h r j tl rini yni shu sh h rl rd yash yotg n h msh h rl rimiz yaks n et yotirl r. Bu chin rli v f j h l tning ldini lish uchun b reh mizd yo'l m d niyatid n t shq ri m 'n viy m d niyat sh kll ng n bo'lishi z rur.

Jurn list Jum niyoz M liqul v o'zining «Imp rtl sh yotg n ng yohud gl b ll sh yotg n dunyo mu mm l ri» n mli m q l sid r spublik mizg xilm -xil v sit l r rq li dunyo m d niyatining kirib k l yotg nligini yoritg n. Mu llif ilg' r ilm-f n, z m n viy t xn l giyal r, g' yal r v q r shl r bil n birg j miyatimizg milliy z mind n uz q bo'lg n z r rli xl q «eksp rt» qilin yotg nligid n kuyunib fikr yurit di. Xilm -xil t l vizi n s ri ll r yoki d biyotl r rq li mill timizg yot bo'lg n xl qiy q r shl rning k ng yoyil yotg nligi t shvishl n rli h ldir. Bugungi kund O'zb kist nni o'zig x s v o'zig m s t r qqiyot yo'lid n d dil b rm g'i uchun g' r zli eksp rtl rd n mill t ngu t f kkurini isl h qilish l zimligi, h r bir ins n q lbining ezgulikl rg yo'g'rilishid yuz ki t qlid em s, q lbning isl hg yuz tutishi muhim ek nligi ro'y- r st yoritilg n. Bund y m q l l r bugungi o'zb k publisistik sining t r qqiyot xususiyatl rini b lgil b b rdi, d yishg h qlimiz. Publisistik j nri h m b rch d biy j nrl r q t ri h yotimizni r ng-b r ng jih tl rd n t dqiq etib, t r qqiyotimizg yo'l chuvchi s lm qli fikr-mul h z l rni ilg ri sur yotg nligi bil n diqq tg s z v r.

T yanch ib r l r

t nqid
d biy t nqid
h zirgi d biy j r yond t nqid
lish r N v iyning d biy t nqidiy q r shl ri.

s v l v t pshiriql r

1. d biyotshun slik v t nqidchilikning xususiyatl ri nim l rd n ib r t.
2. lish r N v iyni d biyotshun s v d biy t nqidchi sif tid yar tg n s rl ri to'g'risid so'z l ng.
3. Istiql l d vri t nqidchiligid f l ishtir k et yotg n d biy t nqidchil rd n kiml rni bil siz?

D BIYOTLAR RO'YXATI

1. N im K rim v. Q yt qurish v d biy t nqid. T., d biyot v s n' t n shriyoti, 1988 y.
2. B.N z r v. O'zb k d biyoti t nqidchiligi. T., O'qituvchi, 1989 y.
3. N.Xud yb rganov, .R sul v. O'zb k – s v t t nqidchiligi. T. Yozuvchi, 1990 y.

M VZU: H ZIRGI O'ZB K SH 'RIYATINING T R QQIYOT T M YILL RI R J :

1. H zirgi o'zbek she'riyatining t r qqiyot t m yill ri.
2. M d rinzm v bsurd h qid gi b hsl r.
3. d biyotd t drijiy riv jl nish.
4. d biyotshun s lim B.S rims q vning q r shl ri.

Bugungi o'zb k sh 'riyatining n' n viy t svir uslubid n f rq qiluvchi yangich br zl r, kutilm g n r mziy if d l r, q chiriml r t z d v p r d ksl r, eng muhimi, b t kr r s r h ng, s rm 'n if d l r bil n kit bx nni o'yl ntir di. Fikrning ixch m, lo'nd sh kld if d l nishi, z m n miz v z m nd shimiz ruhiy l mini yangi jih tl rd n p etik t dqiq etish – ins nning b z vt ruhini, d rdl rini t svirl sh b r sid erishg n yutuql ri o'zb k sh 'riyati yangi p etik s rh dl rni k shf et yotg nligid n d l l tdir. Xusus n, ist 'd dli sh ir B hr m Ro'zimuh mm d yar tg n n shund y p etik k shfiyotl r n' n viy sh kll rg m s tushm ydi, g pl rning

gr mm tik j h td n p r ll l j yl shtirilishi, rit rik tuzilish mur j t, xit b h ngl rini if d l shg yo'n ltirilg nligi bil n yangich .

rv hning d stx tini ko'rdim
q qilib yiqildim bir bo'l k tushg
sm n
q r chig'i sug'urib ling n
ko'z k bi
B yo'g'li uvill r edi
huvill b q lg n b g'd
S yal r
h ch kim t klif qilm s -d
r qsg tush rdi
Yan nim d yishim mumkin
dunyo k ng ek n.

M zkur sh 'rd B yo'g'li uvill yotg n kims siz b g', q r chig'i sug'irib ling n sm n, r qsg tush yotg n s yal r go'yo tush ko'r yotg n d m nig hl ri rq li kuz til di. Tush es o'ling qiyosl n di. Shu b is, sh ir t svirl yotg n m nz r j nsiz, h r k tsiz, m 'nisizd y tuyul di. mm ins nning ko'zl rig yashiring n l m bil n ql v idr kk singishg n dunyo m nz r l ri yni l mning turf ko'rinishl ridir. Sh ir dunyoning k ngligini t 'kidl r ek n, uning r ngin ek nligig h m diqq tni q r t di.

Jiyd guli
m ni m st qildi
jin ch ldi jiyd ning stid
S p-s riq chir qmik n bu gull r
yulduz shu'l sid n quvv t l rmi
nuqul q shiqchil r j r ngi
Eng x vflisi shund ki
b l ri n kt r yig'm q uchunm s
sizni ch qish uchun k l di...

Jiyd gulining if rid n m st h ld gi lirik q hr m n go'z llik o'g'risi sif tid t svirl n di. T biiy go'z llikning sh rb tini simiruvchi b l ril r bu «o'g'rini» ch qish uchun k l yotg nd y. M nz r n' n viy p etik t svirg sir o'xsh m ydi. Sh ir ytm qchi bo'lg n p etik fikr h m yashirin. T svirl n yotg n m nz r d n kit bx n o'z z hni v tuyg'ul ri quvv tig ko'r m 'n ngl ydi: go'z llik q rshisid es-hushid n yrilg n lirik q hr m nni jin ch lishi n tij sid u jiyd gull rini s riq chir ql rg , jiyd gulig p rv n b l rining h r k tl rini q shiqch l r j r ngig o'xsh t di. yni shu nuqt d p etik m 'n yuz g chiq di: bizni o'r b turg n l m v uning go'z llikl rid n h yr tl nishni, z vql nishni bilm g n ins n h yoti ro'yog o'xsh ydi. Bund y d ml r f q t yish-ichish g' mi bil n umr o'tk z dil r, ul rni b l rining m sh qq tli m hn ti n tij si em s, o'z j nining, huzur-h l v tining b x v tirligi qiziqtir di. Bund y d ml r b l rid n h m m yd r q, b l rich lik f yd k ltirm ydig n, o'z n fsining qull ridir. Sh 'rd m nz r ichig q r b h r k tl nuvchi spir l ko'rinishli p etik t f kkur bu dunyoning r ng-b r ng m nz r l rg b yligini, h r bir m nz r o'z ichki m 'n l rig eg ek nligini if d qil di. Sh ir sh 'rl rid gi h r bir so'z, h r bir s tr mu yyan bir br zli if d g , r mziy m 'n g v ichki h ngg eg ek nligini quyid gi sh 'r rq li h m kuz tish mumkin:

Uz q t r ddudl nib turdi Qo'rquv
x tirj mlikk o'xsh b b m ylix tir
t hlik g ch p b rib turdi

Qo'lini s yab n qilib q shig
V him yash yotg n uyg q r di
q r di muz ff r n vk r sing ri
So'ng es
so'ng shund y lp zg tushdiki
q ltir m g n j yi q lm di.

Qo'rquv br zi rq li sh ir diqq timizni uning h vfli m 'n viy ill t ek nig q r t di. K zi k lg nd qo'rq q d ml r x tirj m, udd bur n, yyor v o't ehtiyotk rdirl r. mm m rdlik t l b qiling nd ul r o'z-o'zini f sh et di. n shu m 'n l r qo'rquv br zi rq li t svirl n yotg n m nz r -h l t z mirid n ngl shil di. Ko'rinib turibdiki, bund y sh 'rl rning chuqur m 'n l rini ilg' b lish uchun ikki muhim milni t r n idr k etish t l b qilin di: birinchisi, N v iy, B dil sing ri s n' tk r ij dk rl rning m r sid n, n' n l rid n; ikkinchisi, umumy vr p b diiy t f kkurining n fis n mun l rid n b x b rlik bugungi o'zb k sh 'riyatid B hr m Ro'zimuh mm d k bi sh irl r ij did n shu ikki muhim mil o'z r tut shib yangi b diiy k shfiyotl r yar tilishig t 'sir ko'rs tm qd . B rm q v znid yozilg n sh 'rl rd n f rq qiluvchi hij , tur q v q fiyad n uz q, x lq j nli tilig yaqin bund y s rb st sh 'rl r ko'pr q n srg o'xsh b k ts d , b diiy p etik tili, s rm 'n liligi, h ngi, so'z qo'll shd gi sh ir m h r ti il sh 'riyatning chilm g n s rh dl rig kit bx nni y t kl ydi, o'yl t di, fikrl t di.

Ilinning o'zid n em s
sh klid n qo'rq m n
sh m yili s vuq m n uchun
m b d mushukk o'xsh g nid b rmi
sil b-siyp l rdim il nni...

H yotd mu yyan sh kl-sh m yilg b lki o'z nuqt i-n z rig eg lik kiml midir cho'chit r, h q so'zni d ng l ytuvchil rd n ko'pchilik h diksir r. g r bund y d ml r d f' t n mo'min-q bil yo mul yim kishig yl nib q ls l r, h mm «yoqtir dig n» qiyof g kirishi mumkin. Xo'sh, mo'min-q bill r nim uchun b rch g yoq di? Sh ir «mo'min-q billik» rtig yashiring n m 'n viy ill tl r h qid o'yl t yotir.

«S yal r suhb ti» n mli sh 'rid sh ir r ng br z v r ng r mzd n m h r t bil n f yd l ng n:

M ng nim bo'ldi ucht s yam b r
Ikkit si r ngsiz bitt si s riq
Hiringl b kul di bir s yam
Chunki yo'q tib qo'ydim b l ligimni
T pg nim jiyd gulining if ri
U h m b shq b qq o'tib k tg ndi...

Sh ir ins n umrining p ll l rini s yal rg o'xsh t di. Ikkit r ngsiz s ya – b l lik v yigitlik d vrini m 'nisiz o'tk zg n ins n umrining s yal ri. S riq r ngli s ya – q rilik ch g'i o'z umrini s rhis b etib, o'z ustid n kul yotg n, ya'ni bo'm-bo'sh h yoti ustid n hukm chiq rg n ins nning umuml shm br zi. U h yotd yuks k yo ezgu m qs d uchun yash m g n, mm q ch ndir go'z llikni s vg n. fsuski, bu go'z llik h m «b shq b qq o'tib k tg ndi».

Xul s qilib ytg nd , bugungi o'zb k sh 'riyatig x s r ng-r mz, br z-r mz rq li if d qilin yotg n m 'n l r, br zli if d l r sh irl rning o'zig x s uslubi v m h r ti rq li yangi p etik k shfiyotl r yar tilishig z min bo'lib xizm t qilm qd .

K yingi yill rd yar tilg n o'zb k sh 'riyati n mun l rini ko'zd n k chir r ek nmiz, j h n d biyotig x s ilg' r ij diy n' n l rni milliy ruhiyat r ngl rig yo'g'irib if d l sh n' n l rini h m, yangich t lqin uslubi v yangi sh kliy izl nishl rni; n' n viy uslubning xilm -xil if d ko'rinishl rini h m kuz tish imk nig eg bo'l miz.

Bugungi o'zbek sh 'riyati m rk zid turg n lirik q hr m n z m nd shimiz q lbid k ch yotg n his-tuyg'ul rni XXI sr kishisining t f kkur t rzi, ruhiy evrilishl ri f nid if d etm qd . g r istiq l g ch bo'lg n d vr o'zb k sh 'riyatid lirik q hr m n tuyg'ul ri if d si rq li uning q lbini ngl shg , p etik t dqiq-u t hlil qilishg intilish ko'zg t shl ns , k yingi yill rd yar til yotg n lirik n mun l ri biz ko'nikk n sh kl v uslub ch g r l rid n «q lqib chiqib», e'tib rimizni turf m nz r l r t svirig q r tm qd . Lirik q hr m n nig hi q d lg n m nz r q tig yashiring n m 'n l rni es kit bx n o'z t f kkur tuyg'ul ri, b diiy-est tik idr ki v f hmi rq li ngl b lishi mumkin. Bu xususiyat sh 'riyatning sirli-s hrli v r ng-b r ng ins n l mini sh ir yoki lirik q hr m n q nd y ngl yotg nligini t svirl shd n o'sh b t kr r ins nl rning turf idr kl ri-yu his-tuyg'ul rig , ko'ngill rig o'zl ri yo'l t pishl rig und sh, ins nni ngl shg intilishd n uning q lbini o'zig ngl tish t m n q d m t shl ng nligid n d l l t b r di. H zirgi o'zb k sh 'riyatig x s bu t nd nsiya q nd y ij diy-est tik t m yill rd o'z ksini t pm qd ? O'zb k sh irl rining o'zb k kl ssik sh 'riyati v x lq g'z ki ij dig x s n' n l rni d v m ettirib, p etik nutq xususiyatl rid n m hir n f yd l nib, ijtim iy-f ls fiy m 'n t shuvchi b diiy umuml shm l rni yar tishg intilishl rid ko'rin di:

X lqim d ym n, ruhim tushib,
 Kiml r ko'ngling to'q qildil r.
 Ming so'qiring til t pishib,
 Bir uyg' g'ing yo'q qildil r!

Sh ir H.Xud yb rdi v q l mig m nsub ushbu sh 'rd muhim ijtim iy-m 'n viy ill tg kit bx n diqq ti t rtilg n: q lb ko'zl ri chilm g n, m 'n viy «ko'rl r» birl shib, el-yurt d rdid b d r chin k m fid yil rni yo'q qilishg ch g'l nishl rining o'zi k tt f j ! Z r , yar tuvchi, fid yi Ins n d r j sini z bt etishi uchun vv l ins n o'zligini yuks ltirm g'i, x lq d rdi bil n yonib yash ydig n, uyg' q q lbli bo'lishi k r kki, bung «q lb ko'zi chilg n» buyuk ins nl rgin erish lg nl r. fsuski, bund y ins nl r b rm q bil n s n rli. Ist 'd dsiz, yar tuvch nlik hissidi n yir q, yurt m nf tl rid n o'z x hish-ist kl ri-yu m nf tl rini ustun qo'yuvchi m 'n viy jiz, q lb ko'zl ri «ko'r» kims l r es ko'pchilikni t shkil et di. Sh ir n shu h yot h qiq tig ish r qilib, «Ming so'qiring til t pishib, Bir uyg' g'ing yo'q qildil r», - d ya s lm qli p etik fikrni qisq , mm yorqin if d qilish m h r tini n m yish qilm qd .

P etik nutqning o'zig x s xususiyati – l k nizmd n f yd l nib, e'tib rimizni lir -f ls fiy fikr yo mush h d t l b h l tl rg , m nz r l rg q r tish xususiyati sh ir Zulfiya Mo'min v ning quyid gi sh 'rid h m ko'zg t shl n di:

st n md yig'l yotir kuz,
 st n md g ngiydi sh m l.
 st n md n lisl g n iz –
 st n md g'ir bir s v l.
 M n b rini tushundim n g h,
 X z nl rni g zg b sib jim.
 st n md m n qilg n gun h -
 Yolv rishni bilm g nligim.

« st n » so'zining t kr r v t kr r qo'll nishi yangi m 'n t vl nishl rig ish r : yolg'izlikd k chirilg n umrning so'nggi « st n si» - kuz yig'l m qd . N g ? Nim uchun? Sh m l h m umrning «so'nggi st n si»g ch bu yolg'izlik, t rk etilg nlikning m 'n sini ngl m y, umrini b shq , b g n eshikl r st n sid o'tk zg n ins n h yotining d g'i – m 'nisiz h yotning «so'nggi st n si» ldid ins n qism tid n g ngig n h l td ...» h tt sh m lning h m «ul qtirib», «uchirib», «ko't rib, t shl shg » bu st n d n (ya'ni m k nd n, uyd n) h ch nim t p lm y, h yr n h l td uni t rk et yotg nligi h yaj nli v t 'sirch n t rzd t svirl ng n. Bu st n d n b sh lib k tg n, lisl g n «iz» q ldirg n « g'ir s v l» h m h nuz j v bsiz...

Yolg'izlikd umr k chirg n «lirik q hr m n»ning x z nr zgi p ll sid gi umr d r xtining q vjir g n x z nl rini yuzig b sib, o'z gun hl rining m 'n m hiyatini tushung n h l ti quyid gich t svirl n di:

« st n md m n qilg n gun h - Yolv rishni bilm g nligim» - d ydi. Xo'sh, yalinib-yolv rish nim ligini bilm g n lirik q hr m nning «gun hi» nim d ? xir y tuk sh xsl r h mish m g'rur bo'lishg n, yolv rish bin b rin, b sh eguvch nlik ul r uchun yot xususiyat bo'lg n. B bur Mirz , Mirz Ulug'b k sh xsiyatig x s y tuklik l m tl ri h m yni shu jih td n iz hl n di-ku?

G p shund ki, sh 'rd sh ir kibrg b rilish, «m nm nlik» n tij sid o'zi v o'zg l r d rdid n, tuyg'ul rid n, s mimiyatd n yir ql shg n ins n qism tini l k nistik suj t yar tish rq li t 'sirch n m nz r l rd t svirl m qd . « st n » – m k n m 'n sid xilm -xil m 'n l rni if d qilg n. st n – uy, x n d n st n si m 'n sid ; st n - (umrning so'nggi p ll si m 'n sid) – bu o'tkinchi dunyoning xiri, h qiqiy dunyog o'tish st n si m 'n sid ; st n – (ko'ngil st n si n z rd tutilg n) q hr m nning bo'm-bo'sh ko'nglining st n si m 'n sid ; st n m – m n muq dd s d b bilg n e'tiq d v qid l r m nzili, st n si m 'n sid . Lirik q hr m n o'zini «buyuk» d b his bl g n shu b is «buyukl r» h ch kimg b sh egm ydi, h ch q ch n yalinm ydi v yolv rm ydi, – d g n qid g ish nib yash g n.

mm , «buyuklik» v «yag n lik» f q t ll hg x s sif tki, b nd sining gun hi buni chuqur ngl b y tm g nligid dir. M zkur b diiy-f ls fiy umuml shm l rni sh ir « st n » so'zining s rq tl m m 'n t vl nishl rini b diiy if d v sit l rig m hir n «p yv ndl sh» rq li b diiy k shf etg n.

Z.Mo'min v lirik sid « q il n», «yom n tush», k bi x lq g'z ki ij dig x s r mzl r; «tushl rning qishi», « q lu xush qig'i» k bi mub l g' li t svirl r, p etik ko'chiml r, j r ngli ib r l r, t sviriy v sit l rd n o'z o'rnid f yd l nish s n' ti n mun l rini ko'pl b uchr t miz. Bu xususiyatl r sh ir sh 'rl rid n ngl shiluvchi p etik t f kkur t rzining s r h ngliligi, m 'n t vl nishl ri, br zlilik v p etik nutq imk niyatl rid n unumli f yd l nish n tij si ek nligi niq. Bu h zirgi o'zb k sh 'riyatig x s est tik t m yildir.

H zirgi o'zb k sh 'riyatid . rip v, X.Xud yb rdi v , Usm n zim, Z.Mo'min v , R uf P rfi, Qutlib k , Sir jiddin S yyid, .Qutbiddin, F hriyor k bi sh ir v sh ir l r ij did p etik nutq sh kll rid n unumli f yd l nib, o'z ichki dunyosini o'z tili – «m n» rq li b t fsil v h yaj nli t rzd chib b rish t nd nsiyasi ko'zg t shl n yotir. Bund y m n l g sh 'rl rd h r bir ij dk rning ins n, l m, j miyat, im n-e'tiq d b r sid gi o'zig x s q r shl ri b diiy ksini t pg n. M n bir mis l:

Dunyo k mb g' lni k msitib, g' jib
T g'in b yit rk n b yr ql rini.
Ruhim lib qo'yar b shimd n t jni
Ruhim ko't r di b yr ql rini!
Q yd ki timni tim tishl ydi,
Dunyo q nt rm s k j itl rini.
Ruhim yur gim g q ttiq mushtl ydi,
Ruhim kiya b shl r s vutl rini.

Sh ir bund y mur j t m n l g rq li dunyod d l tsizlik hukm sur r ek n, «m n» q lbim d 'v tig ko'r kur shg tl n v r m n, - d g n s lm qli b diiy umuml shm ni if d etm qd . Sh ir Usm n zim v es q t r sh 'rl rid t sviriy m n l g v sit sid o'z ruhiyatini t ftish etib, o'z dunyosid gi iltir bl r m hiyatini t 'sirch n m nz r l r t sviri rq li t svirl sh t nd nsiyasini n m yon etm qd . M n bir mis l:

Qo'll rimni qiydi z njir, ezg'il di b shimni –
T g'd y qullik y rg egdi - bo'ynimd n t rt -t rt
M n h q bildim bu dunyoning k tt -kichik t shini,
M n t shl rg yuzim tutdim yoshimni rt - rt .

Bo'g'izl rim chishdi. H , o'pk l rim chishdi.
 O'pk m to'ldi d ml rning «oh»l ri to'l tung .
 «H v » d dim, - t m g'img q r qurum yopishdi,
 N ch yilki, m n h v siz yash yapm n butunl y.
 S vuq q tdim. Izg'irind chirsill di so'ng nim,
 T mirl rim – yozl rd muzl g n qiyoh nuz.
 l v so'r b, gulh nl rni bo'zl b k zdi yur gim,
 Yong'inl rd n yonib chiqib, quch ql di m ni muz.
 M n – suvs dim. M n – q qr dim. M n – x s bo'ldim.
 Quridim...

Lirik q hr m nning erksizlikd gi izzat bli h l ti, erk suvig t shn d r xt k bi q qr b qurishi nih yatd t 'sirch n o'xsh tishl r, j nl ntirish, mub l g' k bi t sviriy v sit l r, o'z h l tini sh rhl sh usuli rq li if d l ng n. «M n»ning f ji si erksizligi - «t g'd y qullik» yni ch g'd t sh yur kl rg yuz tutib, dunyoning «k tt -kichik t shl rini» h q d b bilg nid , ul rg ish nch ko'zi bil n q r b, «t shl rg yuz burg nid ». Bu o'rind sh ir umuml shm br z «t shl r» v sit sid q lbi ezgu til k v ist kl rd n yir q, hissiz, diyd si «t sh» d ml rni n z rd tut yotir. Bund y d ml r El d rdig d rdk sh-u, til kl rig til kd sh bo'l lm sligini k ch ngl g n lirik q hr m n d ml rning « h»l ri to'l tund elu-yurt izzat bli rig h m h ng l mli ko'z yoshl rini to'km qd ...

So'z s n' tining j nrl rid r ng bil n b g'liq r mziy br zl r ko'pl b uchr ydi. H lq g'z ki ij di n mun l rid n t rtib Yusuf X s H jib, hm d Yugn kiy, M hmud Q shg' riy, hm d Yass viy s rl rid h m l vh l r, t bi t t svirl ri, ilg ri surilg n f ls fiy, hl qiy-did ktik fikrl r r ng r mzl ri rq li b rilg nligi m 'lum. yniqs , lish r N v iy ij did m j ziy r ngl r tims ll rg ko'chirilib k millik b sqichl rini z bt et yotg n ins n dunyosini t svirl shg xizm t qilg nki, n shu xususiyatl r Must qillik d vri o'zb k sh 'riyatid o'zg ch t vl nishl r v m 'n l r k sb etm qd . l mni v und gi turf h l tl r, h yot mur kk blikl rini q lbid k chir yotg n ins n dunyosi h m k m l kr ng. Butun h yot z lv rini o'z t f kkurig sig'dirishg urin yotg n z m nd shimizning k chinm l ri, o'y-h yoll ri h m ch g r bilm s d r j d r ng- b r ng. n shu l m v ins n dunyosid gi musht r klikni b diiy so'z p etik r ngl r rq li if d l sh imk nini b r diki, bund y r mziyl shtirish sh irg qisq h ngl r v s n qli r ngl rd ins n tims lini j nl ntirishg q dir mo'yq l m tutq z di. H lq sh iri bdull rip vning «Bil l x b sh» sh 'rid q r r ng br zning ruhiyatini yoritib turg n e'tiq d nurig uyg'unl shib qlikk ko'mils , Sh vk t R hm n, zim Suyun, Usm n zim sh 'rl rid uchr vchi q r ng b g'ub rlik, s mimiylk, yorug'lik, ezgulik m 'n l rini if d et di. H lim Xud yb rdi v sh 'rl rid q r ng bil n yond sh s riq v qizil r ngl r uchr ydi. Sh ir jud lik, yriliq, tushkunlik, ld nish h l tl rini s riq r ngl r v sit sid j nl ntirs , qizil r ng rq li yovuzlik, f ji viylik, zo'r v nlik, istibd d r mzl rini yar tg n. Ins n q dri bukilg n, erki t pt lg n must ml k chilik d vrid h tt n f s h m qizil, kish n h m qizil, tik n h m qizil. Sh irl r f vqul dd yar tilg n if d l r rq li r mziy br zl rni kit bx n ko'z o'ngid j nl ntirishg erishib, p etik g' yani to'l q nli ngl tishg muv ff q bo'l yotirl rki, bu xususiyat h zirgi o'zb k sh 'riyatig x s t nd nsiya sif tid t dqiq etilishi l zim. P klik, nurd y b kir lik, ill tl rd n f rig'lik, im n-e'tiq dlilik Eshq bil Shukurning «Yashil o'lim» sh 'rid s siy b diiy unsur-r mziy br z rq li if d etilg n. Bu xususiyatl r o'zb k sh 'riyatid r ng r mzl r v sit sid ins n dunyosini, l m x ss l rini o'zig x s t rzd ngl sh v t svirl sh usuli yuz g k lg nligini ko'rs t di. Bir q t r o'zb k sh irl ri q t rid ist 'd dli sh ir B hr m Ro'zimuh mm d ij did h m r ngl rning r mziy qo'll nish usuli o'zig x s p etik tims ll r yar tishg xizm t qilg nligini kuz tish mumkin. Ins n t bi tg t lpinib yash ydi. Uning b g'rid o'zini qushd y ngil, d rdl rid n f rig' his et di. T bi t go'z llikl rig b qib b hr l di v o'zini uning bir bo'l gi d b bil di. mm n t bi tni sr sh ins niyatni kulf tl rd n sr sh ek nini h mish h m yodd s ql m ydi.

V qtiki y r t rs yorilg nid
 H v d uchib milli nl b y r bo'l kl ri

Mumd k erib bits
Tutung yl ns y r
V qtiki sirg' ls yulduz l r
Uch quyosh ch rx urs ko'kd
V uch quyoshg juft bo'ls uch y
Tun v kunduz q rishs bir-birig
V qtiki b rliq o'z m 'n sini yo'q ts butkul...

T s vvur qiling, s rh dsiz f l k bo'm-bo'sh bo'lib q ls , tutung yl ns y r? Sh ir b p rv lik, b m qs d yash sh, gun hl rd n yur kl r ezilm s d r j g k ls , ins nl r b rliqni t l n-t r j qilib bo'lishs , tug tishs , h tt , yanchib bir-bir vl rin, h yh t, bu h lg chid sh b r lm y, y r t rs yorils , mumd y erib bits b rliq!- d ya xit b qilm qd . Yorug'lik o'rmini zulm t-u q r ng'ulik eg ll s , b rliq h m o'z m 'n sini butkul yo'q ts , d m k kurr miz h m k in td chilp rchin bo'l di! Sh ir n shu f l k tni ko'z ldimizd quyuuq q r r ngl r rq li j nl ntir di, ins nl r q lbining r ngsizligi, bo'shliqq yl nib q lg nligi l mning bo'm-bo'shligi bil n uyg'un t svirl n di.

n o'rik guli
xo'r zq ndg o'xsh b muzl di
yashillik s vq tib turibdi
dir- dir
s chingizni o'yn ydi sh m l
shund n b shq ishi yo'q k bi
jiddiy...

Go'z llikning muzl shi, yashillikning dir-dir s vq tib turishi ezgulikning m n tligid n d r k b rm ydimi? F rz ndl rimiz q lbid nish urishi k r k bo'lg n ins niy sif tl r, l tif hulkl r kurt k yoz yotg n d r xt yapr ql ri k bi s vq tib turs , bu umrimizning, b rlig'imizning m n tligid n, h yotning g' nim tligid n d r k b rm ydimi? D m k, o'zb k sh 'riyatid r ng bil n b g'liq r mziy br zl rni sh rtli r vishd quyid gich turkuml sh mumkin: Ins niy s vgi- muh bb t m vzuid gi r mzl r. Ins niy f zil tl rni ulug'l shg , m hr- qib t, ezgulikni q drl shg und sh m vzuid gi r mzl r. Ijtim iy – siyosiy m vzud gi r mzl r. Bul rd n t shq ri, h zirgi o'zb k sh 'riyatid «r ng-r mz», «r ng- br z», «ib r - br z», m q ll r, hikm tli so'zl r rq li r mzl r yar tish xususiyatl ri ko'zg t shl nm qd . Bu xususiyat ins n bil n t bi tning l q d rligi, yni p ytd , ruhiyatimizning n t bi tg uyg'unligi h sil sidir. R ngl rni r mzl shtirish h zirgi o'zb k d biyotid o'zig x s n' n t rzid d v m etm qd , b diiy-est tik t m yil sif tid yash m qd .

H zirgi d biy j r yon xususiyatl rini t dqiq etg n o'zb k d biyotshun sl ri v t nqidchil ri must qillik yill rid yuz b rg n muhim jih tni t 'kidl b, b diiy ij dg yangich mun s b tning q r r t p yotg nligi; ij dk rg yar tuvchi sh xs, s n' tk r sif tid q r lib, b diiy s rl rg birinchi g ld b diiyat t l bl ri nuqt i-n z rid n b h b rishg h r k t qilin yotg ni, «g' yaviylik»ni em s, ij dk rning b diiy t f kkur t rzini o'rg nish t kchi t m yilg yl n yotg nini ij biy h dis sif tid t 'kidl yotg nlikl ri quv n rli h ldir.

Ij dk r b diiy t f kkuri ll h in' m etg n il hiy mo'jiz - ist 'd d nurig yo'g'rilg n bo'ls , q nch d n-q nch milliy b ylikl rni bunyod et di. Bu h qd so'z yuritg n I.G' fur v: «Ist 'd d – milliy b ylik. U n ch yuzl b, mingl b b ylikl rni bunyod et di dunyog b r di», - d g nid t m mil h q edi. yn n ij dk r b diiy t f kkurining il hiy v dunyoviy m zmunl ri uyg'unligid n yuz g k luvchi o'zig x s uslubd h m shu ikki jih t ko'zg t shl n di: ist 'd d – m h r tni yuz g chiq ruvchi mil bo'ls , uslub-ij dk r t f kkurining b diiy til rq li dunyoviy m 'n v m zmun k sb etishidir. D m k ij dk r sh xsid n shu ikki jih t uyg'unl shib, o'zig x s uslubning n m yon bo'lishid s s v zif sini o't ydi. yni ch g'd , ij dk r uslubi v b diiy m h r ti v sit sid ins n dunyosining sirli, s hrli q tl ml ri, tuyg'ul rining shidd ti, his-

h yaj nl rinig m 'n t vl nishl ri, tug'yonl rinig z rbi if d qilindi, t svirl n di. Kit bx n yan o'sh il hiy mo'jiz -ist 'd d qudr ti il o'zg ins nl r ruhiyatini his qil di, ul r dunyosig kirib b r di, ul rni xuddi h yotd gid k j nli ins nl r k bi t s vvur et di v tushun di, h md rdg yl n di. B diiy br zl r qiyof sid h r s f r br zl rning yangi, sirli v s hrli, b t kr r il hiy dunyosi n m yon bo'l di. Yar til yotg n n shu h yotiy q hr m nl rni z m n v istiq l d vri d biyoti t l bl ri, b diiyat m z ni s sid h r t r fl m chuqur o'rg nish h zirgi d biy j r yonning d lz rb mu mm l rid n biridir.

Sh ir sirli-s hrli dunyo s rh dl rid n-d n rir qq , bu dunyo ch g r sid n t shq rig «q r shg », idr ki, o'y-h yoll ri il u t m ng «bir q d m t shl shg » b ting n ins ng shu gun hi uchun q rg'ish yopishg n. Bu sh kk klik ev zig sh ir q lb izard bi-yu b z vt ruhning m ngu z big duch r etilg n. mm ins niyat d rdini kuyl b yig'l sh, ezgulik nurl rig chulg' ng n l m go'z llikl ri-yu d m kulgid n z vql nish f q t sh irl rg n sib etmishdir. yni ch g'd , o'z jizligini t n lib, ll h ir d sig b sh egib, b diy «jimlik» s ri ins n sukuti h m l m- l m m 'n l rni if d et di. Bu xususiyat r listik t svir uslubi b g'rid yuz g k lg n «yangilik» sif tid e'tir f etil yotg n «o'zb k m d rn sh 'riyati» l hid est tik t m yil ek nligini s sl ydi. M d rn yo'n lishid gi sh 'rl r ij dk ru kit bx nning XX srd gi t biy m 'n viy-ruhiy ehtiyojl rig m n nd yuz g k ldi. Bund y sh 'rl r ins n sh xsi v h yotini, uning ko'ngil l mini ij dk rning t s vvur l mi rq li kuz tish rq li h r ikki l m uyg'unligi yoki o'zg ch ligini ngl sh mumkin bo'lg n m 'n l rini t s vvur v q ligig yl ntirib (his-tuyg'ul r v idr k birligi) b diiy t lqin qilish n tij sidir. Ij dk rl rning bund y sh 'rl ri bir q r shd milliy sh 'riyatimiz uchun n n' n viyd k tuyul di. Hij , tuyuq v q fiyad n uz q x lq j nli tilig yaqin s rb st sh 'rl rni bir o'qishd tushunish qiyin, mm h r bir so'z, h r bir s tr mu yyan br zli if d g , r mziy m 'n g v ichki h ngg eg ki, bu xususiyatl r sh ir m h r ti rq li b t kr r p etik m nz r l r v b diiy umuml shm l r yar tilishig s s bo'lg n. Bund y sh 'rl r o'zi v o'zg l r l mini yangi jih tl rd n idr k etishg intil yotg n z m nd shimizning m 'n viy-ruhiy ehtiyojl rini to'l q ndirm qd .

Um r li N rm t v m d rnizm v bsurd d biyoti to'g'risid ko'p yoz yapti. Uning fikrich , o'zb k m d rn sh 'riyati h li d biyot h qid gi t s vvur-tushunch l rimizni stin-ustun qilib t shl ydi. Shung muv fiq r vishd , lim m d rn yo'n lishid q l m t br t yotg nl rg rtiqch m dhu s n o'qib, t nqid tig'ini ul rning yutuql rid n ko'pr q bo'lg n x t - k mchilikl rig em s, b lki bu yo'ld gi t jrib l rni t qiql g n s v t d vrig yoki bu xild gi s rl rni q bul qilm yotg n d biyotshun s v t nqidchil rg yo'n ltir di. Suv n M li es q t'iy ish nech bil n: «G' rbd ung n bu ko'ch t o'zb k m 'n viy z minid o'sm ydi, bir-yarim o'sish t qdird h m s vib t n vul qilgulik m v b rm ydi», — d ydi S.M li. Shukur X lmirz y v h m suhb tl rid n birid shung o'xsh sh fikrl rni bildir di: «...N z r Esh nqul ... m d rn-p d rnd n k chishi k r k. Bir g l ytdim ung : siz Yap niyad tug'ilg nmisiz yo Yevr p d ?» Yoki mini- r m nl rni q t rl shtir yotg n « m n Muxt rining ij diy yo'li m ng ko'p tushun rli em s. U q yoqq k t yotg nini bilm ydi», — d ydi.

N z r Esh nqulning o'zi es : « g rd m n o'zb k bo'ls m, qo'rqm ng, q hr m nl rim h m o'zb k. Ul rni m n h ch q ysi m ml k td n lib k lg nim yo'q. Ul r shu z mind dunyog k lg n. F q t ul r ko'pr q t s vvurg b rilishl ri bil n g' l tir q tuyul di, x l s», — d b iz h b r di.

Pr f ss r U.N rm t v ust z d biyotshun sl rd n biri. Uning ko'pl b jo'shqin chiqishl rid n b hr m nd bo'lg nm n. mm k yingi yill rd gi, xusus n, m d rinzm v bsurd h qid gi m q l l rid , d vr suhb tl rid gi mul h z l rid bir z y ngillik, yuz kilik v hissiyotg b rilish h ll ri ko'zg t shl n di. B lki o'zl rini m d rnist his bl yotg n ij dk rl rg yaxshi ko'rinish uchun qil yotg n h r k tdir bu. B lki d biyotshun slikd yangi n z riyal r yar tm qchidir, bu n rs m n uchun q r ng'u. Bir q bir ist gim shuki, d ml «m d rn», «m d rnizm», «ekzist nsi lizm» v « bsurd» tushunch l rining m hiyati, ul rning d biyotimizg b r dig n yutuq h md k mchilikl ri h qid jiddiy q o'yl b ko'rs , yaxshi bo'l rdi. d biyotshun s S.M li v dib Sh.X lmirz y vning fikrl rini to'l m 'qull ym n. Ul r milliy d biyotimizni y ngil-y lpi v h ch q nd y chuqur m zmun-m hiyatg eg bo'lm g n « s r»l r

yigindisid n ib r t qur m d biyot bo'lib q lishig yo'l qo'ym slik xususid s mimiy fikrl r bildirg nl r. Ul rg bund y j nkuyarlikl ri uchun f q t v f q t minn td rchilik bildir m n, x l s.

Mumt z sh irl r ij did n yopp sig t s vvuf qidirish m d g yl ng ni k bi, z m n viy s rl rd n bsurd o'rinl r, l vh l r izl sh h m urfg kirm yaptimi? O'zb k d biyotid bsurd s r b rmi o'zi? O'z-o'zid n b diiy s r s rqirr bo'l di. « st ydil tikils ng, sutd h m q n ko'r s n», — d g nl rid k, b diiy s rg x hlag n t 'lim t yoki qim nuqt i n z rid n yond shs ngiz, u yoki bu d r j d musht r k jih tl rni t pish mumkin. Bu jih td n Mirz B dil bil n b g'liq bir riv yat e'tib rg m lik. M 'lumki, o'tmishd b dilx nlik d vr l ri bo'lg n. Shund y d vr l rd n birid m shhur bir b dilx n sh irning bir sh 'rid n 99 t m 'n chiq rib, h mm ni q yil q ldirg n. L kin k ch si tushig B dil kirib, ung sh 'rining yuzinchi m 'n sini ch di. M nimch , sh ir ko'zd tutg n sl m 'no — o'sh yuzinchi m 'n . Q lg n 99 t si b dilshun sl rning t xmin-t lqinl ri, t s vvur-t x yyull ri... H , biz b 'zid s rd n mu llifning y tti uxl b tushig kirm g n t lqinl rni k ltirib chiq r miz.

B dil s rl rining ko'p m 'n liligi, l kin sh ir n z rd tutg n m 'n v t lqinni t pish qiyinligi bil n h zirgi yrim sh irl rning s rl rid n «y tti uxl b tushig kirm g n t lqinl rning m vjudligi o'rt sid k tt t f vut b r. B dil Sh rqd m shhur bo'lg n «s bki hindi», yangi hsh d uslubid ij d qilg n. Bu n rs o'sh d vrl rd yoq sh 'r y ngil-y lpi, yuz ki, d yur tiv fikrl rd n ib r t bo'lib q lm sligi l zim, d g n t l bd n b shq n rs em s edi. Bedil o'z ij did n shu est tik prinsipg m l qilg n. Bugungi «m d rnist» ij dk rl rd es ks riyat h ll rd o'yl b t pishg rzigulik p etik fikrnilg o'zi yo'q. B dil sh 'riyati q nch l r gir v mur kk b bo'lm sin, u o'zi ytm qchi bo'lg n f ls fiy fikrg n zik ish r b rib k t di. n shu ish r ni tutib lish es s r m zmunig kiriishing k liti bo'lib xizm t qil di.

H qiq t n h m, k yingi yill r d biyotshun sligi v t nqidchiligid h zirgi sh 'riyat bil n t s vvuf sh 'riyati o'rt sid o'xsh shlikl r, musht r klkl r qidirish, bird y yolg' n v mun fiq n qiyosl r v sit sid o'zl rini k tt k shfiyotchi qilib ko'rs tishg urinishl r ko'zg t shl nm qd . slid ul r t s vvufning m hiyatini chuqur v s sli bilm slikl rini n m yish etm qd l r.

XX srning 40-yill rid n k yingi d biy t nqid m hsuli m ni q niqtir lm di. Chunki bizd s f d biy-est tik q nuniyatl r s sid t hlil v t nqid qilish d yarli yo'q: bizd gi d biy t nqid m hiyat e'tib ri bil n vt rit r xususiyatg eg . Bund t nqidchi s ri ij dk rning q nd y m ns b v l v zim eg ll shig , d biy h yotd gi uning m vq ig , q l v rs , m fkur viy jih tig q r b b h l sh ustunlik qil di. Shuning uchun bo'ls k r k, ko'pgin t nqidchiligimiz tigi o'n b sh yill r ldin h m s si l r lizm h qid g'iz ko'pirtirib k tt minb rl rd n, nufuzli n shrl rd n turib yyuh nn s s lg n bo'ls l r, bugun o'sh l rning o'zl ri butunl y t sk risig q r b k tm qd l r. Bu n rs t nqidchiligimizd must hk m ilmiy-est gik p zisiya yo'qligini ko'rs t di. yrim t nqidchil r es ij dk rg nisb t n o'zl rining simp tiya yoki ntip tiyasig q r b s rl rni b h l ydil r.

Umum n lg nd , t nqidchiligimiz v uning h zirgi hv li l hid suhb t m vzui, u h qd b t fsil, niq d lill r s sid mul h z yuritilm s , t nqidchil rimiz r njib q lishl ri mumkin. Shu s b bli bu m vzuni k yiigi suhb tl rg q ldirishii m 'qul ko'r m n.

S v l v t pshiriql r

1. M d rinzm v bsurd h qid g pirib b ring.
2. d biyotd t drijiy riv jl nish h qid nim l r bil siz?
3. d biyotshun s lim B.S rims q vning q r shl ri yuz sid n fikringiz.
4. d biyotshun s lim E. chil vning q r shl ri q nd y?

d biyotl r

1. D.Qur n v. d biyotshun slikk kirish. ndij n, H yot, 2002 y.
2. .Sh r fiddin v. Ij dni ngl sh b xti. T., Sh rq, 2004 y.
3. B.S rims q v. B diiylik s sl ri v m z nl ri. T., 2004 y.

4. B.S rims q v. d biyot turl ri h qid mul h z l r. // O'zb k tili v d biyoti, 1993 y, 5.
5. H.K rim v. B diiy d biyotd br z v br zlilik. T., O'zb kist n, 1984 y.
6. . rip v. T nl ng n s rl r. d biyot v s n' t n shriyoti, T., 2000 y.
7. D.B gimqul v. Ezgulikk ch rl vchi sh 'riyat // Mul q t, 1998 y. 3-s n.
8. M.Yusuf. sm nimg lib k t m n. T., Yozuvchi n shriyoti, 1998 y.
9. E.V hid v. Muh bb tn m . T., d biyot v s n' t n shriyoti. 1986 yil.

MAVZU: H ZIRGI D BIY J R YON V B L L R D BIYOTI

REJA:

1. Hozirgi adabiy jarayonda bolalar adabiyoti muammolari
2. Safar Barnoyev ijodining bolalalr adabiyotida tutgan o'rni
3. Bolalar adabiyotining bugungi kun vakillari

O'tg n ch r k srd n ko'pr q v qt m b ynid b l l r d biyotimiz bir j yd to'xt b q lg ni yo'q, o'sib-riv jl ndi, yangi ij dk rl r bil n b yidi. B diiy d biyotning b diiy v ijtim iy h miyatig mun s b t ij biy t m ng o'zg rdi. Istiql l sh r f ti bil n milliy, m d niy, d biy, t rixiy q driyatl rimizning tikl nishi fikrl sh t r zimizni yangil nishig s b b bo'ldi. Bir p ytl rd ko'kk ko't rilg n yrim sun'iy "q driyat" l rni h yotning o'zi bir ch kk g surib qo'ydi v bul rning b rech si k l j k vl dning m 'n viy k m l tini sh kll ntirishg m s'ul bo'lg n b l l r d biyotimizd h m o'zining mu yyan if d sini t pdi. Bin b rin, yangi d vrning yangi kit bx ni m 'n viy l mini b yitishg xizm t qil dig n s rl rg k tt ehtiyoj tug'ildi.

M 'lumki, h qiqiy, t m m 'n d gi b diiyat n mun l ri b rech d vrl r uchun bird y xizm t et v r di. h lisining yarmid n ko'pr g'ini yoshl r t shkil qil dig n O'zb kist nd b l l r d biyoti n mun l rig ehtiyoj d im k tt bo'lg n. L kin bund y s rl r h r kuni yozil v rm ydi. D rh qiq t, ikki jildli o'zb k b l l r d biyoti nt l giyasid bu yo'n lishd XX srd yozilg n eng s r s rl r j ml ng n.

Yuq rid q yd etilg nid k, shu p ytg ch b l l r d biyotimizd sh 'riyat nt l giyasi ch p etilg n x l s. Bir q bu nt l giya, mu yyan d r j d , o'z xizm tini o't b bo'lg ni h m sir em s. Bund y to'pl mlar mu yyan d biyotning s r l ng n n mun l rid n tuzil r ek n, u to'pl vchi yohud n shrg t yyorl vchi ldig bir q nch jiddiy mu mm l rni h m qo'yadi. B l l r sh 'riyati nt l giyasini tuzish uchun, vval , b l l r uchun yozilg n ko'pl b s rl rni el kd n o'tk zib, s r l sh k r k. Bund "yuks k b diiyat" d b n ml n dig n m z ng m l qilin di. To'pl vchi, k mid , t nishbilikchilik ishtib hid n o'zini sr y lm g'i z rur. O'zb k b l l r d biyoti yangi sh 'riyat nt l giyasini tuzg n Tursunb y d shb y v v bdur hm n kb r b l l r sh 'riyatimizd o'z o'rnig eg , o'z ij dl rig h m, q l mk sh bir d rl ri ij dig h m m s'uliyat bil n q r y bil dig n sh irl r. n shu m s'uliyat hissi kit b mund rij sid yoq s zil di. Bir srd n ko'pr q d vrd b l l r uchun yozilg n mingl b sh 'rl rni s r l b, g' vv s d ngiz stid n dur xt rg nid y, birm -bir n z rd n o'tk zish v h r bir sh irning chin k m b diiyat t l bl rig j v b b r l dig n sh 'rl rini t nl b, jr tib lishg erishg nlikl ri tuzuvchil rning jud k tt v s rm sh qq t m hn ti s m r si d s k, x t bo'lm s k r k. 1980 yild n shr qiling n "o'zb k s v t b l l r sh 'riyati" nt l giyasini yangi nt l giyag qiyosl ydig n bo'ls k, h tt h r ikk l nt l giyag kiritilg n ij d n mun l rid h m s zil rli o'zg rishl r b rligig guv h bo'l miz. M s l n, 1980 yild n shr etilg n nt l giyag o'ttiz to'qqiz n f r ij dk rning s rl rid n n mun l r H mz H kimz d s rl ri bil n b shl nib R. T lib v sh 'rl ri bil n yakunl n rdi. Yangi nt l giya es qir q y tti n f r sh ir ij did n n mun l r kiritilg n, mund rij o'zb k b l l r sh 'riyatining t m l t shini qo'yg n bdull vl niyd n b shl nib, .To'xt sh v bil n yakunl n di. vv lgi nt l giyad n j y lg n yigirm g yaqin sh ir sh 'rl ri yangi nt l giyad qisq rtirilg n, o'ttizg yaqin ij dk r s rl ri yangi nt l giyad n birinchi m rt o'rin eg ll g n. Ul rning o'n ikki n f ri XX srning 70-80 yill rid n b l l r d biyotig kirib k lg n ij dk rl r vl di v kill ri.

D vrl r o'tishi bil n b l l r d biyoti o'sib-ulg' yib, b diyat pill p yal rid n yuks lg ni sing ri, yosh kit bx nl rning s viyasi h m kun s yin t k mil t p b r di. O'zb k b l l r d biyoti t rixid ilk b r n shr qiling n "O'zb k b l l r d biyoti n sri nt l giyasi" ni b l l r n srimizning n zikt 'b t dqiq tchisi, pr f ss r S f M tj n n shr g t yyorl g n. To'pl vchi so'zb shisid q yd etg nid k, nt l giyag , s s n, O'zb kist n Yozuvchil r uyushm sig 'z dibl rining eng s r s rl rid n n mun l r t nl b ling n. Kit bd gi o'ttizg yaqin yozuvchi q l mig m nsub s rl r, n z rimizd o'zb k b l l r n sining bir srd n rtiqr q v qt m b ynid gi t r qqiyot t m yill ri h qid mu yyan t ssur t b r l di. Shuningd k, hik ya v qiss l ri 50-60 yill rid b l l r d biyotid o'z o'rnig eg bo'lg n, bir q k yingi p ytd n ml ri bir z unitilg n H bib Po'l t v v G' ni J h ngir v sing ri dibl r s rl rid n n mun l r nt l giyag kiritilg ni tuzuvchining o'z ishig ilmiy, x lis yond shg nid n d l l t b r di.

O'ttiz ikki n f r o'zb k b l l r sh iri s rl rid n t rkib t pg n v "

" d b n ml ng n rus tilid gi o'zb k b l l r nt l giyasi h m turli-tum n m vzud gi bir-birid n qiziq rli sh 'rl r bil n yosh kit bx nl r e'tib rini t rtishi shubh siz. Tuzuvchil r T. d shb v v E.M lik v h md m s'ul muh rrir Yo.Xo'j v b l l r sh 'riyatining shu p ytg ch rus tilig o'girilg n n mun l rini birm -bir s r l b, eng n zikt 'b kit bx nl r t l bl rig h m j v b b r l dig nl rini jr tib lishg h r k t qilg nl r. Jum l d n, b l l r sh 'riyatimiz t x ni Quddus Muh mm diy sh 'rl rining m shhur rus sh iri v t rjim ni S.M rsh k q l mig m nsub t rjim l ri shu jih td n e'tib rg m likdir. Z r , S.M rsh k o'z ij di bil n rus b l l r sh 'riyatini yuks ltirishg q nch lik ulk n hiss qo'shg n bo'ls , uning j h n b l l r sh 'riyati n mun l rini m h r t bil n rus tilig t rjim qilish b r sid gi xizm tl ri h m shu q d r s lm qlidir.

S f r Barnoyev n shu yangi vl dg m nsub yozuvchi edi. U d stl bki to'pl ml ri bil n q b l l r d biyotig yangi h v l r lib kirishg intildi, d yarli qirq yillik ij di bil n b l l r sh 'riyati, hik yachiligi, qiss chiligi riv jig o'zining mun sib hiss sini qo'shdi.

S f r Barnoyev ij did o'zb k b l l r d biyotining r ng-b r ng mu mm l ri, chun nchi, b l l r t qdirid o'chm s iz q ldirg n urush d hsh tl ri ks etg n. "Ch hr l r" to'pl mid gi sh 'rl r v b ll d l rning, " fg' n hik yal ri" turkumid gi s rl rning s siy qismi ushbu m vzuni b diy yoritishg b g'ishl ng n.

"Qirq y ttinchi yil hik yal ri" d b n ml ng n turkumg kirg n s rl rid – butun bir vl dning urush tug g n p ll l d v yag y tg n, q-q r ni tushun b shl g n, ko'ngli bir umr yarim bo'lib q lg n b l l r vl dining qiyof si ks etg n. Bu vl d k yinch lik o'sib-ulg' yadi, el-yurt xizm tig k m rb st bo'ldi. Ul r r sid n liml r-u sh irl r, k sm n vt-u d vl t rb bl ri y tishib chiqdi. t diyd rig to'ym g n bu vl dning bir v kili sif tid S f r Barnoyev " t o'g'li", "D d m h qid qo'shiq" s rl rid o'sh d vr b l l rining rm nl rini t svirl g n.

dibning ij di, s rl ri o'z v qtid e'tir f etildi, mun sib b h l ndi. U G' fur G'ul m n mid gi muk fot s hibi bo'ldi, " f rin" muk fotini qo'lg kiritdi. Sh 'rl ri, hik yal ri o'nd n rtiq till rg t rjim qilindi. Xusus n, urush h qid yozib, yniqs , uning d hsh tl rini o'z b shid n o'tk zg n rus, ukr in, b l rus, ch x, p lyak kit bx nl rini q yil q ldirish s n em s. S f r Barnoyevning urush m vzuid gi sh 'r, hik yal ri n shu x lql r kit bx nl rig m 'qul k lib, ul rning till rig t rjim qilini b, ch p etilg n ek n, bu o'zb k dibi m h r tining t n ling nid n d l l tdir.

Yozuvchi ij di f q t ushbu m vzud gi s rl r bil ngin ch kl nm g n, lb tt . H yotd o'zining must qil o'rnini t pishg intil yotg n yoshl r, o'smirl r dunyosig x s mu mm l rni yoritish S f r Barnoyev ij di uchun b g n em s edi. Bung ish nch h sil qilish uchun uning "T g'd m n", "Birinchi t b ssum", "S g'inch" sing ri to'pl ml ri, "Sinf d shl r", "Kiyik b l si", "D n k" k bi hik yal r h md " q l yl kl r" sing ri qiss l rig n z r t shl sh kif ya. Xusus n, kichik hik yal rd n t shkil t pg n "Kichkina Xo'ja Nasriddin" qiss si XX sr so'ngid gi o'zb k b l l r d biyotining go'z l n mun l rid n biridir.

Bu qiss si bil n dib o'zb k b l l r d biyotig kichkin Xo'j N sriddin br zini lib kirdi. Kichkin Xo'j N sriddinning o'zig x s s rguz shtl ri t sviri rq li j yib bir br z yar tib, o'zb k b l l r d biyotining ko'rk m bin sig must hk m g'isht qo'yib k tdi.

B l l r uchun mo'lj ll b yozil dig n h r q nd y b diiy s r ul rning yosh xususiyatl rig , s viya d r j sig m s bo'lishi, ul r ngi v dunyoq r shid , q lbid chuqur o'y-fikrl r uyg' t lishi, yorqin br zl r v yuks k g' yal rg b y bo'lishi, ul rni k l j kd gi p yonsiz v ulk n ishl rg ilh ml ntrishi z rur bo'l di. Bund eng muhimi m vzul rning tushun rli bo'lishi, s r tilining s dd v r v n bo'lishi, b l l r uchun qiziq rli bo'lg n s rguz shtl rg b y bo'lishi l zim.

B l l r d biyotining yan bir muq dd s v zif l rid n biri shuki, yoshl rni iy m n-e'tiq dli kishil r sif tid n v t ng ch ksiz muh bb t ruhid t rbiyal shd bugungi must qil m ml k timizning qudr tli v sit sidir.

F q t chin k m b diiy s rl rgin b l l rg kuchli t 'sir ko'rs tib, n shu yuks k t l bl rg j v b b r l di. Shu s b bli bund y kit bl r p d g gik v psix l gik t m nd n h m l hid h miyat k sb et di. B l l r kit bi bu v zif ni b j rishd b diiy tilg suyan di. d biy s rning tili uning g' yaviy m zmunini niq v if d li chib b rish v sit sidir. Bugungi xb r tl r qimi t zl shib b r yotg n j d l z m nd qudr tli qur l bo'lg n d biyotd n k ng f yd l nm y turib, yangi j miyat quruvchisini h r t m nl m k mil v tuk ins n qilib t rbiyal sh mumkin em s.

B l l r kit bx nligini o'quvchil rning p d g gik-psix l gik xususiyatl rig ko'r quyid gich guruhl rg jr tish mumkin:

1. M kt bg ch t 'lim yoshid gi b l l r kit bx nligini (2 yoshd n 7 yoshg ch)
2. M kt b yoshid gi kichik b l l r kit bx nligi (7 yoshd n 11-12 yoshg ch)
3. O'rt v k tt yoshd gi b l l r kit bx nligi (13-14 yoshd n 15-17 yoshg ch)

M kt bg ch t 'lim yoshid gi b l l r kit bx nligi s s n t - n l r v t rbiyachil r t m nid n m lg shiril di. H li o'qish, yozish, chizishni bilm ydig n m kt bg ch t 'lim yoshid gi b l l r dunyo sir- sr rl rid n b x b r bo'l dil r. Shung q r m y, bizni qursh b turg n t v r k- tr fni, l mni t zr q bilishg , uni o'rg nishg intil dil r. Bund il d t - n l r, b g'ch d es t rbiyachil r yaqind n yord m b rishl ri z rur bo'l di. Ya'ni bu yoshd gi kit bx nl rg ul r uchun mo'lj ll ng n b diiy s rl rd n p rch l r o'qib b rishl ri l zim bo'l di. B l l rg o'qib b ril dig n h r q nd y s rning h jmi qisq , m zmunis dd bo'lishi t l b etil di. Shuningd k, bund y kit bl rning r sml ri r ng-b r ng, h rfl ri es yirik-yirik bo'lishi m qs dg muv fiq. M kt bg ch t 'lim yoshid gi b l l r tingl ydig n s rl rning ko'pchiligini ert k, qo'shiq, t pishm q, m q l, t z ytish k bi x lq g'z ki ij di s rl ri t shkil et di.

M kt b yoshid gi kichik b l l r kit bx nligi v v lgisid n bir z f rql n di. Bu f rq b l l rning yoshi v bilimi, s viyasi bil n b g'liq. M kt bg ch t 'lim yoshid gi b l l r s s n t rbiyachil ri, t - n l ri yord mid b diiy s rl r bil n t nishs l r, b shl ng'ich sinf o'quvchil ri bu v zif ni must qil b j r dil r. 11-12 yoshd gi b l l r s hrli-f nt stik ert kl r, s rguz sht, hik ya, qiss v d st nl rni s vib o'qiydil r. ll yorning "F z gir chum li" (ert k-qiss), nv r bidj nning "D hsh tli M shp lv n" (ert k-qiss), Quddus Muh mm diyning "Erkinj n yg chiqibdi" (d st n), Yusuf Sh m nsurning " yd n k lg n b l l r" (d st n) k bi s rl ri shu yoshd gi b l l rg mo'lj ll b yozilg n.

O'rt v k tt yoshd gi b l l r kit bx nligid b l l r o'z l ri must qil r vishd kit b o'qib q lm y, b lki o'qig n kit bl rid gi q hr m nl rning x tti-h r k tl rini b h l shg o'rg n dil r, z rur t bo'ls ul r ko'rs tg n m rdlik v j s r tl rni t kr rl shg h zirl n dil r. Bu yoshd gi b l l rg x lqimizning sh nli t rixi, bugungi h yoti h qid yozilg n turli j nrd gi s rl rni t vsiya etish mumkin. "Shir q", "To'm ris" k bi fs n l r bil n birg yb k, G' fur G'ul m, Z f r Diyor, Quddus Muh mm diy, H kim N zir, Shukur S 'dull , nv r bidj n v b shq l rning z m n viy m vzud gi eng yaxshi s rl ri muhim t rbiyaviy h miyat k sb et di.

yonki, b y v r ng-b r ng x lq g'z ki ij di n mun l ri yozm d biyotning m yd ng k lishi v riv jl nishid b y m nb bo'lib xizm t qil di. Bu rd yan bir n rs ni t 'kidl b o'tish k r kki, b diiy d biyotning t r qqiyoti j miyatning umumiy t r kqiyoti bil n h m uzviy b g'likdir. Bu jih td n M hmud K shg' riyning «D v nu lug' tit turk» s rini esl b o'tish o'r inlidir. XI srning buyuk tilshun s limi o'zining bu kit bid bizg ko'p m 'lum tl r b r di. Kit bd XI sr d biyoti bil n birg , v v lgi z m nl rd p yd bo'lib, g'izd n- g'izg , vl dd n-

vl dg ko'chib yurg n qo'shiq v lirik sh 'rl rd n n mun l r h m k ltirilg n. yniqs , m hn t, q xr m nlik, m r sim, m vsum ko'shiql ri h qid b t fsil m 'lum t b ril di. Shuningd k, Yusuf X s H jibnng «Qut dg'u bilig» («S d tg lib b ruvchi bilim»), hm d Yugn kiyning «Hib t ul h k yiq» («H qiq tl r rmug' nn») d st nl rid h md hm d Yass viy, Sul ym n B qirg' niyl rning s rl rid til, ilm, f n, xl q- d b m s l l ri q mr b lin di. H yd r X r zmiy, Qutb, Durb k, S kk kiy, Lutfiy sing ri sh irl rning d l tsizlik v zulmni q r l sh, ddiy ins nnnng g'ir hv lig chinish, rzu- rm nl rini qism n bo'ls d yoritishg q r tilg n s rl ri t rixd muhim r l' o'yn ydi. t iy, S kk kiy, Lutfiy g' z ll ri tims lid XV sr o'zb k sh 'riyati h yotiy v q l rni ks ettirish s h sid k tt b diiy t jrib to'pl di. Bu t jrib lish r N v iyd k buyuk s n' tk rning v yag tishi uchun z rur bo'lg n sh rt-sh r itl rni t yyorl di.

lish r N v iy butun f liyati v ij dini ins nning b xt s d ti uchun kur shg , x lqning s yisht ligig , o'z r urushl rning ldini lishg , b d nchilik ishl rig s rfl g n, d nishm nd d vl t rb bi, o'zb k kl ssik d biy tilig s s s lg n v o'zb k mumt z d biyotini yangi t r qqiyot p g' n sig ko't rg n buyuk so'z s n' tk ri bo'lib, d vrning m d niy h yotig r hb rlik qildi, ilm-f n, s n' t v d biyot hlig h miylik ko'rs tdi, ko'pl b sh girdl r tishtirdi.

XV—XVI srl rd yash b ij d etg n Z hiriddin Muh mm d B burning «B burn m » s rid o'sh d vr h yotig d ir t rixiy v q l r bil n birg , ilm-f ng id qimm tli m 'lum tl r b rilg n, turli x lql rning urf- d tl ri, tili, s n' ti v d biyoti yoritilg n.

XVIII srning xiri XIX srning b shl rid yash b ij d etg n ikki buyuk sh ir Muh mm dniyoz Nish tiy v Muh mm d Sh rif Gulx niyl r ij di mumt z d biyotimiz t rixid l hid jr lib tur di. Nish tiynnng x lq g'z ki ij di s sid yar tg n «Husnu dil» d st ni ishq- muh bb t, ql-f r s t, d b- hl qq b g'ishl ng n. Shu n rs diqq tg s z v rki, d st nd h r biri must qil s r bo'l l dig n «Sh hb z v bulbul», «Gul v D f», «N y v Sh msh d», «K s i Chin N rgis», «Bin fsh v Ch ng» k bi m s ll r h m b rilg n. Bu m s ll rning b rech sid el- yurtg f yd k ltirish, m qt nch q bo'lm slik, rtiqch kibr-h v ning z r ri k bi m vzul rning yoritilishi b l l r uchun h r jih td n ibr tlidir.

Gulx niy h m «Z rbulm s l» s rid o'zining muhim ijtim iy q r shl rini, el-ulus t kdirig mun s b tini qiziq rli m s ll r rq li if d l g n.

Munis m hn tk sh x lqning g'ir hv lig q ttiq chindi, ilm-f n v d biyot hlining x r- z rligid n q yg'urdi. Sh ir kishil rni bilim lishg , kit b o'qishg , j hil v yom nl rd n uz q bo'lishg ch qirdi. Munis «S v di t 'lim» ris l si rq li b l l rni o'qitish v t rbiyal sh ishig k tt hiss qo'shdi. Uning m 'rif tp rv rlik g' yal ri o'zid n k yin yash g n Muqimiy, Furq t, Z vqiy, v z O't r k bi sh irl rning ij dig h m k tt t 'sir ko'rs tdi.

"M 'rif tp rv rlikni b yr q qilib ko't rg n bdull vl niy, H mz , Fitr t, Elb k, Mun vv rq ril r t m nid n yozilg n d rlik v qo'll nm l rd b l l r h yoti, o'qishi, xl q- d bi h qid m t ri ll r b ril di.

bdull vl niy («Birinch mu llim», «Ikkinchi mu llim», «M kt b gulist ni», «Turkiy gulist n yohud hl q»), H mz H kimz d Niyoziy (« ngil d biyot», « hl q xik yal ri», «Qir t kit bi») s rl rid yangi d vr n f si ufur b shl di.

O'tg n srning 20-yill rid Fitr t, Cho'lp n, Usm n N sir, fur ul m, yr tiy, Sh kir Sul ym n, yb k v b shq l rning k tt yoshd gi b l l r uchun yozg n s rl rid ilm v m hn tg ch qiriq k ng o'rin ldi. K yinch lik bu s fg 3.Diyor, D. pp q v , M.F yziy, I.Muslim, .R hm t, Sh.S 'dull , S.Jo'r , M. qil v , Q.Muh mm diy, H.N zirl r k lib qo'shil di. Ul r b l l rni yaxshi o'qishg , ilm-f n nurl rid n b hr m nd bo'lishg , d vrning h qiqiy o'g'il-qizl ri bo'lib k m l t pishg t rg'ib et dil r.

B l l r d biyotimiz yild n-yilg riv jl nib b rdi v 30-yill rg k lib, o'zining pr f ssi n l sh ir v yozuvchil rig eg bo'ldi. P eziya (Z f r Diyor, dx m R hm t, Ilyos Muslim, Shukur S 'dull , Sult n Jo'r , M h-mud qil v , Quddus Muh mm diy), pr z (M jid F yziy, D rjiya pp q v , H kim N zir), dr m turgiya (Z f r Diyor, D rjiya pp q v) s h l rid b l l r ij dk rl ri tishib chiqdil r. S driddin yniy, fur ul m, H mid limj n, yb k, Sh kir Sul ym n, Elb k v yr tiyl r h m o'zb k b l l r d biyotini yuks ltirish ishig o'z hiss l rini qo'shdil r.

Bu d vr d Z f r Diyorning «Qo'shiql r» (1933), «T nt n » (1936), «Sh 'rl r» (1939), «Mub r k» (1940), «Sh 'r v hik yal r» (1940) to'pl ml ri v «M shunist» (1935) p em si, «B xтли yoshlik» dr m si, «Jo'n tish», «N jo'yalikl r» hik yal ri; .R hm tning «Dum» (1938), «B xтли yoshlik» (1939), «Z vqli ll l r» (1940), «Sh 'rl r» (1940), «Hiyl g r tulki» (1940) kit bl ri; Sult n Jo'r ning «Fid k r» (1940); Ilyos Muslimning «O'suv» (1932), «Z h rx nd l r» (1932) to'pl ml ri, «Miqti k ldi» p em si (1934); Shukur S 'dull ning «H yqiriq» (1933) to'pl ml ri b silib chiqdi.

Bu d vr d q rd sh x lql r d biyotid n jud ko'pl b s rl r o'zb k tilig t rjim qilindi. Buning n tij sid o'zb k b ll r d biyoti h r t m nl m b yib b rdi. yniqs , «Yosh turkist nlikl r», «B ll r yo'ld shi», «B ll r dunyosi», «O'zg rishchi yoshl r», «Yosh kuch» k bi n shrl rning yo'lg qo'yilishi b ll r d biyotining h r t m nl m riv jl nishig s b b bo'ldi.

Xull s, b ll r d biyotining m vzu d ir si k ng ya b rdi. Yoshlik, m kt b h yoti, n - yurt t bi ti, x lql r do'stligi, ilm, hun r v t xnik g muh bb t m vzul ri b ll r d biyotid n k ng o'rin ldi.

Urushning birinchi kunl rid n q yb k, H mid limj n, fur ul m, S bir bdull , Uyg'un, M qsud Sh yxz d , Z f r Diyor, min Um riy, yr tiy, Mirt mir, Ilyos Muslim, Sult n Jo'r v b shq l r f shist b sqinchil rinnng lb tt y r bil n yaks n bo'lishig k mil ish nch g' yasi bil n yo'g'rilg n s rl r yar tdil r. Urushning birinchi kunl rid yoq yar tilg n Uyg'unning «X yrl shuv», Z f r Diyorning «Kichkin j ngchi», Ilyos Muslimning «Yovni tutd y to'k miz», Sult n Jo'r ning «T kstil' k mbin ti to'quvchil ri», R 'n Uz q v ning «T lpin, yur k» sh 'rl ri b ll r d biyotid urushni l 'n tl vchi d stl bki s rl rd n bo'ldi.

Bu d vr d biyotining s siy m vzusini urush d vrid gi x lq q hr m nl rining f shist b sqinchil rig q rshi j s r tl rg to'l kur shi «X t» (H mid limj n), «M n yahudiym n», «S n tim em ss n» (fur ul m), «V t n h qid », «Yigitl rg » (yb k), «Kur sh n chun?», «K pit n G st ll » (M qsud Sh yxz d), «V t n h qid qo'shiq» (Uyg'un), «V t n», «Ch v nd z» (T mir F tt x), «Qur l b ring m ng h m», «Bizning il » (Z f r Diyor), «To'pchi Muh mm d» (Sult n Jo'r), « n mning ytg nl ri» (dh m R hm t), «Biz ng miz» (H s n S id) k bi s rl rd o'z if d sini t pdi.

1941 yilning iyul' yid yoq. «O'lim yovg » d biy to'pl mi b silib chikdi. To'pl md gi sh 'rl rd g' l b g bo'lg n k mil ish nch jo'shib kuyl ndi.

«V t n uchun» to'pl mi h m shu yild yuz g k ldi. Und gi sh 'rl r m vzu jih tid n yan d k ng ytirilg nligi, q hr m nlik, n -V t ng s d q t g' yasi t kchilik qilishi x r kt rlidir.

yniqs , Z f r Diyor yar tg n q hr m nl r yosh bo'lishig k r m y jud q s sk r. Ul r tinchlik, s yisht lik sh yd l ri, n mis-f shist b sqinchil rini q hr-g' z b bil n l 'n tl ydil r. Bin b rin, n -V t nni s vish, rd ql shning o'zi tm ydi, uni mun sib o'g'l n bo'lib him ya qil

lish z rur, d g n muq dd s tuyg'u bil n n f s l dil r. Shuning uchun h m sh ir q hr m nl ri qo'ld kur l bil n n mis-f shist b sqinchil rig q rshi sh rd y h ml qilishg t yyor. 3.Diyor «Qur l b ring m ng h m!» sh 'rid lirik q hr m n tilid n shund y misr l rni bit di:

M ni kichik
d m ngiz,
K msitm ngiz kuchimni,
B sqinchid n lgumdir
X lq q s si — o'chimni!

N mis-f shist b sqinchil ri b rch q t ri yosh b ll rning h m sud h yotini buzdi. Ul rni d ryo, ko'll r bo'yid b lik tutib h rdiq chiq rishd n, bilim lib, quvn q o'yin-kulgi bil n yash shd n m hrum etdi. Shuning uchun h m yosh v t np rv r butun x lq bil n bir t n, bir j n bo'lib, qo'lid qur l bil n dushm nd n o'ch lishg sh yl ndi:

Qur l b ring
m ng h m,
Qur l b ring
m ng x m.

R zil n mis b shig

M n h m s l y

k tt g' m, — d ya shij t ko'rs tishi bil n diqq tni t rt di. Urush d vri b l l r d biyotid fr nt rq sini must hk ml sh ishi h m l hid m vzu bo'lib q lg n edi. Z f r Diyorning «M kt b s ning fr nting», «P zd k t r fr ntg », «T mirchil r minb ri», Shukur S 'dull ning «Yoshlik», «S n nim qilding?» k bi s rl rid b l l rning fr nt rq sini must hk ml shd gi j ng v r m hn ti n m yon bo'l di.

«S n nim qilding?» sh 'rining q hr m nl ri o'zl rig h m, o'zg l rg h m t l bch n b l l r. H r bir kun, h r bir d qiq ni m hn t muv ff qiyati bil n o'tk zishni o'z ldil rig m qs d qilib qo'yg nl r. Shuning uchun h m ul r bir-birl rig jiddiy s v l b r dil r:

—Fr nt uchun n qilding?

N vb t s ng ! So'yl q ni,

Nim l rni ep bilding?!

J v b x m niq:

... O'yl b t pdim: uyg kirdim, '

K zdim h r yonni bir-bir.

B g'l r shdim, ko'p yo'l yurdim,

Yig'dim t rs gu t mir.

«Bul r fr nt uchun!» — d ya

Eltdim m kt bim s ri,

Shu z yld h r bir b l ning qo'shg n ulushi b sh o'rt q o'rt sid muh k m kilin di. V nih yat ul r: «Bund n o'qu t nk bo'l di», d ya o'z ishl rid n q n t x sil qil dil r.

Sh 'rd h r bir b l ning fikri-o'yi, rzu-umidi ish n rli t rzd if d etil di.

Urushd n k yingi d vr b l l r sh 'riyatid n -V t n, go'z l diyor, hur o'lk miz to'g'risid yar tilg n s rl r diqq tg s z v rdil. «Yashn , V t n» (I.Muslim), « b d o'lk m», «Yurtimizning yur gi» (P.Mo'min), «M ning V t nim», «B xtli b l l r» (Q.Hikm t), «O'lk mizning t ngi tm kd » (.R hm t), «D hq n b b v o'n ikki b l k y qiss si» (. rip v), « n d g n so'z» (.M tj n) v b shq l r. Bu m vzud yar tilg n sh 'rl rni s n g n bil n t m m bo'lm ydi.

Bu m vzud yar tilg n s rl r ichid bdull rip vning «D hq n b b v o'n ikki b l k y qiss si» sh 'ri b l l r d biyotining k yingi yill rd qo'lg kiritg n jiddiy yutuql rid n bo'ldi. O'zb k b l l r sh 'riyatid O'zb kist n h qid ko'pl b s rl r b r. . rip v ul rni t kr rl m sd n o'zig x s rigin l s r yozg n. Sh 'r q hr m nl ri o'n ikki vil yatd n chiqq n 'l chi, j m tchi o'quvchi b l l r. Ul r o'z j yl rining t rixini yaxshi bilish di. P zdd o'zl rig h mr h bo'lg n b b ning s v ll rig lo'nd -lo'nd qilib j v b b rish di. O'zb kist nd gi h r bir vil yatning o'zig x s b yligi, sh h rl ri, b g'rik ng d ml ri kit bx n ko'z o'ngid bir-bir g vd l n di.

O'z r suhb t s sig qurilg n bu sh 'rd b b ning yakuniy nutqi jud s lm qli. To'rt misr sh 'r bil n t b r gull b-yashn b b r yotg n, o'zig must qil bo'lib, o'z t qdirini bunyod et yotg n diyorimizning husni-j m li, qudr ti bir butunligich if d etilg n:

Siz t g n h r bir j y

Bitt bo'st n bo'l di,

H mm sini qo'shs ngiz,

O'zb kist n bo'l di.

O'zb k x lqi z ld n m hn tk sh x lq. Ishch nlik bizg t -b b l rimizd n m r s bo'lib q lg n. Q.Muh mm diyning «Etik», «Buvimning hik yasi», H.Yoqub vning «Sird ryo ft bi», Shukur S 'dull ning «H vlimizning b l l ri», «D styor qiz», «B g'b n qiz», Ilyos Muslimning « yx n v r yh n», «Ishch n s l ril r», «S ning s vg' ng», Po'l t Mo'minning «D l l rg q r s m», « ft b chiqdi l mg », Qudr t Hikm tning «B b v n bir », «Jo'j m, yurm l qill b», T lib Yo'ld shning «V qt q dri», Yusuf Sh m nsurning «B r k », «Tikuvchi», R uf T libning «B b xurs nd, N dir x f », Q mb r t ning «M hn td n z vq l m n» sh 'rl ri b v sit m hn t m vzusig b g'ishl ng n.

Ist 'd dli sh ir Q mb r t uz q yill rd n b ri b l l rni m hn ts v rlikk ch rl b sh 'rl r yozib k l di. «M hn td n z vq l m n» s ri shul rd n biri. s rning lirik q hr m ni s g'l m v t tik b l . Buning s siy s b bi uning m hn ts v rligid . B l ishl shni, yniqs , k tt l rning ishig yord m b rishni yaxshi ko'r di. Lirik q hr m nning m hn ti, rzu-x yoli yosh kit bx nning ezgu niyatig m s tush di:

S g'l m, quvn q b l m n,

M hn td n z vq l m n.

g rd ish qilm s m,

T z z rikib q l m n.

K tt l rg d styorm n,

Xizm tig t yyorm n.

M hn t—b xt. O'sh b xtni qo'lg kiritish, m hn t unumd rligini shirish uchun es eng vv l ilm-f nni puxt o'zl shtirib lish k r k. Q.Muh mm diy «Kichkin michurinchil r» sh 'rid m hn tning z k tm sligini l hid t 'kidl ydi:

Ilmini bilib ls ng,

Mo'lj ling x t k tm s.

M hn t dunyod buyuk ish. Kimki bu ishning et gini tuts ; u h ch q ch n k m bo'lm ydi. Sh irl rimiz o'z s rl rid b l l rni m hn tk sh bo'lishg , m hn t hlini hurm t qilishg , ul rning p sh n t rl ri ev zig bunyod etilg n n rs l rni e'z zl shg , sr b- v yl shg d 'v tk r sh 'rl ri bil n kit bx n m hrini q z nm qd l r.

B l l rni b g'ch yoshid n b shl b q t bi tg muh bb t ruhid t rbiyal sh muhim ishl rd n biri his bl n di. B l l r ij dk rl ri bu m s l g l hid e'tib r b rm kd l r. «Kichkin b g'b n h qid d st n» «Suv bil n suhb t», «Yuks k t g', k ng o'tl q v m rd o'rt q h qid qiss » (Z f r Diyor); «To'rt f sl» (Sh. S 'dull), «Bizning b qq k lingl r» (. ul m), «B ych ch k», « unch » (Uyg'un); «O'rik gull g nd » (H mid limj n); «Yurtimiz t bi ti», «Till qo'ng'iz» (I.Muslim); «T bi t lifb si», «Q n tli do'stl r» (Q.Muh mm diy); «B h r», «T g' m nz r si», «Suv» (Q.Hikm t); «T shb q » (Yu.Sh m nsur); «Bir cho'nt k yong' q» (M. 'z m); «B h r v m n», «Qushch so'zi» (R.T lib); «K m l k fs n si» (O.M tj n) v b shq l r shul r jumlg kir di. Bul r r sid Shukur S 'dull ning «Kichkin qushch » s ri l hid jr lib tur di. Und b l l rning qushl rg bo'lg n m hri, g' mxo'rliqi misr l r q tig chuqur singdiril di.

B l l r sh iri lim M hk m o'zig -o'zi t l bch n q l mk shl rd n biri. U o'zining h r bir s rini k yt -q yt ishl ydi, tilining s dd , b diiy muk mm l bo'lishig k tt e'tib r b r di. Unng «K p l k» sh 'rini lib ko'r ylik. To'rt misr d n ib r t bu s r n q d r ddiy, n k d r s dd . mm jud t 'sirsch n. Ins nl r u yokd tursin, h tt , h sh r tu, qurt-qumursq l r h m t bi tning mud m guld k yashn b turishi t r fd ri ek nligi yon bo'l di:

K p l kj n, b ri k l,

Bunch p rv z et s n.

M ni quvm , Erkinj n,

Gulni b sib k t s n.

Tinchlik v do'stlik! Bu ikki so'z bir-birig egiz k. B l l r d biyotid bu m vzu muhim o'rirl rd n birini eg ll ydi. fur ul m («K pt r uch r, g' z uch r»), («Tinchlik rch si»), Q.Muh mm diy («Urushg yo'l b rm ymiz»), Sh.S 'dull («Tinchlik qushi h qid m n o'qig n sh 'r»), I.Muslim («Do'stlik»), Q.Hikm t («Tinchlik h qid qo'shiq»), Shuhr t («Tinchlik ll si», «Do'stlik guli»), M rd nqul Muh mm dkul v («Uch k pt rim, uch»), Yusuf Sh m nsur (« rzul r bir»), S f r B m v («Biz b l l r») k bi sh irl r kit bx nl rni tinchlik v do'stlik ruhid t rbiyal shg b r k li hiss qo'shdil r.

Quddus Muh mm diyning «Urushg yo'l b rm ymiz» sh 'ri b l l rning s vimli s rl rid ndir. Und ins nl rning s siy m qs di tinchlik v s yisht lik ek nligini b l l r ruhig singdirib, ul rni tinchlik uchun kur shg ch qir di:

D ys n, t nd j nim b r,

Tinchlik uchun kur sh y,

Urushg h ch yo'l b rm y,

V t n, x lqim yashn t y.

Quddus Muh mm diy bu bil n ch g r l nib q lm y, tinchlik t r fd rl rining ngilm s kuch-qudr tini, st ydil h r k t qilins tinchlik urushni ngishi muq rr r ek nligini shund y if d l ydi:

Tinchlik bo'lsin h mm yok,

Buning uchun h mm v qt,

Kur sh r j m bo'lib x lq.

Urushg yo'l b rm ymiz,

Tinchlik ng r, tinchlik h q.

B l l rning suyuqli sh irl rid n biri bo'lg n Qu dr t Hikm t «Do'stl r, b ring qo'lg -qo'l» sh 'rid Quddus Muh mm diyning fikrini d v m ettirib, shund y yoz di:

Tinchlik d im s ql n r,

Q sd kilg n m j ql n r.

Do'stl r, b ring qo'lg -qo'l,

Urushg h ch qo'ym ng yo'l!

H zirgi z m n o'zb k b l l r d biyotid tinchlikning s siy g r vi bo'lmish do'stlik m vzusi t b r k ng yib b rm kd . Bu m vzud yniqs , S.J bb r, E.R im v, R.T lib, . bidj n v b shq l r g' yaviy-b diiy muk mm l s rl r yar tm qd l r.

Bugungi o'zb k b l l r sh 'riyati h qid g p k t r ek n, m kt b h yotini ks ettir dig n s rl r h qid l hid to'xt lib o'tish k r k. H mm n rs o'qishg , m kt bg b g'liq. M kt b m vzusid yozilg n sh 'rl rd z d m kt bl r, und q yn yotg n b xtli h yot, b l l rning ilm-f n nurl rid n b hr m nd bo'lishg intilishd k ij biy f zil tl ri if d l n di.

Ilyos Muslimning «M kt bim», «Kit bch m» sh 'rl ri kichik m kt b yoshid gi b l l rg mo'lj ll ng n. «M kt bim»ni o'qig n b l d o'qishg , ilm-f n nurl rid n b hr m nd bo'lishg intilish yan d o's di:

n k bi mehrib n —

Ilm-f nl rg m k n,

Yayr b o'qiy m n h r n,

Q drd nim, m kt bim!

S nd d rsl r xilm -xil,

ngim o's r yilm -yil.

S vinchl rg to'l r dil,

Q drd nim, m kt bim!

'l chi o'quvchining m qs d v niyati h m 'l d r j d . Uning m qs di o'sib, ulg' yib x lq uchun, n -o'lk uchun h qiqiy xizm tk r bo'lib v yag tish:

'l o'qishdir burchim,

S rf et m n b r kuchim.

Ishl ym n x lqim uchun,

Q drd nim, m kt bim!

Po'l t Mo'minning «X h o'qishd , x h ishd », « r ch pildi, j v b t pildi», «Sinfimiz qo'shig'i», «Ust zl r», R uf T libning «K tt t n ffusd », «O'rt g'imiz yo'q ldi», «Uy v zif si», Erg sh R im vning «Endi k tt bo'l m n» k bi s rl rid shu kunning n f si s zilib tur di.

d td b l l r rzul r q n tid yash ydi. «Endi k tt bo'l m n» sh 'rid b l ning rzu-niyati nih yatd buyuk. T zr q o'sib, ulg' yib m kt b o'quvchisi bo'lish:

Bultur edim ltid ,

Yoshim tm y q ldi-d ,

M kt bg yozishm di,

O'qishg lishm di.

Yill r yurm s k tig ,

Bu yil to'ldim ttig .

Endi k tt b l m n,

M n m kt bg b r m n.

B l l r r stgo'y, h l l, p klikni yaxshi ko'rish di. Id mchilik, yolg' nchilik, xush m dgo'ylik ul rning x r kt rl rig to'g'ri k lm ydi. R uf T lib b l l rd gi bund y xususiyatni «O'rt g'imiz yo'q ldi» sh 'rid yaxshi yoritg n. V lij n o'zining ngilt kligi, yolg' nchi v xush m dgo'yligi bil n, f q t o'z f yd sini ko'zl b ish ko'rishi bil n sinfd bro'sini yo'q tg n:

O'z f yd sin o'yl r u

Do'st bo'lsin k nd q?

r mizd n yo'q ldi,

Eh, bitt o'rt q...

Bugungi kun b l l r sh 'riyatid h rbiy v t np rv rlik m vzusi h m nch muk mm l. Ikkinchi j h n urushi d vri sh 'riyati t svir m rk zid turg n j ng v rlik, f shist b sqinchil rig kuchli n fr t, V t n him yasig ch qiriq, b yn lmin l do'stlik g' yal ri so'nggi d vr sh 'riyatid h m s siy m vzul rd n birig yl ndi. mm endi d vr bil n b g'liq r vishd t svir uslubining birmunch o'zg rg nini ko'rishimiz mumkin. Jumld n, urush d vri sh 'riyatid lirik q hr m nning b v sit j ng m yd nl rid gi k chinm l ri if d l ns , k yinch lik j ng q hr m nl rining esd likl ri yoki u h kd b shq l rning t ssur tl ri, tinchlik uchun kur sh g' yasi, urushning f q t h l k tli qib tl rini if d etishi birinchi o'ring chiq rildi. Bu h l sh 'riyatd h rbiy v t np rv rlik tushunch sining t b r k ng yib, yangi-yangi qirr l ri n m yon bo'l yotg nligini, d vr t l bi s sid ij diy n' n ning d v m et yotg nini, b yitil yotg nini ko'rs t di.

T yanch ib r l r

d biy muhit

bolalar d biyoti

milliy q driyatl r

d biyot m 'n viyat ko'zgusi

S v l v t pshiriql r

1. H zirgi d biy j r yon v ijtim iy muhit h qid g pirib b ring.
2. d biy j r yond bolalar adabiyotining tutgan o'rni.
3. d biy j r yond d biy muhit h qid so'zl ng.
4. Must qillikd n so'nggi yill rd bolalar adabiyoti yutuq va muammolari.

D BIYOTL R:

1. I.A.Karimov. "Istiqlol va ma'naviyat", T, 1996 y.
2. B.Norboy v. "Istiqlol va ist 'dod tarbiyasi". T, "O'qituv chi", 1996 yil.
3. "O'zb kiston adabiyoti va san'ati" gaz tasi, 1996 yil, avgust, s ntyabr oylari soni.
4. A Azizxo'ja v. "Davlatchilik va ma'naviyat", T., 1997 yil.
5. Adabiyotimizning yarim asri. T., badiiy adabiyot nashriyoti. 1968 yil.
6. Adabiyotimizning yarim asri. Ikkinchi kitob. T., Badiiy adabiyot nashriyoti. 1975 yil.

Hozirgi adabiy jarayon va tasavvuf ta'limoti

XX sr so'nggid O'zb kist n must qillikk erishib, j h n t n lg n m ml k tl r q t rig qo'shildi, shu bil n birg x lqimiz o'z y ri, o'z tili, o'z dinig eg bo'ldi, milliy g'urur, milliy q driyatl r q yt tikl ndi, o'zimizning m 'n viy m rsimizd n b hr m nd bo'l b shl dik. Pr zid ntimiz I .K rim v o'zining "Istiql l v m 'n viyat" s rid : "Ulug' b b k l nl rimiz ruhig , b sh riyat t rixi v m d niyati x zin sig k tt hiss qo'shg n ulug' jd dl rimizg , ul r q ldirg n ulk n m r sg mun sib bo'lish ist gi j miyatimiz 'z l ri r sid k ng yoyilishi, h r bir fuq r ning ngid n must hk m j y lishi yangi z m nning muhim hususiyati", d g n edi. D rh qiq t, yangi z m nd yangi z m n kishil rining q lbid jd dl rimiz v ul r q ldirg n m r sg mun sib bo'lish ist gi tuf yli t rixg , t rixd yar tilg n ilmiy, b diiy s rl rg yangich nig h bil n q r lm qd .

Q dimiy M v r unn hr v Xur s n f rz ndl rining j h n ilmi t rixi z rv r ql rig ltin h rfl r bil n bitilg n s rl ri z em s. Im m Ism il Bux riy, Im m T rmiziy, bu R yh n B runiy, bu li ibn Sin , hm d F rg' niy, Muh mm d Mus X r zmiy, bu N sr F r biy, Burh niddin M rg'in niy, mir T mur, Mirz Ulug' b k, lish r N v iy, Z hiriddin Muh mm d B bur v b shq yuzl b z tl rni j h n fk r mm si yaxshi bil di. Bu buyuk liml r silsil sid Sh rq f ls f sining muhim t rkibiy qismi bo'lmish t s vvuf t 'lim tining buyuk n m yand l ri hm d Yass viy, B h uddin N qshb nd, N jmiddin Kubr , X j hr r, Im m zz liy, lish r N v iy, B b r him M shr b k bi z tl r o'z l rining mun sib o'rirl rig eg dirl r.

T s vvuf ilmi, uning t riq tl rid gi k ng ko'l mli t 'lim tl r, uz q o'tmishg eg bo'lib, ildizl ri nih yatd q dimiy d vrl rg b rib t q l di. Irf niy t s vvurl r ins n t f kkurining m hsuli bo'lib, uning o'sishi bil n birg o'sib, riv jl nib k lg n.

S biq sho'r l r z m nid t s vvuf ilmi, und gi yuks k ins niy g' yal r o'sh d vrning, tuzumning dunyoq r shig , ilg ri surg n g' yal rig m s k lm g n. Shu b is h m bu m s l g "ch p ko'z" bil n q r lg n, imk n q d r t s vvuf ilmig , milliy m 'n viyatimizg q rshi sh ddiy kur shl r lib b rilg n. Im m Ism il Bux riy, Im m T rmiziy, Burh niddin M rg'in niy, mir T mur, hm d Yass viy, B h uddin N qshb nd, N jmiddin Kubr , X j hr r, Im m zz liy k bi jd dl rimizning m r sl ri k msitilib, ul rni yo'q qilishg h r k tl r qiling n. O'sh z m nl rd n shr etilg n "Xur f tg yov sh 'riyat" d b n ml ng n sh 'riy to'pl mn v r ql s ngiz, ung kiritilg n N v iy, M shr b k bi ll m l rning sh 'rl ri slid t s vvuf g' yal rini eng zo'r t rg'ib qilg n s rl rdir. Istiql l tuf yli t s vvuf ilmid n x b rd r bo'lib, mumt z so'z s n' tk rl rining s rl rid ks riyat h yotiy m h bub em s, il hiy muh bb t xususid so'z b r yotg nini ngl y b shl dik. D m kki, yuq rid n mi tilg ling n to'pl mg h m m n shund y sh 'rl r kiritilg n. Yurtb shimiz ytg nid k, "n slu n s bini bilm g n kishi ins n s n lm ydi. N ch yill r bizni t riximizd n, dinimizd n, m 'n viy m r simizd n g' fil etishg urindil r". Yurtimiz istiq l g erishg nd n buyon ilm s h sid h m, t 'lim s h sid h m tub burilishl r bo'ldi. yniqs , mumt z d biyot v kill rining s rl rig vv ll ri, yuq rid ytilg nid k, "b g n ko'z bil n" q r b k ling n bo'ls , istiq l tuf yli ul rd gi m 'n n ziklikl rini, go'z l b diyatni q nd y bo'ls shund y tushunish v shund y tushuntirish, yosh vl dg b r h lich h qiq tni ytish imk ni p yd bo'ldi. Mumt z so'z s n' tining o'zig x s j zib si, bir n ch xil ko'rinishd t vl n l dig n m 'n q tl mlilik xususiyati ul rning n -n t l to'pl rd n m n q lishini, yash vch nligini t 'minl g ndir, ehtim l. Istiql l d vri d biyotshun sligid bu b r d bir q t r t dqiq tl r m lg shirildi, bir q t r j nkuyar d biyotshun sl r mumt z d biyotning yniqs t s vvuf ilmi bil n b g'liq jih tl ri xususid s m r li izl nishl r lib b dil r v t l ygin muv ff qiyatl rg erishdil r. yniqs , N jmiddin K mil v, Ibr him H qqul v, Sult nmur d lim, H midull B lt b v, bdulh kim Sh r'iy Jo'zj niy, B tix n kr m k bi o'nl b liml rimizning xizm tl rini l hid e'tir f etish j iz. Ul rning d biyotshun slikk id s rl rini v r ql r ek nmiz, d rh qiq t, mumt z d biyotg vv ll ri n to'g'ri n z r bil n q r b k ling nig min bo'l miz. N jmiddin K mil vning 2 kit bd n ib r t "T s vvuf yohud k mil ins n hl qi" s ri, Ibr him H qqul vning "T qdir v t f kkur", "Kim nim g t yan di?", "T s vvuf v sh 'riyat", "M r s v m hiyat", "Sh 'riyat-ruhiy

mun s b t” k bi s rl ri, Sult nmur d limning “Ishq, shiq v m ‘shuq”, “Luqm i h l l” k bi s rl ri, H midull B lt b v, bdulh kim Sh r’iy Jo’zj niy k bil rning q t r s rl ri bizg yuq rid zikr etilg n h qiq tni t r n ngl shimizg ko’m k b r di. yniqs , sh ir Mirz K nj b k, sh ir v d biyotshun s Ulug’b k H md ml r t m nid n turkch d n o’zb kch g t rjim qilin yotg n bir q t r turk t s vvuf ll m l rining n yob durd n s rl ri h m o’zb k kit bx nining ish st lid n j y l yotg ni h m bugungi d biyotshun slikning t s vvuf d biyotini o’rg nish yo’lid gi ulk n yutug’idir.

Bul rd n t shq ri k yingi p ytld rd t s vvuf ilmig qiziqishning rtishi tuf yli ko’pl b sh irl r ij did h m t s vvuf d biyotig x s el m ntl rni uchr t miz. Xusus n, Z b Mirz , bduv li Qutbiddin, Mirz K nj b k k bi ij dk rl rd bu h l t ko’pr q ko’zg t shl n di. Bu k bi sh irl rning sh ‘rl rid t s vvuf d biyotig x s br zl r, t s vvuf d biyotig x s g’ yal r, t s vvuf ll m l rining q r shl rig ish r l r t l ygin uchr ydi.

T ‘lim s h sid h m bu b r d nch h yrli ishl r m lg shirilm qd . Umumt ‘lim m kt bl rid gi d biy t ‘limd mumt z so’z s n’ tk rl rining s rl rini, vv l , b diiyat n mun si sif tid , q l v rs , ks riyat sh irl r ij did gi t s vvuf g’ yal rini chib b r dig n d r j d t hlill rning m lg shir l yotg ni fikrimizning d lilidir. O’rt m xsus t ‘limd h m m n shu h l t izchil d v m ettirilm qd . O’quvchining t s vvuf h qid gi m kt bd lg n d stl bki m ‘lum tl ri s sid o’rt m xsus t ‘lim s h sid gi d biyot d rsl rid yan d chuqurl shtirishg h r k t qilinm qd . Univ rsit tl rning fil l giya f kul’t tl ri o’quv d sturig “T s vvuf v mumt z p etik s sl ri” f nining kiritilishi liy t ‘lim s h sid h m bu b r d tub burilishl r b shl ng nid n d l l t b r di.

Yuq rid s n b o’tilg n h l tl rning b rch sid n m qs d, o’tmish ll m l rimizning n yob, durd n s rl rig yond shuvni to’g’ri t shkil qilish, vv ll ri yo’l qo’yilg n x t l rni to’g’ril shd n ib r tdir.

T yanch ib r l r

d biy muhit

bolalar d biyoti

milliy q driyatl r

d biyot m ‘n viyat ko’zgusi

S v l v t pshiriql r

1. H zirgi d biy j r yon v tasavvuf ta’limoti h qid g pirib b ring.
2. d biy j r yond tasavvuf ta’limotining tutgan o’rni.
3. d biy j r yond gi tasavvufiy ruhda ruhda yozilgan she’rlar haqida so’zl ng.
4. Must qillikd n so’nggi yill rd tasavvuf ta’limotini o’rganishdagi yutuq va muammolari.

D BIYOTL R:

1. I.A.Karimov. “Istiqlol va ma’naviyat”, T, 1996 y.
2. B.Norboy v. “Istiqlol va ist ‘dod tarbiyasi”. T, “O’qituv chi”, 1996 yil.
3. “O’zb kiston adabiyoti va san’ati” gaz tasi, 1996 yil, avgust, s ntyabr oylari soni.
4. A Azizxo’ja v. “Davlatchilik va ma’naviyat”, T., 1997 yil.
5. N jmiddin K mil vning 2 kit b “T s vvuf yohud k mil ins n hl qi” T., 1997 yil
6. Ibr him H qqul v “T qdir v t f kkur” T., 1998 yil.
7. Ibr him H qqul v “Kim nim g t yan di?” T., 1997 yil.
8. Ibr him H qqul v “T s vvuf v sh ‘riyat” T., 1999 yil.
9. Ibr him H qqul v “M r s v m hiyat” T., 1998 yil.
10. Ibr him H qqul v “Sh ‘riyat-ruhiy mun s b t” T., 1997 yil.
11. Sult nmur d lim “Ishq, shiq v m ‘shuq” T., 1999 yil.
12. Sult nmur d lim “Luqm i h l l” T., 1997 yil. T., 1998 yil.
13. Adabiyotimizning yarim asri. Ikkinchi kitob. T., Badiiy adabiyot nashriyoti. 1975 yil.

Mundarija

1. Kirish. H zirgi d biy j r yon va ijodiy jarayon tushunchalari, kursning m qs d v v zif l ri-----	4
2. Eng yangi d biy j r yond f ls fiy q r shl rning ks etishi yohud d biy m t dni izl sh yo'lid -----	11
3. Istiql l v d biyot.-----	19
4. d biy j r yond n' n v n v t rlik-----	28
5. Bugungi o'zbek r m nid z m n viy h yot pr blem tik si-----	35
6. Lirik s h sid gi izl nishl r-----	42
7. T rjim v d biy j r yon-----	52
8. d biy t nqid t r qqiyot m s l l ri-----	59
9. H zirgi o'zb k sh 'riyatining t r qqiyot t m yill ri-----	66
10. H zirgi d biy j r yon v b l l r d biyoti-----	77
11. Hozirgi adabiy jarayon va tasavvuf ta'limoti-----	88